

Zaznamovanje pomembnega državotvornega dejanja

V Ljubljani je bil 2. 4. 1991 oblikovan odbor, ki ga je imenovalo Predsedstvo Republike Slovenije za zaznamovanje 50. obletnice fašističnega napada na Jugoslavijo, ustanovitve Osvobodilne fronte in začetka oboroženega odpora slovenskega naroda proti okupatorjem. Predsednik odbora je član Predsedstva Republike Slovenije Ciril Zlobec, člani pa: Ivan Dolničar, Franc Godeša, Stane Kovač, Marija Lončar, Matija Malešič, dr. Janez Milčinski, Bogdan Osolnik, dr. Janko Pleterski, dr. Dušan Plut, Zoran Polič, dr. Ciril Ribičič, dr. Dimitrij Rupel, Jože Školč, Josip Vidmar in Viktor Žakelj.

Odbor je na seji pod predsedstvom Cirila Zlobca sprejel program glavnih manifestacij in strokovno delovnih obeleževanj dogodkov usodnega 1941. leta. Sklenil je, da bo osrednja prireditev na državni ravni 27. aprila zvečer v Cankarjevem domu. Seznanil se je z programom ljudskega zborovanja istega dne ter mednarodnega znanstvenega simpozija 23. in 24. maja. Pripravljajo ga Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za sodobno slovensko zgodovino, Slovenska izseljeniška matica in Filozofska fakulteta na temo: OF pred pol stoletja – zgodovinski prostor in čas. Odbor je imenoval tudi organizacijsko tehnično skupino, ki bo pomagala pri uresničevanju in usklajevanju teh ter drugih prireditev, ki bodo potekale letos po vsej Sloveniji.

Že pred dvema mesecema je Predsedstvo Republike Slovenije na pobudo RO ZZB NOV Slovenije prevzelo pokroviteljstvo nad slovesnostmi ob 50. obletnici ustanovitve OF in začetka upora okupatorju z utemeljitvijo, da gre za zaznamovanje nesporno pomembnega državotvornega dejanja slovenskega naroda. Poudarilo je protifašistični značaj OF in NOB kot dela antihitlerjevske koalicije ter skladnost obeleževanja 50. obletnice s prizadevanji za samostojnost in neodvisnost Slovenije. K sodelovanju v odboru je nato povabilo vse stranke, zastopane v slovenskem parlamentu. Nekatere so to odklonile, češ da ime ter datum ustanovitve OF nista zgodovinsko določljiva oz., da je OF kasneje izgubila značaj demokratičnega, vsenarodnega osvobodilnega gibanja in postala orodje enostranskega monopola. Na današnji seji odbora se je tudi prof. Janko Pleterski zavzel za kritično analizo in strokovno oceno tedanjega dogajanja. Verodostojnost imena in datuma ustanovitve OF pa je osvetlil z predstavitvijo zgodovinske dokumentacije, ki jo je sklenil z ugotovitvijo:

»Program Osvobodilne fronte, temeljne točke, sprejete konec 1941. je nastajal postopoma, v nepretrganem procesu, ki se začel z ustanovnim sestankom 26. aprila 1941. Nedvomno je imelo poseben vpliv na ta proces tudi mednarodno dogajanje, pri čemer pa je poleg napada Nemčije na Sovjetsko zvezo treba upoštevati tudi Atlantsko izjavo Velike Britanije in ZDA (14. avgust 1941), ki sprejema in uveljavlja tudi pravico vseh narodov do samoodločbe. S tem je dobila mednarodno potrdilo izhodiščna programska točka slovenske osvobodilne bojne organizacije v vsem času njenega obstajanja. Do današnjega dne je od temeljnega izročila Osvobodilne fronte slovenskega naroda v našem življenju živa in tvorna ravno misel o suverenosti slovenskega naroda, o njegovi neusahljivi pravici do samoodločbe. To je misel, ki prva utemeljuje kontinuiteto Osvobodilne fronte z osvobodilno organizacijo, ustanovljeno 26. aprila 1941 (tradicionalno obhajano na dan 27. aprila)«.

L. P.

Osrednje prireditve ob petdeseti obletnici ustanovitve OF in začetka vstaje slovenskega naroda bodo 27. aprila v Ljubljani.

Že ob šestih zjutraj bodo odšli na pot letošnji pohodniki po poteh svobodne Ljubljane. Ob 11.00 bo na Trgu revolucije ljudsko zborovanje s kulturnim programom, v katerem bodo nastopili godba milice ter pevski zbori iz Ljubljane in zamejstva. Ob 13.00 v Cankarjevem domu koncert prej omenjenih pevskih zborov, ob 18.00 pa slovesna akademija z govorom predsednika predsedstva republike Slovenije Milana Kučana ter s koncertom Simfoničnega orkestra RTV Slovenije in Slovenskega okteta.

Po plitviških dogodkih

Je res vse manj razuma?

Mozaik jugoslovanske politične prihodnosti je s spopadom na Plitvicah dobil še tisti vezni kamenček, ki bi zdaj tudi političnemu slepcu moral povedati, da so stvari, ki so se nam dogajale, del pretanjenega načrta, ki naj v končni fazi pripelje do armadi vsečnega vrha države. Obrisi nekaj let trajajočega uresničevanja načrta dobivajo bolj logičen pomen in če si postavimo časovno pravo izhodišče, ter pravo tezo, začnemo delčki kar sami padati skupaj na celostno podobo.

Leta 1980, ko je umrl predsednik Tito, je svet ugibal o nenadnem razpadu Jugoslavije. Da je garnitura, ki je nasledila karizmatičnega Tita, uspela državo kolikor toliko zlepit skupaj, bo prej posledica nepripravljenosti za oblastni boj v tistem hipu. Na prestol je kandidiralo več rivalov, ker pa je bila njihova politična teža še očitno precej izenačena (pa še to na precej nižji politični vrednosti, kot je bila Titova), je bil trenutni spopad nemogoč. Tisti, ki bi hotel prevzeti vrh, je imel samo eno možnost – pridobiti armado. Toda kako izpeljati vojaški udar, ne da bi svet reagiral ostro in uničujoče? Vojaški udar mora razrešiti položaj, ki je Evropi in svetu nevaren – da ga potem svetovna javnost sprejme kot manjše zlo...

Od tu naprej so se stvari dogajale v vojaško-strateško skoraj natanko predvidenih fazah; nenadne večstrankarske volitve so ob tem prinesle samo spremembo taktike, nikakor pa ne strategije.

Prva faza: postavitev opo-

rišča. Tega so privrženci novega osredotočanja oblasti v enem (zveznem) vrhu dobili z 8. sejo srbskega CK-ja. Pri tem so uporabili prav radikalne očistevalne metode, vaja pri uvajanju trde roke je v celoti uspela. To, kar ni povsem jasno, je, ali je bil Slobodan Milošević samo figura v tej igri, ali pa spada v načrtovalsko skupino.

Druga faza: utrditev discipline v zvezni stranki, ob tedaj že precej očitno neposlušnih Slovencih, bi lahko načrtovano operacijo skrajšala: odhod Slovencev bi sprožil po državni demonstracije, v Sloveniji bi se temu uprli, »dobronamerni« demonst-ranti bi prišli v Slovenijo demonst-rirati, prišlo bi do spopada, tekla bi kri – in glej ga, že je tu rešitelj. Da se je stvar obrnila drugače, da mirni Slovenci niso dovolili niti možnosti demonstracij na svojem ozemlju ter da je beograjski razpad stranke samo pospešil večstrankarske volitve, načrtovalcev očitno ni vznemirilo preveč. Slovenija je bila kot možnost omejenega in obvladljivega konflikta začasno pozabljena, iz predalov so potegnili načrt »Hrvaška«. Na tej ravni je bil konflikt zagotovljen in prav preudaren – da ga lahko zahvalimo, da se krvav scenarij ni začel odvijati že prej. Ne Knin – Pakrac je bil v bistvu pravi preizkus hrvaške potrpežljivosti in prvo so- očenje med oborožujočo se suvereno republiko in zvezno armado, pri čemer je morala prva vendarle stisniti rep med noge.

Tretja faza: destabilizacija zveznih organov in počasno prevzemanje njihovih funkcij oblasti v ob-oblastne sfere sta potekala z vsemi temi dogajanjmi. Vsemogočna ZK je bila prva žrtev, oblastni boj je izgubila že s svojim razpadom na jugoslovanski ravni. V razkrajanju moči federalnih organov smo enakovredno pripomogli tako Slovenci, Hrva-ti kot Srbi. Pravni temelj države je postajal vse bolj samo kos papirja in propagandni učinek tega dejstva je šel na roke predvsem potrpežljivim načrtovalcem prevzema oblasti – kajti ljudje počasi prav hrepenijo po tem, da kdo v državi naredi red, ki bi se ga končno držali vsi.

Ob nemočnem predsedstvu države je ostal samo še en steber resda že omajane moči, ki pa mu položaj utrjuje podpora tujine: ZIS in njegov predsednik Ante Marković. Vsi poskusi, da bi zvezno vladno destabilizirali od znotraj – prek ministrov določene narodne pripadnosti – so se pokazali kot jalov posel. Celotna Srb Gračanin, na katerega je ob nastajanju vlade načrtovalska skupina gotovo računala, je pokazal več zvestobe Markoviću in miru kot nacionalno obarvanim argumentom. Sestanek Tudman-Milošević naj bi torej odpravil še zadnjo oviro – Markovića, kar se pa – to potrjujejo dogodki na Plitvicah – verjetno ni zgodilo. Še na splitskem sestanku predsednikov republik je Tudmanov izmikajoč odgovor ponujal uganjanje o trgovini z Miloševićem, katere zastavek naj bi bil Ante

Marković – očitno trgovanje ni bilo preveč uspešno. Zato je prišla na vrsto četrta faza: sprožiti konflikt tam, kjer Hrva-ti ne morejo popustiti in morajo v čelni spopad. Plitvice so hrvaški nacionalni biser in napad na njih je bila zadnja kaplja – Tudman v tem primeru, če ne bi reagiral, ne bi mogel pomiriti niti golobov okoli sebe, kaj šele jastrebov.

Ali je Slovenija ušla tem načrtom, je ena redkih nejasnih stvari pri vsem tem. Zanesljivo je, da je plebiscit o samostojnosti in suverenosti ne ščiti ravno najbolj – zdaj se tudi kažejo zobje spolzkega in neprepričljivega vprašanja na plebiscitnem listku. Kajti, odločili smo se za samostojnost in suverenost, to pa nam na papirju seveda lahko jamči tudi nova centralizirana Jugoslavija. »Začasno«, tako kot na Kosovu, utegnemo slovensko suverenost simbolizirati lojalni slovenski državljani, ki sodelujejo s centralno oblastjo; če takih ne najdemo, spet »začasno« urejajo republiko pač iz Beograda – tako kot Kosovo. Tudi če bi skupščina na zadnjem zasedanju sprejela sklep o odcepitvi, ne bi bilo bistveno bolje. Po Gorbačovem zgledu lahko (in to je po moje zadnji del načrta) v celotni Jugoslaviji razpišejo referendum z vprašanjem: Ali želite, da ostane Jugoslavija ena država? Glede na sedanja razmerja moči in položaj posameznih delov države o odgovoru ni treba kaj dosti ugibati – če bi bil pa neugoden, bo že pomagala ustvarjalna matematika.

Morda pa so načrtovalci Slovenijo že odpisali? Prelepo jim uspeva, da bi verjel v to.

Gojko Bervar

Z Emilom Milanom Pintarjem:

Predlagal bi drugačen proračun

Emila Milana Pintarja smo tokrat spraševali kot predsednika vlade v senci, kot človeka stranke v opoziciji in tudi kot moža, ki se že vrsto let ukvarja z vizijami razvoja Slovenije.

Sprejetje proračuna, kakršnegakoli že, je mimo. Kaj bi hoteli povedati kot predsednik vlade v senci na to temo?

Res je proračun z velikim organizacijskim trudom in skupščinskimi posiljevanjem Demosove vladajoče koalicije sprejet. Nanj naj bi leteli predvsem naslednji očitki: Proračun kaže, da vladajoča koalicija v tem prvem letu svoje vladavine ni uspela pridobiti tujih vlagateljev ali posojilodajalcev. Slovenija je, ekonomsko gledano, danes bolj izolirana kot kdajkoli v zadnjih dvajsetih letih; proračun je namenil velika sredstva obrambi, vojski in policiji. V svojem uvodnem ekspezu je gospod Peterle te sektorje celo imenoval »državotvorne«, kar kaže na vso sprevrženost pojmovanja: proračun ni razvojno usmerjen ne v prihodkih (način zbiranja denarja, zlasti davčni sistem) ne v izdatkih. V njem je izpeljan neke vrste »vojaški udar«; proračun kaže strah in voljo do oblasti, ne pa okvir razvoja Slovenije v letu 1991; proračun je močno zarezal v družbene dejavnosti; ker ta omejitev sredstev ne temelji na novi razvojni in organizacijski paradigmi teh področij, temveč pomeni samo njihovo »omejevanje«, ga bo vlada težko zdržala; objektivno je že v juniju treba pričakovati njegovo spremembo (rebalans); in končno, proračun predvideva veliko zajemanje v gospodarstvu, ki ga le-to, hiraioče, kot je, skoraj gotovo ne bo moglo prenesti, saj je njegova elastičnost izčrpana. Zato je pričakovati spodbujanje inflacije čez vse znosne okvire.

Kaj bi storili vi, če bi vas okoliščine na primer nenadoma postavile iz »sence« na »sonce«?

V take nenadne obrate seveda ne verjamem. Toda če bi bil odgovoren za proračun, bi predlagal drugačnega. Že pri davčnem sistemu bi poudaril razvojne elemente, prav tako pri odhodkih: izobraževanje – znanost – tehnologija je naveza za razvoj v sodobnem svetu. Tvegal bi z zmanjšanjem stroškov za obrambo kar bi nadomestil s sklepanjem pogodb in ekonomsko povezavo s tujino, preko katere bi bila mir in razvoj v Sloveniji tudi ekonomski interes naših sosedov.

V katerih delih uravnavanja proračuna za tekoče leto bi lahko rekli, da ga je vendarle sooblikovala opozicija?

Pravzaprav v nobenem: vlada je pri oblikovanju proračuna jasno pokazala, da ni pripravljena za sodelovanje z opozicijo. Prav ta njena samozaverovanost je v procesih osamosvajanja Slovenije še nevarnejša kot proračun sam, ki ga bo mogoče (in treba) rebalansirati. Prepričan sem, da bo takrat vlada sprejela številne naše argumente in predloge, tako kot to danes dela v spreminjanju davčnega sistema, ki ga je izsilila kot najbolj »konsistentnega«.

Vlada se torej obnaša prestižno, ne pa kompetentno. Ta njena nepripravljenost na sodelovanje je enako ali še bolj nevarna kot njena nesposobnost. Zato sili vlado v senci, da se odreče svojemu programu »konstruktivne opozicije« in se usmeri v oblikovanje alternativnega programa razvoja Slovenije. Sedanja vlada postaja izgubljena možnost Slovenije – in to postaja čedalje bolj jasno vsem, ki se ukvarjajo z razvojnimi vprašanji.

Kaj konkretnega lahko navedete v prid ravnanju vlade v senci v zvezi s slovenskimi socialnimi programi?

Vlada in proračun socialne probleme razumeti v razvojnem kontekstu, ne izven njega. Povedano jasneje: problem nezaposlenosti je treba reševati z odpiranjem novih delovnih mest, ne z vprašanjem, koliko denarja morajo dobiti nezaposleni in kako zagotoviti ta denar. Seveda ne zatiskamo oči pred socialnimi problemi, nasprotno, ves čas opozarjamo nanje. Toda opozarjamo tudi na to, da vlada s sedanjim načinom reševanja teh problemov pelje Slovenijo v socialni zlom. Čedalje manjše število zaposlenih, ki imajo čedalje manjše plače, ne more zdržati stroškov naraščajočega števila upokojencev in brezposelnih ne glede na to, da se tudi pokojnine in nadomestila za brezposelnost objektivno zmanjšujejo.

Rešitev je torej v razvoju, ki se mora v prvi vrsti izraziti v ustavitvi padanja števila delovnih mest, nato pa v rasti družbenega proizvoda, (tudi za ceno večjega obsega vloženega dela) in slednjič v rasti produktivnosti, ki naj ustvari materialno in časovno pod-

lago za višjo kakovost življenja.

V tem smislu smo »bombardirali« vlado s svojimi predlogi: naj spremeni **zaposlitveno zakonodajo** (n.pr. pospešitev odpiranja part-time zaposlitev, prehod od zaposlitve za nedoločen čas v zaposlitev za določen čas, ki bi odprla možnost nezaposlenim vsaj za začasno delo itd.), naj oblikuje **davčni sistem** tako, da bo spodbujal **zaposlovanje** in razvoj, naj ustvari razvojne sklade in podobno.

Vlada pa vlada in uživa v oblasti in maščevanju; razvoj je v glavnem ne zanima.

Ustanavlja se Nova socialdemokracija. Kakšen je vaš osebni odnos do te (?) frakcije SDP in njenega osamosvajanja, oziroma kako lahko komentirate očitek ustanoviteljev NSD stranki demokratične prenoje, češ da je izgubila stik, oziroma, da dejansko nikoli ni imela nič z delavstvom?

Moj odnos do socialdemokracije je bil vseskozi pozitiven, saj se še spomnite, kako me je tovariš Hafner neprestano označeval za »socialdemokrata« že takrat, ko je bila to skoraj psovka ali vsaj ovira za normalno družbeno prosperiteto. Kaj pa je socialdemokracija drugega kot originalno, avtentično delavsko gibanje? Celo naša slovenska komunistična partija je bila v svojem nastajanju za kratek čas socialdemokratska; ker pa je morala iskati svoj program oz. razvojno usmeritev v času najhujše svetovne kapitalistične krize in to v pogojih nerazvitosti, notranje in zunanje izkoriščenosti Jugoslavije, je krenila v radikalizacijo programa in stališč – v model boljševidnega kapitalizma, ki je takrat verjetno zledeal kot najrealnejši in najučinkovitejši izhod iz zavrženega gosposarskega položaja.

Razvoj realsocialističnih družb je pokazal, da je bila ta pot zgrešena: zahtevala je nasilje in vselej, kadar sistem – kakršenkoli – uporabi nasilje za svoje vzvišene zgodovinske cilje, se militarizira zaradi zunanjih in notranjih nasprotnikov. Militarizacija državnega sistema pa je tisti prag, čez katerega se vstopi v začarani krog »boja proti nasprotnikom«: če teh ni zadosti, jih začne sistem sam producirati, da opraviči svojo militariziranost. To je točka, na kateri se danes nahaja Demos: z veliko verjetnostjo lahko predvidimo, da je s proračunom že krenil v militarizacijo Slovenije. Zdaj še ima zunanje sovražnike v Miloševiću, Srbiji, Jugoslaviji: če se bodo dogajanja na tej rani začela umirjati, bo moral – po logiki militantnega sistema, ki to rabi za svoj obstoj – iskati notranje sovražnike. Komunistična partija – Gibanje za Jugoslavijo – je take vrste »naravni nasprotnik«; na žalost pa je premajhna in preveč nepomembna, da bi se lahko ustavil ob tem. Za njegove potrebe, za notranjo konsolidacijo, za opravičevanje velikih izdatkov za obambo in »državotvorna ministrstva« bo Demosu verjetno bolj ustrezala SDP, katere pomen in obseg v zadnjem času naraščata.

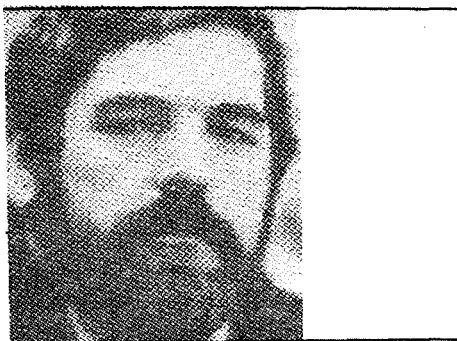
Socialdemokracija je mirna, evolutivna pot v razvoj. Od komunizma se loči v tem, da ga ne vidi kot nosilca razvoja le delavskega razreda. Tudi če je to v Marxovih časih ali v Engelsovi analizi položaja delavskega razreda bilo tako videti, danes prav gotovo ni več tako. Nosilec razvoja je danes prav gotovo tudi inteligenca, pa tudi drugi sloji, zlasti mali podjetniki in management; tega problema ni mogoče preprosto rešiti tako, da izjavimo, da so tudi inteligenca, management in podjetniki v mezdnem odnosu. Ne, odpovedati se je treba pojmom, kot so »razredni boj« in »diktatura proletariata«, ker niso več ustrezne zgodovinske kategorije. Takoj ko to storimo, pa nismo več znotraj komunistične opcije razvoja, temveč pristajamo na socialdemokratski program. Ta močno poudarja socialne pravice in socialno varnost nasprotno – toda ne samo delavskega razreda, temveč vseh slojev družbe. Išče ravnotežje razvoja, ne dominacijo proletariata.

Prav v tem iskanju ravnotežja razvoja, v katerem so na določen način v produktiven odnos povezani vsi sloji, tudi študentje in upokojenci, je treba najti ravnotežje živčnega in minulega dela, razvojnega tveganja in cene na eni ter socialne varnosti na drugi strani. Zanemarjanje te komponente v tem programu nas vodi naravnost v socialno demagogijo, ki je grozeča, aktualna nevarnost vseh socialdemokracij. Zato te tako pogosto

zgublajo političen boj s konzervativnimi strankami.

Nova socialdemokracija znotraj SDP je šele ustanovljena, njena programska usmeritev in življenjska potencia še nista oblikovani, zato je težko reči karkoli določnega. Je pa v principu jasno: če je to širitev programa SDP oz. njegovo poglobljanje pri problemih delavskih pravic, je to pozitivna usmeritev. Toda v tem primeru se NSD ne sme obračati nazaj na matično SDP s kritiko in tekmovalnjem: je preprosto »program več«, nova razsežnost v levičarskem gibanju, imenovanem SDP. Želja NSD po programskem ekskluzivizmu bi jo spremenila v pravo frakcijo v starem pomenu besede. To bi pomenilo oslabilitev SDP, lahko tudi odcep ali razcep ali celo razpad tega levega gibanja, ki je danes edina prava demokratična alternativa čedalje bolj desničarsko naravnemu Demosu. Te nevarnosti se morajo nosilci NSD pa tudi SDP ves čas zavedati.

Je takojšnje osamosvajanje Slovenije res enotno stališče strank z leve in desne? Če je, kako si konkretni postopek osamosvajanja predstavljate vi, oziroma, komu in kaj bi bilo v Jugoslaviji treba še pojasnjevati v zvezi s slovenskim ljudskim referendumom zdaj, ko slišimo z drugih delov države vse več zahtev po vseljudskem referendumu?

Osamosvajanje Slovenije je seveda kruta realnost, izsiljena vsaj toliko z dolgo razvojno krizo Jugoslavije, iz katere še ni videti razvoja, kot s pripravljenostjo politične oligarhije največjega naroda, Srbov, da je za ohranitev svojega položaja pripravljena uzurpirati prav vse državne mehanizme. Srbija, taka kot je danes, ni sposobna normalnega življenja v federativni skupnosti enakopravnih narodov. Njeno vodstvo jo sili v ohranjanje realsocialističnega modela, v katerem lahko edinole ohranja monopolen položaj. Gospodarstvo tako naprej ostaja državno, država partijska, partija pa v rokah nekaj posameznikov, ki imajo položaj svete krave – položaj nezmotljivih, nedotakljivih in nezamenljivih »vodij«. Da bi svoj položaj lahko ohranjali, morajo vzdrževati položaj, v katerem Srbija porablja bistveno več, kot ustvarja: porabi akumulacijo drugih – zlasti severnih republik, pa je še premalo. Zato se mora zadolževati v tujini, če pa ji to ne uspe, mora sprožiti novo spiralo inflacije, ki pomeni zadolževanje pri naših potomcih.

Zato se je Slovenija, hočemo to ali ne, prisiljena razdruževati s takšno Jugoslavijo, kot je danes. To je seveda tvegan proces, saj ves čas preži nevarnost, da nas »v objem« sprejmejo drugi, lačni naše akumulacije. Zato je treba biti previden in nezaupljiv, ko gre za sklepanje novih trajnih prijateljstev, zlasti z mrčnjaško avstrijsko Koroško, kjer je še črna barva bolj črna kot drugod v Evropi.

Seveda obstaja možnost, da bi se republike sporazumele o oblikovanju nove Jugoslavije. Seveda to ni nič drugega kot politični projekt in lahko obstaja le, če je to skupen projekt vseh ali večine jugoslovanskih narodov. Ob tem bi takoj postalo jasno, da so pravi subjekti narodi oziroma njihove politične države, sedanje republike, nova Jugoslavija pa bi morala temeljiti, po moje, vsaj na naslednjih petih načelih: prvič – republike so suverene, zato ni prostora za zvezno zakonodajno skupščino in zvezno vlado; potrbujemo le zvezno svetovno »skupščino« in zvezni svet; drugič – proračun lahko zato bistveno zmanjšamo, na tri milijarde DEM; republike bi ga plačevale s kotizacijo po ključu, ki bi bil nekje na sredi med upoštevanjem števila prebivalcev posamezne republike in njenega družbenega proizvoda – kar bi za Slovenijo pomenilo kakšnih 15 odstotkov; tretjič – ključ za plačilo kotizacij bi moral biti hkrati tudi ključ za število predstavnikov posamezne republike v strukturi take (kon)federacije – npr. Slovenija bi tako imela pravico do 15-odstotnega deleža in ne 3-odstotnega...; četrtič – zvezne inštitucije je treba izseliti iz Beograda (npr. sedež administracije ali narodna banka naj bi bila v Ljubljani, sodstvo v Zagrebu); to je pogoj, da se (kon)federacija izvleče iz klešč srbske čaršije; petič – zagotoviti bi bilo treba enakopravnost jezikov, vsaka zvezna ustanova

naj bi poslovala v jeziku naroda, kjer bi se nahajala, vsi zvezni uradniki pa bi morali vsaj pasivno obvladati vse štiri jugoslovanske jezike.

To je seveda le skica, lahko pa tudi platforma za pogajanja o novi Jugoslaviji. Seveda je verjetnost nastanka take jugoslovanske (kon)federacije le teoretična, toda to stališče je treba oblikovati in z njimi sporočiti Jugoslaviji in svetu, da se ne odcepljamo, da le ščitimo svoje razvojne interese. Do tega ima pravico vsak narod, česar pa mi v sedanjih državni tvorbi sebi več ne moremo zagotavljati. Če želimo pomoč tujine, moramo svet seznaniti z našimi zahtevami, ki so normalne: nenormalne in nesprejemljive so le v hegemonističnih jugoslovanskih razmerah, kjer veliki poskušajo živeti na račun majhnih. Vsedržavni referendum je čisti nesmišlj. Če so republike oziroma narodi suvereni, naj oni odločajo o svoji usodi. Ni suverene zvezne administracije ali JLA, pa tudi »federacije« ne in večji narod ne more preglasovati manjšega. Zato so tudi takoiimenovane »zvezne« volitve farsa, zadnji produkt povampirjenega miloševićevizma.

Za konec pa še vprašanje v zvezi z borci. Nekako se zdi, da spričo vse številnejših težav z ustanavljanjem slovenske države ne stranke na desni ne one na levi nekako ne najdejo več časa, da bi se z moralno – etičnih vidikov odzivala na nekatera res umazana podtikanja nekdanjim slovenskim partizanom. Vse se generalizira in včasih se celo dozdeva, da se umazanje, nekaterim kar povsečno, pometajo pod preprogo narodnoosvobodilnega gibanja. Me morda ta občutek vara?

Mogoče imate prav, da se številne stvari v zvezi s partizanstvom generalizirajo. Ne vem, če je to samo posledica samo novih strank in njihovega subjektivnega hotenja. Čas pač neusmiljeno teče dalje in slavna leta NOB potiska nazaj v zgodovino: za nove generacije bo ostal zgodovinsko dejstvo, ne pa živ okvir vsake njihove odločitve in hotenja.

Prav zato, ker je zgodovinsko dejstvo, mu ni mogoče odvzeti dveh razsežnosti, ki ga pred drugimi velikimi dejanji Evrope delata izjemnega. Prvič, partizanstvo pomeni prvi organiziran odpor nacizmu sredi okupirane Evrope. Posebej je pomemben zato, ker so ga zasnovale vse slovenske stranke (OF) in to takrat, ko je KP Jugoslavije še čakala – in čakala je vse do napada na SZ (22. julij!) in na direktivo kominterne. Zato slovensko partizanstvo ni nikdar bilo samo stvar KP. Je del splošnega protifašističnega boja in zmage alianse. Tisti, ki to zavračajo, nas samo izolirajo od povojne Evrope in potiskajo v razvoj nove državljanske vojne.

Slovensko partizanstvo je zame zadnji korak k slovenskemu osamosvajanju in državni suverenosti Slovencev. Začeli smo s Primožem Trubarjem (jezik), nadaljevali s šolstvom (Napoleon), narodnim osamozaveščanjem (Prešeren in pomlad narodov), narodovo samoodločbo (1918) ter lastnim parlamentom in vojsko (1944). Zdaj moramo samo nazaj vzeti tisto, kar smo po vojni prepustili federaciji – prepustili, odrekli se temu nismo nikdar.

Zato je partizanstvo zame državotvorno dejanje, ki mu vsa drobna podtikanja ne morejo zmanjšati pomena. Tudi umazati ga ne morejo, ne da bi pri tem razkrili svoje lastne umazane in nizkotne namene. Res pa je, da so povojna glorifikacija NOB, enostransko prikazovanje nekaterih dejstev ter prikrivanje drugih ves čas netili iskro maščevanja, občutek ponižanosti, pa željo po obračunu. Nekatere sedanje Demosove odločitve in politične poteze so razumljive iz tega zornega kota: enostranost vselej rodi drugo enostranost.

Partizanstvo ostaja in bo ostalo veliko dejanje slovenske zgodovine, čas pa je, da ga sprejmemo kot takega: kot usoden trenutek zgodovine in nič več, kajti če bi ga hoteli še enkrat napraviti za usoden trenutek sedanjosti, bi ga potegnili v navzkrižje političnih razprav in sporov.

Moj odnos do partizanstva je bil vseskozi pozitiven, tudi takrat ko je bilo videti, da bo zveza nove slovenske oblasti zasukala kolo zgodovine nazaj in ko so posamezniki te oblasti, zlasti v pogovorih s tujci, začeli uporabljati pojmovne zveze, kot je tista znana izjava nekemu Angležu, da smo Slovenci žrtve »komunistične okupacije«. Takrat pa je bilo vendarle jasno, da smo bili vsekozi za zvezo s civilizirano Evropo, ki sta jo predstavljala pijevisko-Musolinijev fašizem in tirolsko-teutonski nacizem.

Toda to so prehodni pojavi; tako kot Demos sam, ki se je z nesposobno in nekompetentno vlado obsodil na nekaj hudo začasnega. **Spraševala je Bojana Žokalj-Jesih**

Na Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in uredništvo TV-15 se steka vse več sporočil o praznovanju 50-letnice ustanovitve OF in vstaje slovenskega naroda.

Največ praznovanj bodo naše občinske organizacije imele ob 27. aprilu, 4. in 22. juliju, veliko pa tudi ob obletnicah drugih pomembnih dogodkov v našem partizanskem jubilejnim letu. Nekateri letošnje prireditve v različnih krajih smo že napovedali, o tistih, ki ste nas o njih doslej obvestili, pa poročamo tokrat.

V Ljubljano

Na zborovanje in na – koncert!

S tem prispevkom bi rad opozoril na nekaj posebnosti, ki jih udeleženci ljudskega zborovanja v Ljubljani, 27. aprila letos ne bi smeli spregledati.

Tisti, ki bodo prišli na Trg revolucije že okrog pol enajste ure, bodo lahko poslušali krajši koncert pihalnega orkestra Godbe milice. Po tem koncertu bodo člani odbora za Pohod po poteh svobodne Ljubljane po vsem Trgu revolucije pripenjali na prapore enot NOV in organizacij ZB NOV spominske značke jubilejnega 35. Pohoda.

Glavna prireditev z govori in pozdravi se bo začela ob 11. uri. Med govore in pozdrave bo vpletena naša lepa slovenska narodna in partizanska pesem. Pa ne preveč. Ravno toliko, da si s poslušanjem lepih in sporočilnih pesmi pomirimo misli, ki jih bodo razvneli govorniki. V dobri uri bo zborovanje končano.

Toda pevci, niti tisti iz Ljubljane, še manj tisti iz Trsta in Pliberka, neradi stopajo na oder zaradi dveh, treh psemi. Kako rešiti to težavo? Odgovor smo našli, ko smo se spraševali, kam bodo šli udeleženci zborovanja, ko ga bo konec. Menda ne bodo šli takoj nazaj domov... Dogovarjamo se, da bodo trgovine in restavracije v Ljubljani, vsaj okrog Trga revolucije, ne ta praznični dan odprte.

Velika dvorana v Cankarjevem domu je rezervirana za slavnostno akademijo, ki bo zvečer ob 18. uri. Zakaj ne bi pevski zbori po zborovanju pripravili v tej dvorani koncert za ljubitelje lepega zborovskega petja, ki jih bo med udeleženci zborovanja prav gotovo veliko? Dogovorjeno?

Enourni koncert bo torej v domu in dvorani, s katero se lahko upravičeno pohvalimo. Marsikdo še ni stopil v ta slovenski kulturni hram; zdaj bo priložnost. Po vseh prostorih Cankarjevega doma nam bodo prenašali koncert, če bo velika dvorana, ki ima 1400 sedežev, premajhna. To bo gotovo lepo doživetje, noge se bodo spočile, roke, dlani pa zagotovo ogrele.

In ko se dogovarjate, kdaj se boste odpeljali domov, mislite tudi na ta koncert, ki se bo začel ob 13. uri, končal pa ob 14. uri. In kdo bo na koncertu pel? Skupaj s člani godbe milice jih bo kar 250: Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič« pod vodstvom Oskarja Kjudra, moški pevski zbor Folter Hartman slovenskega prosvetnega društva iz Pliberka pod vodstvom Boža Hartmanga, »Veter«, mešani pevski zbor ljubljanskih srednješolcev pri Glasbeni mladini ljubljanski, pod vodstvom Marka Vatovca in Partizanski pevski zbor Ljubljane pod vodstvom Petra Škrjanca.

Stane Koman

Brežice

Glavna proslava za Posavje bo 9. junija 1991 v Brestanici, kjer je bil zbirni center izseljencev. To proslavo bo organiziral medobčinski svet občin za Posavje, skupno z medobčinskim svetom ZZB NOV Posavje. Tudi ta proslava bo tako, kot proslave v mnogih krajevnih skupnostih, posvečena 50-letnici ustanovitve OF in vstaje slovenskega naroda ter 50-letnici izgnancev – prebivalcev iz

mena ustanovitve OF, v višjih razredih pa dopolnili program krožkov OZN na temo Vzgoja in mir, ki naj poteka do konca šolskega leta z obravnavo naše polpretekle zgodovine – s posebnim poudarkom na miru pri nas in v svetu. Celjski muzej revolucije bo pripravil razstavo na temo Celje in OF v obsegu, ki bo lahko kot žepna razstava kasneje potekala tudi po šolah in drugih razstavnih saloni. Organizirali bodo tudi

Proslave v našem jubilejnim partizanskem letu

Korenine samostojne Slovenije so pognale leta 1941

Posavja in Obsotelja. Ob občinskem prazniku občine 28. oktobra pa borci načrtujejo, skupno s Planinskim društvom Brežice, že tradicionalni pohod po poteh Brežiške čete v spomin na 50-letnico njene ustanovitve, to je odhoda brežiških dijakov v partizane.

Celje

50-letnico OF in vstaje slovenskega naroda bodo počastili 25. aprila zvečer s slavnostnim koncertom v dvorani Narodnega doma. V osnovnih in srednjih šolah bodo, na pobudo borcev, posvetili eno šolsko uro (iz zgodovine) obravnavi zgodovinskega po-

okroglo mizo na temo Zgodovinski pomen OF.

Cerknica

V drugi polovici avgusta bodo organizirali tovariško srečanje ob Cerkniškem jezeru. Srečali se bodo borci domaćinskih enot, aktivisti in borci notranjskih občin Cerknica, Logatec, Vrhnika in Ljubljana Vič-Rudnik ter prebivalci občine Cerknica. Srečanje bo združeno s proslavo 50. obletnice OF. Poleg tega nameravajo postaviti nagrobnik pok. Antonu Črnuglju, nekdanjemu župniku v Babnem polju, medvojnemu aktivistu OF, na pokopališču v Babnem polju. Odkritje nagrobnika naj bi bilo v maju ali juniju.

Krajevna organizacija ZB Grahovo pa bo obnovila in spet postavila na vidno mesto spominsko ploščo (likvidacija domobranske postojanke v Grahovem), ki je bila začasno odstranjena zaradi rušenja zgradbe, na kateri je bila pritrjena.

Na pobudo članov ZB, svojcev in sorodnikov padlih borcev 3. bataljona Prešernove brigade in drugih občanov bodo organizirali obisk proslave »Zmaga mrtvega bataljona« na Goreljku na Pokljuki v decembru 1991.

Grosuplje

Aprila bodo imeli proslave v počastitev ustanovitve OF v vseh večjih krajih, organizirala pa jih bodo krajevna združenja ZZB NOV.

8. junija bo otvoritev spominske sobe NOV v občini Grosuplje – v Titovem domu Ivančana Gorica, 30. junija pa partizanski miting pri lovski koči v Ilovi gori. 29. oktobra bodo s proslavo počastili ustanovitev grosupeljske in stiške partizanske čete – v okviru občinskega praznika. Knjižnica Grosuplje in OO ZZB NOV Grosuplje bosta organizirala tudi literarni večer z udeležbo partizanskih pisateljev.

Hrastnik

Ustanovitev OF bodo počastili s slavnostno akademijo 26. aprila zvečer v Delavskem domu v Hrastniku.

Kočevje

V aprilu bodo sklicali znanstveni simpozij zgodovinarjev, sociologov in udeležencev NOB na temo Nastajanje slovenske državnosti, pri čemer naj bo osnovna vsebina zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju od 1. do 3. oktobra 1943 in SNOS v Črnomlju 19. februarja 1944.

25. aprila bo predstavitev knjige – monografije 9. udarne brigade – Kočevske, avtorja Velimirja Kraševca-Igorja.

26. aprila bo vsakoletni tradicionalni množični športni pohod Po poteh prijateljstva in spominov. Pohodniki vseh kategorij (borci, starejše prebivalstvo, mladina, pionirji), bodo hodili skozi kraje in območja, znana iz NOB.

V maju bodo organizirali posvetovanje delegatov partizanskih enot, ki imajo domilec v občini Kočevje: Tomšičeva brigada, Cankarjeva brigada, Deveta brigada – Kolčeva, Prva brigada VDV, Zaščitna brigada glavnega

poveljstva NOV Slovenije, Kočevski odred, XV. udarna divizija in Skupnost medvojnih aktivistov OF Barje-Kolpa.

1. oktobra bo tradicionalna športna prireditev v počastitev občinskega praznika (3. oktobra) z naslovom Tek po ulicah Kočevja. Teka naj bi se udeležili atleti vseh kategorij iz vse Slovenije, ki se bodo prijavi na razpis.

Laško

Prve dni februarja so že imeli proslavo prihoda XIV. divizije na Štajersko in z njo opozorili na pomen »živega zidu« v dolini Gračnic pri spomeniku Ilije Badovinca. Ta proslava jim je izredno uspela, kljub hudemu mrazu in snegu, saj je bila udeležba zelo dobra, predvsem po zašlugi Osnovne šole Antona Aškerc Rimske Toplice, ki se je udeležila s celotnimi višjimi razredi (od 4. do 8. razreda). Tudi udeležba borcev iz občine in pohodnikov XIV. divizije je bila dobra.

Proslava 4. julija na Bruzku pri Radečah bo prav tako namenjena partizanskim praznikom.

Ob dnevu vstaje 22. juliju nameravajo organizirati proslavo borcev in revirskih aktivistov za širše območje Laškega in revirjev pri kmetu Fermetu v Zgornji Rečici, prvo nedeljo v septembru pa izvesti že tradicionalno srečanje »ranjencev in sanitetnega osebja Kozjanskega« v Jurkloštru.

Lendava

V počastitev začetka NOB bodo organizirali razširjeno slavnostno sejo občinske skupščine ZZB NOV občine Lendava, hkrati pa bodo v nekaterih večjih krajevnih združenjih borcev NOV in vojaških invalidov na območju občine organizirali, v sodelovanju s šolami, še druge proslave s kulturnim programom.

Nova Gorica

V petek, 10. maja, bo ob 16.30 v Zemonu pri Vipavi okrogla miza na temo Izvirnost NOB na Primorskem. Moderator bo Ciril Zlobec, ob sodelovanju zgodovinarjev, borcev NOV in aktivistov OF celotne Primorske. Okrogle mize naj bi se udeležilo do 200 ljudi. Organizirali bodo tudi srečanje borcev domaćinskih enot občine Nova Gorica (vabljeni bodo tudi borci domaćinskih enot vseh primorskih občin), ki bo v okviru praznika občine Nova Gorica, v Opatjem selu in to v nedeljo, 8. septembra popoldne. V petek, 6. septembra (tudi v sklopu občinskega praznika) bo v prostorih knjižnice F. Bevka v Novi Gorici ob 18. uri otvoritev razstave knjižnih del, ki obravnavajo dogajanja na Primorskem v letih 1918–1947. Razstavljeno bo nad 200 del. Razstavo pripravljajo delavci Goriškega muzeja v sodelovanju s Knjižnico F. Bevka.

Ptuj

V tej občini imajo v načrtu slavnostno akademijo ob prazniku mesta Ptuja 9. maja, s priložnostno razstavo narodnostnega boja Slovencev v Ptuj od leta 1848 do leta

1945. Proslavo občinskega praznika 8. avgusta z organizacijo pohod po poteh upora (Ptuj – Mostje). Srečanje izgnancev, internirancev ter drugih udeležencev NOB na gradu Borl v prvi polovici septembra 1991 (v organizaciji občinskega odbora ZZB NOV Ptuj in komisije za bivanje internirancev, zapornike, izgnance, taboriščnike, izseljence in njihove svojce pri Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije). Borci pripravljajo tudi slavnostno sejo občinskega odbora ZZB NOV Ptuj in domaćinskih odborov (Lackov odred in aktivisti OF 4. julija, skupaj z drugimi organizacijami kot so taborniki, teritorialna obramba in JLA) ter srečanje ob dnevu izgnancev 7. julija v Mariboru, ob 50. obletnici prvega transporta izgnancev v Srbijo, povezano s prihodom »Vlaka bratstva in prijateljstva« (Organizator OO ZZB NOV Maribor).

predstavnikov TO in lovske družine (ki so tudi organizatorji) – za vse občane, in sicer na Apnici na območju partizanske vasi Lobnica nad Rušami, to je na sečišču partizanskih poti, kjer stoji spomenik padlim Lobničanom in kjer je zgrajena tudi lesena »brunarica« (po načrtu sedeža kurirjev TV-12 S) in kjer je v globeli tudi obeležje kurirjev TV-12 S in njihovih padlih tovarišev.

Slovenj Gradec

Muzej NOB bo pripravil razstavo delovanja OF na tem območju, koroški radio pa imel oddajo v živo s še živimi člani OF mislinjsko-šaleškega okrožja. V osnovni šoli bo ena učna ura posvečena pomenu OF in ocenjevanju najboljšega spisa na to temo. Petega maja bo tradicionalno srečanje bivših političnih zapornikov, internirancev, izgnancev in vojnih ujetnikov, 4. julija pa pohod po poteh in pomnikih NOV, ki ga bodo izvedli ob sodelovanju borčevskih organizacij in ZRVS Šmartno. Organizirali bodo tudi kolesarski maraton okoli Pohorja – v počastitev padlega Pohorskega bataljona. Pripravljajo tudi srečanje borcev 5. prekomorske brigade v Slovenj Gradcu ter

Za deklaracijo o vlogi NOB

Občinski odbor ZZB NOV v Domžalah je sredi preteklega meseca obravnaval program ob praznovanju 50-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte in začetka oboroženega boja proti fašističnemu okupatorju. Z zadovoljstvom je sprejel odločitev, da bo osrednja proslava, na kateri bo govoril predsednik Predsedstva republike Slovenije, 27. aprila – obletnica OF. Dogovorili so se za množično udeležbo na tej pomembni prireditvi. Dogodki pred 50-timi leti bodo imeli pravo vsebino le tedaj, če bomo dosegli nacionalno soglasje glede vloge NOB pri ustvarjanju slovenske državnosti, boju in končni zmagi nad fašizmom.

Vsiljevanje teze, da je bila NOB državljanska vojna in s tem opravičevanje sodelovanja z okupatorjem, brez potrebe ponovno ločuje ljudi, slabi nujno potrebna enotna prizadevanja za premagovanje sedanjih težkih gospodarskih razmer in uveljavljanje samostojnosti Slovenije.

V zvezi s tem so se na odboru odločili predlagati, da Skupščina republike Slovenije v soglasju vseh strank, zastopanih v parlamentu, sprejme deklaracijo o mestu in vlogi NOB, njeno javno razglasitev naj opravi predsednik Predsedstva Slovenije na manifestativnem zborovanju 27. aprila v Ljubljani.

Z deklaracijo opredeljena vloga NOB naj bi bila tudi prispevek k predlogu Ustave Republike Slovenije. Z njo bi utrdili enotnost večine državljanov Slovenije, ne samo borcev NOB.

Dragica-Mihaela Kolenc

Radovljica

27. marca so organizirali spominsko slavnost v spomin na herojsko smrt narodnega heroja in vodjo vstaje na Gorenjskem ter člana glavnega poveljstva Staneta Žagarja, 22. junija pa bo srečanje aktivistov, borcev in mladine Gorenjske na Jesenicah. 3. avgusta bo občinski odbor, v počastitev občinskega praznika na Vodiški planini, kjer je bil ustanovljen Cankarjev bataljon, priredil srečanje borcev in krajanov občine Radovljica, 7. septembra pa spominsko slavnost na Lipniški planini – Jelovici, posvečeno padlim borcem Selške čete I. grupe odredov. 14. decembra bo srečanje borcev na Goreljku – Pokljuka – v spomin na padli 3. bataljon Prešernove brigade.

Ruše

4. julija, ob dnevu borca, bo v počastitev letošnjih partizanskih praznikov množično srečanje borcev, ZRVS,

obrambni dan tamkajšnje šole, povezan s praznovanjem 1. maja.

Žalec

Glavno praznovanje zgodovinskih obletnic vstaje slovenskega naroda bodo organizirali ob Šmiglovi zidnici, v okviru praznovanja 1. maja. Tradicionalno srečanje borcev pa bo ob praznovanju občinskega praznika v Taboru.

V začetku oktobra bo občinski odbor ZB v sodelovanju z občinsko skupščino pripravil proslavo ob 50-letnici prve bitke na Čreti.

Ob tej priložnosti smo lahko objavili le tista sporočila o programih občinskih praznovanj pomembnih obletnic dogodkov v prvem letu NOB, ki smo jih prejeli. Večina naših občinskih odborov jih ali republiškem odboru ZZB NOV Slovenije ali časopisu TV 15 še ni posredovala.

V.B.

Stališča in predlogi izvršnega odbora RO ZZB NOV Slovenije v zvezi z osnutki zakonov o denacionalizaciji in o privatizaciji podjetij

Temeljno načelo mora biti: ne delajmo novih krivic

Izvršni odbor RO ZZB NOV Slovenije je prejel številna mnenja in predloge svojih članov v zvezi z osnutkom Zakona o denacionalizaciji in Zakona o privatizaciji podjetij in je zato ustanovil posebno delovno telo, ki je ob tem pripravilo mnenja in predloge. Določena stališča in predloge je IO RO ZZB NOV že posredoval tudi Izvršnemu svetu Skupščine R Slovenije, ki jih je obravnaval in nam tudi posredoval svoj odgovor, ki pa po našem mnenju ni zadovoljiv, ker neupravičeno zavrača naše utemeljene predloge. Zaradi tega je Izvršni odbor RO ZZB NOV ponovno obravnaval celoto teh vprašanj. Zaradi njihove pomembnosti se obrača na vse poslanske klube strank v Skupščini, vodstva političnih strank, kakor tudi na medije in slovensko javnost z naslednjimi stališči in predlogi:

1) Izvršni odbor RO ZZB NOV Slovenije ne nasprotuje ustreznemu procesu lastninjenja premoženja in imovine, ki je doslej pripadala t.i. družbenemu sektorju s ciljem, da se doseže bolj odgovorno in učinkovi-

to upravljanje in gospodarjenje. V načelu se strinjamo, da ta privatizacija poteka decentralizirano in brez vnaprejšnjega podržavljenja podjetij, vendar nadzorovano in pod polno kontrolo ne samo vladnih teles, temveč tudi odborov ter same Skupščine Slovenije, saj gre za temeljno preoblikovanje strukture lastništva celotne družbe z dolgoročnimi posledicami. Zato je nujno skrbno dodelati ustrezne zakone, spremljati njihovo izvajanje in preprečiti zlorabe in manipulacije, do katerih pa, kot poroča tisk, že prihaja.

2) Prav tako se strinjamo z osnovnimi načeli Zakona o denacionalizaciji, še posebej v smislu odprave resničnih krivic, storjenih v začetnem delu povojnega obdobja. Odločno podpiramo izraženo mnenje predlagatelja, da naj bo eno temeljnih načel zakona, **da se s popraviljem krivic, ki jih ureja zakon, ne sme delati novih**. Strinjamo se tudi s tem, da denacionalizacija ne pride v poštev za tiste osebe, ki so se leta 1941 po okupaciji Slovenije sami odrekli svojega premoženja in optirali za tretji rajh, kot je primer kočevskih Folks-

dojčerev. Opozarjamo tudi, da na ozemlju Jugoslavije do leta 1945. ni prišlo do resnične sodobne agrarne reforme ter zato nasprotujemo vračanju nekdanje fevdalne zemljiške lastnine, (ki jo je ukinila npr. celo McArthurova agrarna reforma na Japonskem) še posebej, če gre za osebe in institucije, ki so bile dejavnik potujčevanja in tuje nadvlade.

3) Prav tako nasprotujemo denacionalizaciji imovine, če je le-ta bila odvzeta ali zaplenjena v rednem ali fair sodnem ali upravnem postopku kot zasežena imovina vojnih dobičkarjev ali kot imovina, pridobljena na račun kolaboracije z okupatorjem in nacionalne izdaje. Ta princip, da je neetično, da posamezniki na nesreči, ki je prizadejala ves narod, kujejo svoje osebne izkoriščevalske dobičke, so poznali in poznajo številni zahodnoevropski pravni sistemi, kot npr. francoski. Tako je, npr. velika tovarna avtomobilov Renault še danes v državni lasti kot rezultat zaplembe imovine zaradi kolaborantstva. Tudi sedanja vlada v ČSFR ne namerava denacionalizirati premoženja nekdanjega koncerna Bata, ki je bil zaplenjen zaradi kolaboracije lastnika z okupatorjem. Če obstoje upravičeni dvomi v pravičnost posameznih sodnih ali upravnih odločitev, bi zakon kvečjemu lahko dopustil **možnost obnove procesa**, ne pa da sprejme pavšalno oprostitev takšne krivice, saj takšno pojmovanje ne bi bilo tvorno v procesu graditve lastne državnosti. Opozarjamo, da ni mogoče sprejeti stališča, da je odvzem premoženja sodelavcem okupatorja krivica, kakor tudi ni mogoče sprejeti, da se pojem »narodni izdajci« (v poglavju IV. predloga za izdajo Zakona o denacionalizaciji) navaja tako, da se ga daje v narekovaj kot fiktiven in nedokazan, saj to preprosto ne odgovarja zgodovinski resnici. Menimo, da ni mogoče vsako zaplembo premoženja okupatorjem sodelavcem in domačim izdajalcem, ki so povzročili mnogo hudega sovsem rojokom, pavšalno ocenjevati kot krivično. Takšno zakonsko določilo bi pomenilo rehabilitacijo kvislinštva in kolaboracionizma okupatorju in bi bilo edinstveno v današnji Evropi, ki je zgrajena na zmagi protifašističnih sil.

Ob obeh zakonih opozarjamo, da bo privatizacija očitno zajela tudi precejšnjo državno in družbeno imovino in premoženje, ki je nastalo na podlagi zaplembe imovine fizičnih in pravnih oseb poraženih držav sil osi na našem ozemlju, kar so storile vse zavezniške države, ki so to imovino imele za vojni plen in za enega

izmed virov za kompenzacijo vojne škode. K temu dodajamo, da je tik pred vojno dobršen del gospodarstva, še posebej podjetij v industriji in rudarstvu, pa tudi glede lastništva gozdov, bil v rokah tujega finančnega kapitala, oziroma v lastništvu fizičnih in pravnih oseb tretjega rajha. Kot rezultat plebiscitarne vključitve slovenskega primorskega ljudstva v narodnoosvobodilni boj smo tudi pridobili na priključenem slovenskem ozemlju številno državno in parastatalno imovino, ki se je pozneje transformirala v družbeno, ki bo sedaj podvržena privatizaciji. Poleg tega so številna pomembna slovenska industrijska podjetja, kot npr. Litostroj, začetne delavnice IMV, TAM-a, Kobariške tovarne igel, če navedemo samo nekatere, v svojem začetnem obdobju pridobila prvo strojno opremo iz nemških ali italijanskih reparacij, ki so nam bile deljene kot delno – čeprav povsem nesorazmerno – povračilo vojne škode. Prav zaradi tega se nam zdi, da je povsem upravičeno, da se ob privatizaciji te imovine razrešuje tudi porava vojne škode.

Po drugi svetovni vojni je bil v Jugoslaviji, tako kot v drugih državah, ki jih je prizadejala vojna, izvršen popis vojne škode, prizade te na imovini in premoženju državljanov zaradi poteka vojaških akcij, bombardiranja ali drugih postopkov okupacijskih sil. Znano je, da so bile požgane cele vasi ter uničene mnoge gospodarske stavbe. Razen nekaterih olajšav pri obnovi v smislu pomoči v naturi, t.j. gradbenem materialu, v Jugoslaviji, za razliko od zahodnoevropskih držav, ta škoda ni bila nikoli ne delno ne v celoti nadomeščena na individualni podlagi. Zaradi tega menimo, da je obravnavanje predloženih osnutkov zakonov o denacionalizaciji in privatizaciji **zadnja priložnost, da se ta velika krivica odpravi in že prijavljena vojna škoda vsaj v določenem razumnem in možnem odstotku povrne lastnikom oziroma njihovim dedičem**, (če ni mogoče drugače, v vrednostnih papirjih, obveznicah ali delnicah tistega premoženja, ki je bilo pridobljeno kot plod zmage v zavezniški protifašistični koaliciji). Poudarjamo, da so vse demokratične države že zdavnaj z lastno zakonodajo uresničile lasten nadomestiti vojno škodo ne glede na to, v kakšni meri so to potem uspele z reparacijami in drugimi kompenzacijami s strani poraženih držav.

Enako velja za sistem kompenzacij žrtev vojne, ki smo ga vse države izgradile ne glede na to, da ni prišlo

do mirovne pogodbe z Nemčijo ter da še vedno pravno niso urejeni vsi upravičeni zahtevki do te države. Republiški odbor ZZB NOV že leta prejema številne vloge in pritožbe glede neizplačane vojne odškodnine, tako glede imovine, kot zaradi drugih krivic, storjenih v času druge svetovne vojne. Prav gotovo lahko v duhu osnutka zakona kot obliko nepravničnega podržavljanja štejejo tisto odškodnino, ki jo je država že prejela, ni pa je sama izplačala dejanskim oškodovancem. Izvršni odbor ZZB zato meni, da načelo pravičnosti in vzpostavljanje pravne države, na kateri se sklicuje osnutek zakona, zahtevata prioriteto obravnavo načina povračila vojne škode ter celovite in popolne ureditve tega vprašanja. To bi lahko bil ob procesu denacionalizacije in privatizacije povsem ustrezen in učinkovit ukrep, ki bi upravičenost in smiselnost teh procesov še bolj utrdil in dopolnil. Če ne bi poplačali te škode, temveč bi namesto tega premoženja, ki je bilo pridobljeno kot kompenzacija vojne škode, razdelili in privatizirali, bi s tem bila nedvomno storjena nova huda krivica.

Glede na to, da so v vojni kot žrtve okupatorja izgubile cele družine ali po vojni izumrle, ki bi bile upravičene do zgoraj navedene kompenzacije vojne škode, IO ZZB predlaga, da se del obveznic in delnic za imovino, ki se privatizira ali denacionalizira, za katero ni več mogoče najti potomcev in osebnih upravičencev, prenese na poseben nepridobitniški sklad NOB, ki bi bil trajni nosilec teh sredstev in bi bil upravičen, da prihodke tega nekomercialnega sklada letno razporeja v namene obnove spomenikov NOB, kot podporo zgodovinskimi raziskavam tega obdobja in v druge hu-

manitarne namene, povezano s tem obdobjem.

Glede na to, da gre v primeru privatizacije družbene imovine za precejšnje premoženje, ustvarjeno s trdim delom povojnih generacij, menimo, da bi Skupščina Republike Slovenije s tem zakonom morala v določenem odstotku (vrednosti, obveznic ali akcij) to premoženje prenesti v lastništvo Skupnosti pokojniškega in invalidskega zavarovanja. Temu bi na ta način zagotovili določena trajna samostojna in neodvisna sredstva in obenem v določeni meri razbremenili gospodarstvo. Znano je, da je to tudi praksa sodobnih držav, kjer so prav pokojniški skladi lastniki velikega dela nepremičnin in akcij.

Hkrati opozarjamo, da še vedno ostaja nerešeno in neuresničeno nadomestilo za pretrpljene krivice in prizadetost zdravja številnih internirancev, zapornikov in izgnancev, kar je večina zahodnih držav že uredila s posebnimi bilateralnimi sporazumi z ZRN. Predlagamo, da Skupščina in Izvršni svet določita ustreznega državnega organa, ki bi zbiral o tem ustrezno dokumentacijo ter bil usposobljen, da celovito obravnava ta vprašanja v meddržavnih odnosih z Nemčijo, kakor tudi, da **vsem zainteresiranim za ureditev teh vprašanj daje ustrezne celovite informacije in napotila**. S svoje strani je IO ZZB pripravljen konstruktivno sodelovati s tem organom in mu dati na voljo doslej zbrano dokumentacijo. Ob tem izražamo protest, ker zvezni državni organi temu vprašanju doslej niso namenili potrebne skrbi in angažiranosti, še posebej, če upoštevamo, da je ZRN že leta 1953 prevzela nase, da izplača žrtvam nacističnega preganjanja odškodnino v vrednosti sedanjih 2 milijard dolarjev ali tedanjih 8 milijard DEM.

Pohod na Triglav bo 19. in 20. julija

Na polnoštevilno obiskani seji okroglega odbora aktivistov OF Jesenice so 14. marca govorili o XXI. Triglav, na začetku upora ter o izjavi monografiji. Poleg drugega je tekle beseda tudi o postavitvi obeležja zasluženemu jeseniškemu advokatu dr. Alešu Stanovniku, ki so ga Italijani ubili v Ljubljani 1942. leta.

Po vsestranski in živahni razpravi so se ob upoštevanju razmer ter pomanjkanju denarja dogovorili, da bodo omenjena srečanja in prireditve pripravili v vsakem primeru. Ustrezni odbor za pohod na Triglav je že pripravil načrt. Pohod bo 19. in 20. julija, in sicer kot samostojna prireditve, kajti utrjeni pohodniki ne bi mogli še na proslavo, če bi bila istega dne. Če podtriglavske občine ne bi prevzele pokroviteljstva, naj le-to prevzamejo občinski odbor ZZB NOV teh občin, (Tolmin, Radovljica in Jesenice).

Zbor aktivistov, borcev in prebivalcev letos zaradi jubilejnega leta na vsak način bo. Namenjen bo predvsem 50-letnici ustanovitve OF in začetku oborožene vstaje. Glede tega je bil odbor končno za dve lokaciji: Poljane ali za športni center Podmežaklo. Zaradi prevoza, zlasti zaradi dobrih zvez z vlakom, kar je tudi

najceneje, je prevladalo mnenje, da bi bil zbor na Jesenicah, in sicer v soboto, 22. junija. Ta datum bi bil primeren tudi zato, ker je na ta dan leta 1941 Hitlerjeva Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, s čimer se je začelo novo obdobje 2. svetovne vojne in je vplivalo tudi na dogajanja pri nas.

Posebej so se dogovorili, da se bo proslava ob 50-letnici ustanovitve OF Slovenije v soboto, 27. aprila v Ljubljani, udeležilo čimveč tukajšnjih prebivalcev, še posebej pa aktivistov, borcev in njihovih svojcev ter prijateljev. Verjetno bodo zanje organizirali poseben vlak.

Zelo aktualna je okrogna monografija 1941–1945, ki jo pripravila zgodovinar Jože Dežman. Na seji je tudi prikazal njen osnutek. Kaže, da bo knjiga zanimiva in da kljub slabem finančnem položaju njen izid, (letos ob 50-letnici decembrske vstaje), ne bo ogrožen.

Glede obeležja dr. Alešu Stanovniku, ki bi ga morali postaviti že zdavnaj, so se domislili, da ga bodo odkrili v spominskem parku na Plavžu na Jesenicah, in sicer ob 1. avgustu, prazniku občine Jesenice.

Sklenili so tudi, da bo ob 50-letnici ustanovitve Cankarjevega bataljona srečanje na Vodiški planini 3. avgusta.

OO aktivistov OF Jesenice

27. april naj postane državni praznik

Borci iz Lovrenca na Pohorju so na letni konferenci podprli predlog, da 27. april postane slovenski državni praznik. Proslavili bi ga vsako leto kot obletnico naše vstaje. Ta dan pomeni začetek splošnega ljudskega odpora proti okupatorju in domačim izdajalcem. V ta narodnoosvobodilni boj je prav OF zajela vse napredne skupine in ogromno večino slovenskega naroda, ne glede na njihovo politično prepričanje in versko pripadnost.

Praznik naj bo kot tak tudi opredeljen – poleg ustavnih določil o naši himni, grbu in zastavi. Gre za objektivno ohranitev in zgodovinsko vrednotenje narodnoosvobodilnega boja. Lovrenški borci upajo, da pri tem svojem predlogu ne bodo ostali sami.

Ogorčeni pa so bili zaradi posameznih govorov, da bi tamkajšnje osnovo šolo, ki se imenuje po partizanski enoti Ljube Šerčerja, preimenovali. Enako naj bi se

zgodilo v kraju še s Šerčerjevo ulico in Potjo vstaje. Skupaj z drugimi organizacijami in dejavniki se bodo zavzeli, da se to ne bi zgodilo.

Opozorili so še, da bodo tudi v naprej proslavljali 23. avgust kot svoj krajevni praznik. Na ta dan je SNO-UB Ljube Šerčerja osvobodila Lovrenc na Pohorju in v kraju uničila močno utrjeno nemško postojanko.

Razpravljali so še o 17. septembru, ki je praznik občine Ruše. Sklenili so, naj ostane, saj je njegovo praznovanje utemeljeno. Takrat, v letu 1941 je na Klopnem vrhu na Pohorju potekala prva uspešna partizanska bitka z nemško vojaško enoto in je padel tudi prvi partizan. Tedaj so borci ranjenega nemškega vojaka obvezali in mu uredili zasilno ležišče. Okupatorjevi vojaki, ki so prišli kot pomoč na kraj dogodka, so bili nad tem humanim dejanjem nemalo presenečeni.

Drago Miklavc

Obdobje »hladnega miru«

Po koncu zalivske vojne so Američani še ostali v tem delu Bližnjega vzhoda in prišli le streljaj od sovjetskih južnih meja. Nikoli jim še niso bili tako blizu, v svari pa so nenadoma spremenili politiko in nakazali, da ne priznavajo sovjetskih meja na Baltiku, meja, ki so za SZ – potem ko se je umaknila iz Vzhodne Evrope – eden pomembnejših členov ozemeljske celovitosti in prihodnjega partnerstva z Evropo in z Ameriko.

Opazovalci so mnenja, da spremljamo dramatičen razvoj dogodkov in da Washington zastruje pogoje za ohranitev partnerstva in sodelovanja. Če bo razoroževanje (klasična oborožitev) potekala po ameriških zahtevah, potem bo SZ v svojem evropskem regionu ostala brez tankov in brez topništva. Toda, čeprav je Moskva strateško še vedno usmerjena v sporazumevanje z ZDA, ne pristaja na

drugačno politiko glede Baltika, pa tudi glede klasične razorožitve ima svoje pomisleke. Sovjetski referendum je potrdil prizadevanja za ohranitev integritete in enotnosti, s čimer je potisnjena na drugo mesto perestrojka; pravtako pa tudi demokracija in razoroževanje!

V takšnih okoliščinah se je ameriška politika, sicer na vrhuncu moči ter z ambicijo, da bo krojila mednarodne odnose, znašla v neprijetnem položaju: zahteva nekaj, česar ne more dobiti. To pa je zanesljiva pot, ki vodi v zaostrovanje odnosov med dvema največjima silama na svetu, kar sta prej ena in druga izključevali vse od njunega srečanja na Malti, kjer sta se odločili za medsebojno sporazumevanje.

Vzpodbudno je, da gre popuščanje svojo pot, pa čeprav z občasnimi zastoji. Z odstopno izjavo glavnega

poveljnika skupnih oboroženih sil varšavskega sporazuma in načelnika njegovega štaba je ta vzhodni vojaški blok prenehal delovati. Nastal je kot proizvod »hladne vojne«, zdaj, ko je pod hladno vojno potegnjena črta, pa je postal anahronizem. Hladna vojna je bila končana z zmago miru, vendar sta, kot pravijo analitiki, varšavski pakt in zahodna vojaška organizacija NATO le odigrala neko vlogo. Po splošnem mnenju so vojaški pakti nekaj najslabšega, kar so si državni lahko izmislili v povojnem obdobju, vendar so v določenem zgodovinskem obdobju le pomenili ravnotežje, pa čeprav ravnotežje strahu.

Verjetno bo zgodovina ocenila odgovornost paktov, saj so račun za spore in prepire med velikimi, zavarovanimi z ogromno vojaško silo, plačali majhni narodi. Po koncu 2. svetovne

vojne je bilo po vsem svetu več kakor 150 vojn in spopadov. Bojevali so se na Koreji, v Vietnamu, poročali smo o grozotah v Kambodži in o trpljenju ljudi druge po svetu. Na nek način so te »lokalne vojne« zamenjale vsesplošno, to je jedrsko vojno med velesilama, ki bi zanesljivo pomenila vsesplošno uničenje.

Medtem ko se v ameriškem vrhu pripravljajo o tem, kdo je »izpustil miš« in omogočil iraškemu predsedniku Sadamu Huseinu, da še kar vztraja na oblasti, namesto da bi ga ujeli ali ga kako drugače onemogočili, prevladuje v Iraku samem prepričanje, da bo država še dolgo bolna ne glede na to, kdo bo vladal v njej. Če bi prišle na oblast sedanje uporniške šiitske sile, bi to pomenilo versko vojno s hudimi posledicami za Irak in celotno območje Perzijskega zaliva.

Zanesljivo je, da politični

in vojaški vrh v Bagdadu ni računal z notranjimi upori po koncu zalivske vojne. Položaj je zdaj zanj težji kot takrat, ko so po njem padale zavezniške bombe. Vediti je, da je iraška opozicija le nekoliko strnila svoje vrste in da se ravna po skupnem cilju: strmoglavljenju režima Sadama Huseina. Vsi so začasno potisnili na drugo mesto velike ideološke razlike, pri čemer vsaka opozicijska stranka skriva le vztraja pri svoji igri. Pri zadevi si doseči predvsem svoje lastne cilje in pozablja najširše iraške interese. »Vrhovni svet islamske revolucije« na primer, ki ga vodi šejk Mohamed Baker al Hakim, ne skriva, da je njihov glavni cilj vzpostavitev islamske države po perzijskem vzorcu.

Neustavljiva je želja človeka, da bi živel bolje, napredoval in se veselil. Na svetu je 25 milijonov delavcev – preseljencev, velikanska reka, ki nenehno narašča, vendar le malokateremu prinese rešitev.

zijskem vzorcu.

Ni naključje, če so nekateri že ocenili najnovejša dogajanja v Iraku kot nov arabsko-perzijski spor, vendar v okviru šiitske skupnosti v dveh državah. Iraški šiiti so sicer proti predsedniku Huseinu, vendar pa odločno nasprotujejo cepitvi države. Nekam pa so se v teh dogajanjih izgubile levo usmerjene stranke, tako KP, kakor tudi prosijsko krilo stranke Baas.

Zahodna Evropa se ta čas ukvarja s hudim socialnim problemom: brezposelnostjo, ki ga še povečuje vedno bolj očitih strah pred tujci, ksenofobija. Pred vojno v Perzijskem zalivu je bilo na vsem svetu okoli 25 milijonov delavcev – migrantov, izmed katerih jih je 6 milijonov delalo v Evropi, šest na območju Zaliva, nadaljnjih šest milijonov v ZDA in Kanadi, tri milijone v centralni in Južni Ameriki, drugi pa v Aziji in Oceaniji. Če upoštevamo, da vsak delavec skrbi vsaj še za dva člana družine, potem je vseh migrantov na svetu okoli 100 milijonov.

Večina razvitih držav že zapira vrata delavcem-migrantom, sprejemajo jih samo še Avstralija, Kanada in ZDA. Kljub zaporam je očitno, da stanje ne bo mogoče več dolgo nadzorovati. Migracijski pritisk se bo namreč le še povečeval, ne pa pojemal. O perspektivah ljudi, ki odhajajo z doma za delom, pričajo razmere v Franciji. Velika, pa tudi majhna mesta že ustanavljajo na svojem obrobju naselja za – tujce najrazličnejših barv.

fl-

Bosenska razglednica

Ni lahko biti v teh dneh Bosanec, kakor ni lahko biti Yugos v zunanjem svetu, pa tudi ne Slovenec, Hrvat, Srb, Makedonec ali Albaneec v Jugoslaviji. Zdaj že vsi vedo in o tem ni nobenega dvoma, da tako, kot je bilo, s to skupnostjo nikoli več ne bo. Seveda pa je najtežje prav tistim, ki so kot nekakšna mešana tvorba nastali z novo povojno Jugoslavijo. Tako nekako so nam predstavili položaj v Bosni na nedavnem novinarskem (sicer športnem) srečanju, kjer pa začuda, kljub (ali ravno zavoljo) dogodkom, ni manjkalo doma, nihče, ki se je teh srečanj udeleževal prejšnja leta.

Pa začnimo pri turističnem vtisu: sarajevska železniška postaja po oblikovanju in graditeljski plati spominja na čas neke večje blaginje, njen sedanjí videz pa govori o nemarnosti in zanemarjenosti.

Sarajevsko mesto, ki je še pred nekaj leti ohranjalo tisto na hitro sklepano »podobo«, ki smo ga morali pred svetom pokazati ob zimskim olimpijskih igrah, je ohranilo iz tistega časa predvsem lične trgovine na Baščaršiji in okoli nje, medtem ko so ceste, tramvaji in predmestja spet veselo umazani. Sivino celotni pobudi pa dodaja gost in smrdljiv zrak, katerega

strupene sestavine so obarvale tudi sneg na visoki in v marcu še vedno zasneženi Jahorini. In ne glede na to »kolika je, Jahorina plaaničina«, so jo z vsemi njenimi zmogljivostmi z letošnjim prvim aprilom oddali Italijanom. Morda so s tem naredili dobro poslovno potezo, kajti celo letošnjo zimsko sezono, tako so nam povedali gostinci, njihove zmogljivosti niso bile niti polovično zasedene.

Gledati po Sarajevu na vsakem koraku napise ZOI (Zimske olimpijske igre) se zdi prav tako anahronistično, kot če vam v teh časih kdo še kar naprej ponavlja o avnojski Jugoslaviji.

Seveda pa mora to kritično oko, ki slika bosensko razglednico, vendarle priznati, da je bilo srečanje novinarjev-sportnikov pripravljeno vzorno in prav nič v znamenitem slogu »nema problema«. Kot se je izkazalo v pogovorih z bosenskimi strokovnjaki kolegi, je bila zanje takšna organizacija »mala malica« ob dejstvu, da so jih vse skupaj oblasti potegnile za nos, ko so jim obljubljale avtonomijo dela v novinarstvu. Že se je namreč zarisovalo na obzorju, da utegne tamkajšnja republiška vlada prelomiti obljubo in reševati vprašanja usode sredstev javnega

obveščanja preprosto mimo mnenj novinarjev in sploh demokratične javnosti.

V bistvu so tekale besede

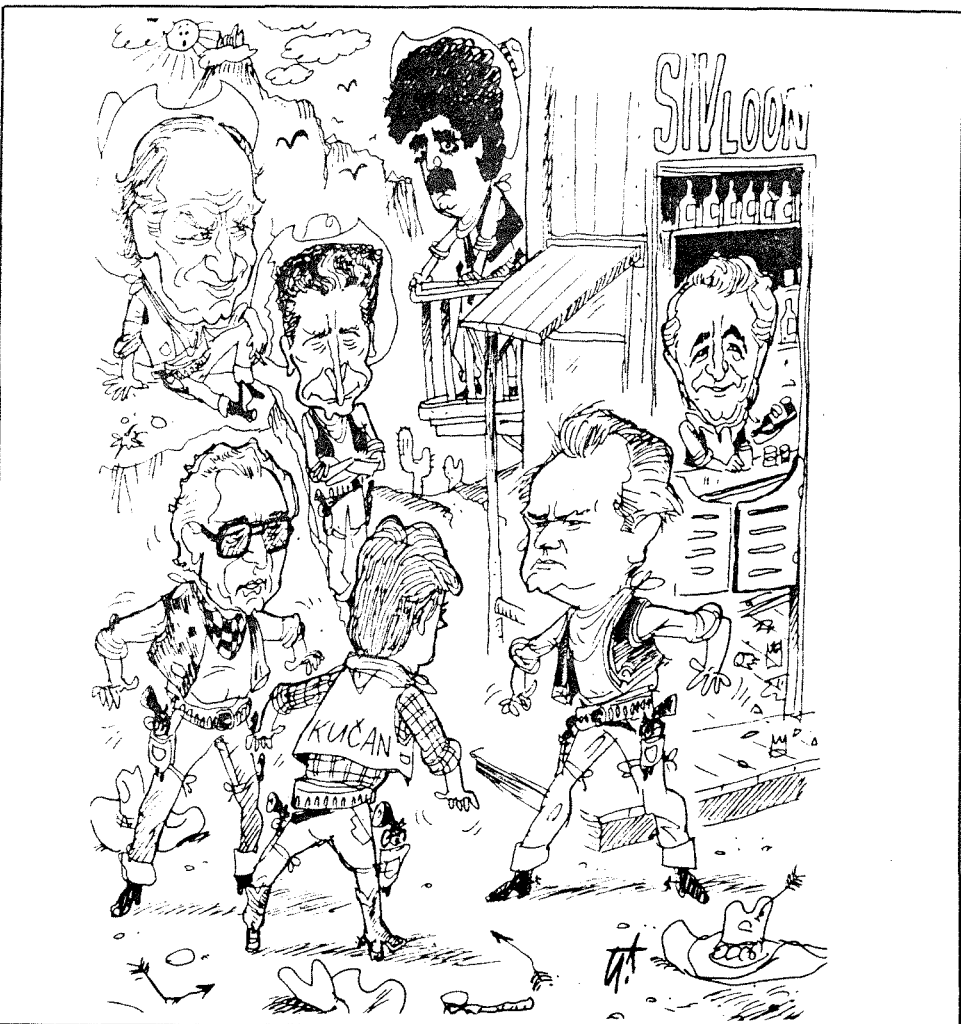
med novinarji iz različnih okolij o zelo podobnih zadevah. Neka urednica iz beograjske TV me je več večerov zapored prepričevala o neznosnih pritiskih, ki jih oblast izvršuje nad novinarji

na najbolj perfidne načine: ne mečejo jih naravnost na cesto, ampak jim preprosto ne dajejo dela (tistimi, ki niso nepreklicno lojalni sedanjí oblasti, seveda), in tistim, ki so kritični ali celo

prekucniški, v zdaj že lep čas zaprtih kuvertah (eni prejemajo po šestnajst in tudi dvajset tisočakov), odmerjajo po 2800 din! Študentske Terezije niso pritiske na novinarje v Beogradu v ničemer zmanjšale, pravijo, le malo so »nafarbali« ljudstvo z navideznimi zamenjavami.

In ta čas, ko se novinarji v Bosni in Hercegovini še vedno na vse kriplje upirajo, da bi jih upredalčili po strankarski in nacionalni pripadnosti, bosansko-hercegovaška vlada govori le o zaščiti »družbene lastnine«, kar je očitno na tem področju nadvse popularna krilatica, ne le v BiH. (Navsezadnje se je izkazalo, da so bihovski parlamentarni moške celo ameriškim kongresnikom že razlagali, da bo ostal parlament mesto odločanja o kadrovski in uredniški politiki, kar daje novinarstvu in novinarjem lahko le koristi).

Bosenski radio poroča o lokalnih dogajanjih hitro in s prav malo komentarji, dodati pa je treba, da smo poleg radia Sarajevo na naših majcenih tranzistorjih lovili le še Beograd, (ki ga je bilo slišati bolj jasno, odločno in avtoritativno). Zato si človek drzne razmišljati tudi o tem, koliko je bosensko-hercegovski prostor enostransko obveščen o dogajanjih in politiki v Jugoslaviji (!). B. Ž. J.

Takole je karikaturist sarajevskega Svijeta videl predsedstvo Jugoslavije ob beograjskih dogodkih.

S poti po Kitajski

Velike stiske majhnih ljudi

Bleščeča pročelja avenij skrivajo pravo življenje kitajskega človeka

Prve dni februarja. Luft-hansin velikan se elegantno spušča na ozek jezik zemlje, ki iz kowloonške četrti, kjer je tudi Tsim Sha Tsui, najbogatejši in najekskluzivnejši del Hongkonga, štrli naravnost v morje. Zaradi tega je hongkonško letališče zagotovo posebnost, saj je takorekoč v samem središču okoli šestmilijonskega mesta. Število prebivalcev je, tako kot v mnogih kitajskih mestih onstran močno zastražene meje, težko preverjati.

Hongkong, obljubljena

sredi te strahovite gneče in bleščave bogastva, natrpnega na nekaj skromnih desetinah kvadratnih kilometrov, občutek nekakšne temeljne samozadostnosti, veličastnega ugodja in hkrati tesno stiskajoče osamljenosti. Široka in še daljša trgovska žila Natan Road, ki se s svojimi več kot tridesetimi kilometri vleče skozi vsê mesto in kjer je moč dobiti takorekoč vse, boleče razkriva hongkonška obzorja, na prvi pogled zastrta z bleščavo poslovnega sveta.

glava.

Spodaj, v kipečem nemiru velikanskega pristanišča, nenehno pristajajo helikopteri, prihajajo in odhajajo ladje, turistične barke, čolni domačinov, prekoceanke, čez zaliv hrume letala... V bližnji portugalski Macao, hazarderski raj, kamor je čez kakšen dan dva zaneslo tudi mene, s skupino Kovintradeovih poslovnih iz Celja, ki s kitajskimi, pa tudi hongkonškimi trgovci sodelujejo že dobro desetletje, vleče vrag predvsem tiste, ki jih srbe prsti: kvartopirce, kockarje, avanturiste vseh vrst in barv, pa tudi poslovneže.

Tako sem, iz tega skrajnega, z vsemi mogoči ekstremi natrpanega kotička Daljnega vzhoda, začel spoznavati Kitajsko in Kitajce, po tradiciji vase zaprte, pridne, spretno, skromne, večno prijazno nasmejane ljudi, ki so se šele v zadnjem desetletju začeli nekoliko močneje odpirati svetu.

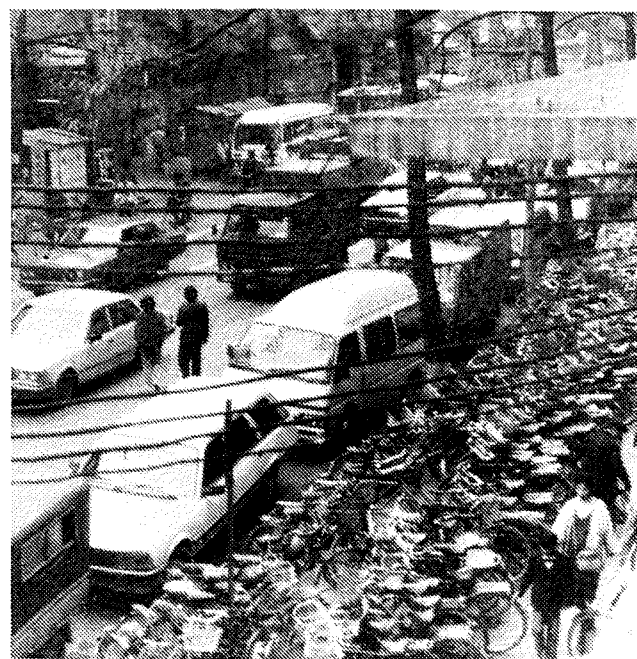
Hotel Dong Fang, mogočna zgradba ob eni glavnih kantonških avenij, Kitajci pravijo mestu Guangzhou, s petimi zvezdicami, leži nasproti stavb slovitega kantonškega velesejma. Avenija je, s hotelom in mestom vred, le-to šteje okoli 5,5 milijona prebivalcev (zraven mirne duše prišeste še kakšen milijon imigrantov iz severnih predelov Kitajske, ki si tukaj iščejo – ob vedno večji brezposelnosti – kruh), prava podoba Kitajske: vse je veliko, razprostranjeno, natrpano, na zunaj bleščeče, hrupno... za imponantnimi stavbami razkošnih hotelov in poslovnih zgradb, zgrajenih s tujim kapitalom, predvsem rojakov iz Hongkonga in Macaa, tudi ameriškim in evropskim, pa se skriva tisti pravi kitajski svet, čeprav velja provinca Guangdong za najbogatejšo kitajsko pokrajino.

Ko so pred leti kitajski oblastniki sprostili zasebno trgovino in dovolili tujemu kapitalu vstop v deželo, se je trgovina bliskovito preselila na ceste in ulice. Pravzaprav je ni stvari, ki je ne bi Kitajci prodajali in ne

Potovanje na Kitajsko so omogočile delovne organizacije Atomske toplice Podčetrtek, Vital Mestnje, Radio Šmarje pri Jelsah in Kovintrade Celje.

mesta, kjer ne bi to počeli. Videl sem ženo, ki je v avli razkošne poslovne stavbe prodajala nekakšno zelenjavo..., možakarje, ki so ob cesti popravljali kolesa, kovača, ki je (sanitarci so očitno slepi in gluhi) ob ribarski stojnici krepko nabijal po nakovalu s prahom in sajami »blagoslavljal« so sedu ribe, fantiča, ki je z nežnim glaskom prodajala doma narejene zmaje, brez zobo Kitajko z butaro suhega grmičevja za kurjavo (za prihodnjo zimo najbrž, četudi je kantonsko podnebje, subtropska, monsunska klima, ne pozna)... Kantonsko dušo zares krepko občutiš. Mesto ob Biserni reki s številnimi kulturnozgodovinskimi spomeniki, s koreninami daleč pred našim štetjem, mesto cvetja, kot se radi pohvalijo domačini in kraljestvo sadja ter mogočnih parkov, je hkrati tudi raj za gurmane, sladokusce z vsega sveta, če se že tega opravi la ne lotijo v bližnjem Hongkongu.

Kantonska kuhinja zna poskrbeti za presenečenja in če najprej, ko ti povedo,

Nepregledna množica koles vsiljuje utrip širokim kitajskim cestam in ulicam.

delavo sočivja, ribolovom, proizvodnjo riža.

Sivina vsakdanjosti

Mestne aorte, veličastne avenije tega megalopolisa, divje utripajo. Za trenutek se ti zazdi, da so policaji mogočna, vseobvladujoča oblast, ki Kitajca drži za grlo, že hip zatem pa spoznaš, da bi bilo moč živeti tudi brez njih. In ko se pri rdeči luči semaforja gmota ljudi spusti čez cesto, stori podobno tudi policaj, ki ima, kdove zakaj, namesto »uradnih« čevljev na sebi kar adidaske, ne preveč nove... Naj te ne čudi, če nenadoma zavije predte kolesar, če ti levi odvzame prednost, zakaj prednost desnega tukaj ne drži. Kolesarji obvladujejo promet, so nekakšna zaščitena bitja in

za hip med tesne, umazane uličice Kantona, se vsede za cesto in stavi, karta, kocka, hazardira... V teh uličicah se razgrne prava Kitajska, prašna in uboga, živeča od ščepcev riža, ubornih rib, skrpucanih bivališč, kriminala in mamil, ki jih kitajske oblasti naravnost drakonsko preganjajo, celo z grožnjo smrtni kazni.

Pod nogami ti skačejo otroci. Veliko otrok – in domala vsi so, za razliko od starejših, lepo oblečeni. Kitajci naravnost obožujejo otroke. Povprečna kitajska družina ima štiri otroke in kitajska oblast se je tega problema resno lotila. Če si v partiji in če si si privoščil kakšnega otroka več, se moraš javno kritizirati, mi pove Kitajka Koubin, žena

Kitajska žena v Kantonu (Guangzhou), le nekaj deset metrov od imponantnega hotela Dong Fang

dežela za brezštevilne imigrante iz azijskih dežel, zlasti iz Kitajske, mora na prvi pogled zadovoljiti še tako zahtevnega obiskovalca. Mogočne avenije, prizorišča nepopisne gneče, blišča in revščine, trgovske iznajdljivosti in krutega boja za ljubi kruhek, se od morja zažirajo globoko v notranjost te angleške kolonialne države, na drobno posejane z mogočnimi hoteli in poslovnimi stavbami, kipečimi v nebo s tridesetimi, štiridesetimi in več nadstropji, z zvenečimi imeni kot Sheraton, Hilton, Holiday Inn... Človek dobi,

Jug ubira svoja pota

Mednje sodi tudi gospod Steven Si, lastnik mogočne mednarodne firme Bel Trade, ki kraljuje v šestnajstem nadstropju poslovne zgradbe, kipeče naravnost iz morja tik pristanišča, s preimenitnim pogledom na mesto. Tudi na Aberdeen in njegove džunke ter sampane, kjer se v revščini stiska na vodi okoli 70.000 ljudi. Gospod Si je od tega odrezan. Ker je ameriški državljan, ga leto 1997, ko bo Hongkong znova vrnjen Kitajski, ne moti preveč, četudi mnogo rojakov zaradi tega kar precej boli

Zaradi pomanjkanja stanovanj pridejo prav tudi strehe hiš, kjer je moč videti najrazličnejša skrpucala iz pločevine, desk in kartona...

da imaš pred seboj meduze, kače, polže, školjke, žabe, ptiče, golobe, brez števila morskih sadežev, mravlje, ribe, pa seveda tudi perutnino, svinjino in za nameček še prepelice z jajci vred, stisneš zobe, kaj hitro ugotoviš, da je vse skupaj na moč užitno...

Kanton ali Guangzhou in sploh južne province kot najbogatejši predeli Kitajske z močno razvito industrijo, z občutnim deležem tujega kapitala (in znanja) si je, za razliko od ostalih provinc, izboril močno avtonomijo in ubira povsem svoja pota. Na meji z Macaom se razteza kar nekaj kilometrov dolga industrijska cona, v glavnem lahke industrije, elektronike in podobno, medtem ko podeželje životari in se preživlja s pri-

slabo se ti piše, če ga sesuješ. Na vozni površini jim je določeno natanko toliko prostora kot vsem ostalim. Osebnih avtomobilov ni videti, le Nissanovi taksijski, do pike enaki, med divjim zaviranjem in trobljenjem vrtoglavo izsiljujejo vsakogar, ki jim pride na pot.

Ves ta kaos, na videz nerazrešljiv klobčič, pa se vendarle po kdove kakšnih zakonitostih nemoteno odvija naprej. Kitajcu je jasno le, da je kolo njegov bog. Zanj mora ob povprečni plači 100 juanov (približno 20 USD) garati vse leto. In da za trenutek pozabi na revščino, na vsiljeno skromnost, stanovanjske probleme, ki tarejo domala vso Kitajsko s svojimi milijardo in dvesto milijoni prebivalcev, zgine

Kovintradeovega trgovinskega predstavnika v Pekingu. Na vrat ti obesijo celo vrsto restrikcij: pri zdravstvenem varstvu, šolstvu, otroškem varstvu, ogulijo te do kosti.

Ena največjih tegob sodobne Kitajske so stanovanja. Čeprav je vsa Kitajska eno samo gradbišče in dobi letno domove okoli 80.000 družin, se mora Pekinčan, denimo, zadovoljiti s komaj 7,4 m² stanovanjske površine (!?). Do leta 2000, je povedala Koubin, naj bi se ta številka povečala na 8 m²... Po brezštevilnih, dokaj lepo urejenih kantonških parkih pa leže brezdomci, se stiskajo v pogosto nevarnih ozkih uličicah, po pločnikih tik ob avenijah...

Nadaljevanje prihodnjic

V samem središču Kantona: trgovina na drobno

Politkomisar Sime zbira in komentira

Pozabljeni Milošević

Predsednik Srbije Slobodan Milošević je vso Jugoslavijo in tujino presenetil s svojo izjavo, ki jo je dal 16. marca popoldne preko TV Beograd:

Sinoči je Jugoslavija vstopila v končno fazo agonije. Predsedstvo SFRJ že nekaj časa ne deluje več, iluzije o prizadevanjih predsedstva SFRJ, ki so pravzaprav nemogoče, pa od nocoj ni več. ... Srbija je vedno bila za Jugoslavijo in tudi tega ni nikoli skrivala. Tudi zdaj to izraža s trdnim prepričanjem in ponosom.

Glede na sedanji položaj moram povedati, da Republika Srbija ne bo priznavala nobene odločitve predsedstva SFRJ, saj so v takih okoliščinah vse njegove odločitve nelegitimne.

Pričakujem, da bodo državljani Srbije, jugoslovanska in mednarodna javnost razumeli, da nobeden domoljub ne more sprejeti legitimnosti kolektivnega vodje države, ki deluje proti integriteti lastne države in proti veljavni ustavi.

Menim, da Slobodana Miloševića, ki so ga beograjski študentje hrupno primerjali kar z iraškim Sadamom, poleg hude sladkorne bolezni daje tudi huda pozabljivost.

Naj naštejemo nekaj primerov, ki zgovorno kažejo Miloševićevo »ljubezen« do Jugoslavije in njegovo stalno zavzemanje za še veljavno ustavo SFRJ iz leta 1974:

- Srbija je hudo kršila zvezno ustavo 1974, po kateri sta avtonomni pokrajini konstitutivni element federacije, ko je ukinila avtonomijo, razpustila skupščino SAP Kosovo ter na Kosovu uvedla državni teror, ki ga obsoja ves civilizirani svet.

- Srbija je prva in edina v Jugoslaviji uvedla posebne takse za napisne table podjetij iz Slovenije in Hrvaške na ozemlju Srbije.

- Srbija je uvedla, prohibitivne takse na poslovne prostore in gradbena zemljišča v lastništvu in najemu v Srbiji, s čimer je zadela hud udarec jugoslovanskemu tržišču blaga in storitev.

- Srbija je uvedla depozit v višini 50 odstotkov vrednosti blaga iz Slovenije in Hrvaške, s katerim naravnost preprečuje trgovino s Slovenijo in Hrvaško.

- Srbija si je z vdorom v plačilni sistem SFRJ nezakonito prisvojila iz primarne emisije dobrih 18 milijard dinarjev (skoraj dve milijardi ameriških dolarjev) in s tem dejansko oropala jugoslovanske državljanke.

- Srbija si je prav na hajduški način (močno pretirano spoštovanje srbske tradicije!) prisvojila kar 180 bencinskih črpalk v Srbiji, ki so last zagrebške INE, ter prodajalne in delavnice varaždinskega Varteksa in zadrškega Bagata.

- srbska vlada je ob zrežiranih dogodkih v Pakracu hrinavsko izjavila, da »tako stanje ograža gospodarstvo države in njene ekonomske odnose s tujino«.

- in ne nazadnje, odkrito vmešavanje Srbije v notranje zadeve drugih republik, zlasti Slovenije in Hrvaške, zadnje čase pa tudi Bosne in Hercegovine ter Makedonije.

Vendar ga to prav nič ne

moti, da ne bi po beograjski TV še izjavil: »Namesto demokratske federacije, ki naj bi srbskemu narodu kot drugim narodom omogočila mirno in enakopravno življenje v enotni državi, so sile protisrbske koalicije zrežirale razpad Jugoslavije in zdaj skušajo ta načrt tudi uresničiti.«

Spričo večletnih (grenkih) izkušenj, se, kadar berem ali poslušam Miloševićeve govore (isto velja tudi za njegovega izvrševalca dr. Borisava Jovića, ki je kot turnusni predsednik predsedstva SFRJ vpeljal novost »vikend-presečenja«), vedno spomnim stihia »Timeo Danaos et dona ferentes« (bojim se Danajcev, četudi prinašajo darove). To so v Vergilovi Eneidi besede svečenika Laokoonta, ki je svaril Trojance pred lese-nim konjem s skritimi vojščaki, ki so ga Danajci (Grki) »darovali« Trojancem in z njegovo pomočjo osvojili Trojo...

Srbija ne potrebuje Jugoslavije, če le-ta ne bo obenem tudi velika Srbija, je bistvo sporočila Miloševićevega govora, v katerem je oznanil, da ne priznava predsedstva države. Zato se je Srbija praktično že odcepila od Jugoslavije. Srbija je porabila že praktično vsa sredstva iz svojega peklenskega scenarija, po katerem bi si podredila druge narode in republike. Vpad v monetarni sistem, kraja hrvaških podjetij na ozemlju Srbije, groba represija nad lastnim narodom, obtoževanje drugih za protisrbsko zaroto, zahteve po vojaški intervenciji – to so njihove metode. Iz obupa zaradi lastne kompromitacije se je Srbija oprijela zadnjega upanja – JLA.

S tem bi seveda le pospešili neizbežen propad Jugoslavije. Z vojaškim udarom bi se to zgodilo hitro, učinkovito, nepovratno in za grozljivo ter tragično ceno. Zato velja vendarle postaviti vprašanje: ali še obstaja dovolj volje in upanja, da do razpada pride postopno, mirno in manj boleče? Če se je Jugoslavija rodila v krvi njenih narodov, ni treba, da se mora s krvjo tudi razpasti, je 19. marca zapisal zagrebški Vjesnik.

Naj to pisanje sklenem z ruskim pregovorom: Počni z bikom kar hočeš, mleka ne dobiš od njega!

Srbi rušijo Miloševića

Ob množičnih beograjskih demonstracijah sem zbral nekaj – tudi nasprotujočih si – komentarjev.

»Milošević ima prav, ko trdi, da »Srbija ni na kolenuh«, kajti na kolenuh je on. Čeprav je taka ocena prenačljiva, je dejstvo, da je Milošević po več kot treh letih ledbenja padel na zemljo, piše zagrebški Danas 19. marca in dodaja, da je opozicija ob pomoči študentov v štirih dneh naredila več kot v vsem obdobju predvolilne kampanije.

Čeprav je lekcija, ki so jo dali študenti opoziciji, sila pomembna, pa je še pomembnejša tista, ki so jo dali Miloševiću in srbskemu vodstvu, predvsem zaradi »instant-mitinga« v organizaciji vladajoče stranke, ki je bil na ustju Save.

Popolnoma jasno je, da je ta groba delitev srbskega ljudstva prerasl politične, ideološke in strankarske spopade in pokazala, da gre za generacijski spopad. Bog nas

Tednik YU Panorama – Četrty jul je v zadnji številki objavil uvodnik z naslovom Beograd – solzilec, kri in žamet. V njem uvodničar razpreda misli o nedavnih dogajanjih na beograjskih ulicah in svoje razmišljanje končuje takole: »Sicer pa za tiste, ki se še niso mogli odločiti, teh pa je po moji oceni kar precej, priložnosti za izbiro še ni konec: kaj je pomembnejše – živeti v enotni ali demokratični državi? Ne smemo se slepiti – ponujajo se nam različne demokracije.«

Kaj torej, se naj odločimo za demokracijo ali enotnost?

obvaruj poplav in upokojenih mitingarjev! To je bil nedvomno eden zadnjih pohodov vrstnikov komunizma, med katerimi je tudi okoli 200 tisoč vojakov upokojencev iz Beograda, ki bodo za vedno ostali na Ustju kot geološki sloj, ki ga bo pokril mulj Donave in Save. Upajmo, da je Miloševiću dokončno jasno le, da z upokojenimi četami nima prihodnosti. Njegova bližnja prihodnost se sooča s tistimi, ki so mu več dni vzklikali »Slobo Sadam« in »Slobo Stalin« je zapisal Danas.

Sarajevska Nedjelja pa je 17. marca pod naslovom »Milošević, človek, ki je izdal nacionalno stvar« med drugim zapisala: »Ko so se za Vukom Draškovićem zaprla vrata beograjskega zapora, se je sprožil plaz, ki ga Miloševićev štab očitno ni pričakoval. Hrbet so mu obrnili vsi tisti, ki so ga praktično ustvarili: srbski književniki s Francoske 7, kjer so bili možgani protibirokratske revolucije, znani akademiki – Dobrica Ćosić, Marija Bečković – in študenti, ki so bili najzvestejši udeleženci protibirokratskih pohodov. Celotno pisarno srbskega patriarha Pavla so osvrknili predarhna republike. Beograjskim demonstrantom so se priključili še umetniki, igralci, profesorji, dijak, napol lačni rakaviški in zemunski delavci.

Milošević je izdal svoj narod zato, ker ni držal obljube »niko ne sme da vas bje«, ni izpolnil obljube, da bo »demokracija našla svojo pot institucionalno ali neinstitutionalno, v forumu ali na ulici« in zato, ker je za preganjanje lastnega naroda uporabil dolgoletno svetinjo srbskega naroda – JLA! Tega mu Srbi ne bodo oprostili. Verjetno bi Milošević brez književnikov, akademikov in študentov še nekako preživel, skoraj nemogoče pa je da mu bo to uspelo brez svoje TV trdnjave. Njegov bonapartizem se bo začel rušiti, toda ne delajmo si iluzij, da je že izgubil vojno. Kajti Milošević je uporen, luciden in predvsem nadvse nevaren. Lahko le čakamo, kaj bo tokrat na »sporodu«, končuje sarajevska Nedjelja.

Sedaj pa pridejo na vrsto komentarji, ki povsem drugačen ocenjujejo beograjske demonstracije.

Tako je beograjska Politika 11. marca v članku z naslovom Gibanje za zmedo med drugim zapisala: »To, kar sta Tuđman in Rugova napovedovala, je Vuk Drašković skušal uresničiti. Zlorabil je demokratične tradicije srbskega naroda, da bi se poigral z njegovo usodo.«

Politika poudarja, da je Srbsko gibanje obnove nevarna militantna stranka in da je bilo vse, za kar se je zavzemalo pred volitvami, samo laž in slepilo. Danes je vsem jasno, da ta stranka ni niti srbska

niti prenoviteljska, še manj pa demokratična. Očitno je to marionetna skupina, ki živi v utvari, da vodi neko gibanje, sama pa je ujeta v mrežo tujega scenarija.

Srbsko vodstvo se bori za interese svojega naroda posod tam, kjer ta narod živi. Bori se za napredek, za mir in za federativno Jugoslavijo enakopravnih narodov. Od teh prizadevanj ne bo odstopilo. Sedaj, ko je republika Srbija ustavno združena, ko ima demokratično izvoljeno vlado, skušajo to vlado na vse načine razvrednotiti. Srbijo pa vrniti v mrak in preteklost. Srbski narod pa ve, da je novo srbsko vodstvo vse, kar je obljubilo, tudi uresničilo!, piše Politika, ki jo ljubkovalno imenujejo Slobodanka...

Spričo takega pisanja mi je povsem razumljivo, da so v Beogradu med demonstracijami prenehali kupovati Politiko, najbolj iskan časnik pa je bila Borba. Borba, ki po navadi ne izide v nedeljo, je izdala posebno izdajo o najbolj dramatičnih trenutkih v več kot 20.000 izvodih. Že navsezgodaj v nedeljo pa je bila ta naklada razgrabljena, tako, da so morali pripraviti še 30.000 izvodov. Borba je dan po krvavih demonstracijah izšla v rekordnih 110.000 izvodih!

Politika ekspres pa 11. marca v komentarju z naslovom Dvignili roko nad Srbijo ocenjuje, »da so maske dokončno padle in da ni skoraj ničesar več nejasnega. Veliki »demokrati«, »liberalci« in »junaki«, prvoborci proti večdesetletnemu enoumju in »boljševističnemu mraku« so v samem srcu Beograda pokazali svoj pravi obraz. V najtežjih trenutkih, ko povampirjene pošasti preteklosti ne prizanašajo Srbom v Hrvaški, ko so srbi v BiH pred biti ali ne biti, ko izmučeni in zmrcvarjeni Srbi za golo življenje bežijo iz »svetlinika svobode« in »demokratične opore« kosovskih Šiptarjev – Albanije, ko Šiptarji s Kosova in Metohije delajo vse, da bi zadali končni udar sami zibelki in ognjišču srbstva, so gospodje in glavarji iz Srbskega gibanja obnove aktivirali plan »Buka-rešta« in prelivali kri!?

11. marca je objavilo komentarji tudi prištinsko Jedinstvo z naslovom Absurd nasilja in zapisalo: Žal se je zgodil absurd nasilja, ogrnjen v najtemnejši plašč rušenja demokracije, čeprav menda v njenem imenu. Bolesne ambicije voditelja Srbskega gibanja obnove Vuka Draškovića, njegovih privržencev brezumja in še nekaterih opozicijskih strank so se pokazale na najbolj mračnem način.

Napadeni so bili predvsem mir, svoboda in demokracija Beograda in Srbije. skušali so zrušiti demokratično izvoljene organe oblasti v Srbiji, njenega predsednika, pa tudi ustavo republike. Srbskemu narodu in njegovi s težavo

vzpostavljeni enotnosti je bil zadan težak udarec. njegovi, na večstrankarskih volitvah potrjeni demokraciji pa še težji«, pravi na koncu prištinsko Jedinstvo (v cirilici).

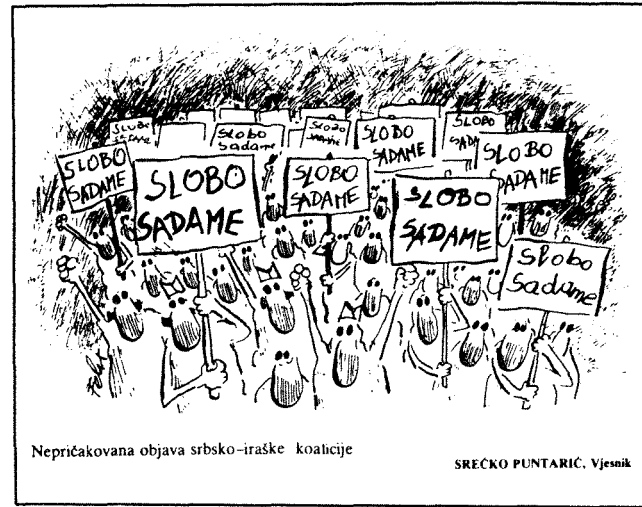
Slovenija in Hrvaška bosta morali plačati vojno odškodnino

Iniciativni odbor udeležencev Četrte armade v zaključnih operacijah za osvoboditev Jugoslavije je sprožil pobudo

za zbiranje podatkov o vojni odškodnini za udeležence bojev za osvoboditev Istre in Slovenskega primorja. Postopek za izplačilo vojne odškodnine naj bi bil sprožen hkrati s postopkom za izločitev Slovenije in Hrvaške iz Jugoslavije, kajti v tem primeru bi bile po mednarodno-pravnih normah zahteve po vojni odškodnini upravičene. (Politika, 6. marca)

Brez komentarja...

Vaš Sime

Pometamo pred svojim pragom

Vsak svoj kronist

Kronisti bodo nekoč pisali: slovenska država je tistega marca dobila svoj prvi državni proračun. Nekaj denarja je še zmeraj odmerjala za minimalno delovanje federacije in za JLA. Zanje bodo ostala le ta dejstva.

Analitiki bodo morda pobrskali nekoliko globlje. Spomnili, da je bila blagajna teža tedanjih 69,6 milijarde dinarjev, da je vlada vztrajala, se borila za skoraj vsak dinar, ki jih je bilo po njenem mnenju že tako le toliko, da bo komaj mogoče preživeti. Ob veliki racionalnosti in upu, da družbeni produkt ne bo padel bolj kot za 2–5 odstotkov, da bo okoli 185 milijard.

Kak Janez ali Tončka se bosta spomnila, da ju je bilo strah, ker nista vedela, kako dolgo bo njuna firma še stala, denarja, da bi začela na svoje, pa nista imela. Morda bo France vedel povedati, da je prav tedaj štel dneve, ki jih bo moral še pričakati doma, dokler v tovarni spet ne bo dela, Miha pa, da je napel vse veze, da bi sin le dobil službo, pa so bili tudi vplivni prijatelji brez moči.

Za nekoga drugega spet bodo to najlepši časi po dolgotrajni inflaciji. Ženske so komaj slekle »pelc mantle« in se odete v svilo veselile pomladi. Tiste, ki prinaša nov zagon, obet, da bo Slovenija kmalu pobegnila pred strahom, ki ga skoraj vsak vikend seje nova negotovost domačih jugoslovanskih razsežnosti. Saj ni važno, kakšna bo morebitna cena samostojnosti, da bi bilo le že vsega skupaj enkrat konec. Bomo že.

Prav ta »bomo že«, bo najverjetneje ostal skupen vsem velikim in malim kronistom. Kaj bo prineslo upanje, bo spet zgodba vsakega od njih. Zaskrat slovenska vlada ne obeta ne potic ne medu, še najbolj se je pravzaprav doslej vgnezdila trditve finančnega ministra Kranjca, da je vlada poiskala in upa, da je tudi našla primerno razmerje med količino denarja, ki naj bi ga v Sloveniji porabili za znanje, zdravje, razvoj in za varnost na drugi strani. Večina v parlamentu ji je verjela.

Opozicija ne. Križev in težav, resnic, tudi do skrajnosti zbanaliziranih, da bi postale vendarle dovolj plastične in da bi dosegli cilj, je našla toliko, da tudi ministri, ki so se najbolj uspešno postavljali v bran, niso bili zmeraj prepričljivi. Če si sam predsednik Peterle ni mogel kaj, da ne bi poprosil, da naj si poslanci vendar najdejo koga drugega za križat, je že moralo biti hudo. Proračun je preizkusni kamen, prenekateri glas je vladil očital katastrofalno napako, ker je bila s svojo blagajno bolj naklonjena represiji kot razvoju.

Čas bo pokazal, kdo se je motil.

Čas bo tisti, ki bo zagovornikom samostojnosti – nihče od vladnih kritikov ni bil proti njej, nihče proti varnosti v bodoči državi – potrdil, ali je bolj samostojna država z lastno vojsko ali brez nje. Ali je morda vendarle manj samostojna država, ki ne posveča dovolj skrbi, to pa je mogoče meriti tudi v denarju, znanju in zdravju? Kaj je tisto v nastajanju novega, kar diši po starih razvadah, prizadetosti, ker nekdo ni dobil, česar je bil vajen in kar mu je pripadalo? Kaj je slabost novega, ker ne zna prisluhniti staremu, ki se je izkazalo? Davkoplačevalci se o tem upravičeno sprašujejo, še kako bodo zahtevali odgovore, pojasnila, za kaj je šel njihov denar. Na srečo se vlada tega zaveda, le upati je, da bo znala sproti prilagajati odločitve. Vsak med nami si bo pisal ob tem lastno kroniko. Ker smo kot kronisti le naključni spremljevalci dejstev, občutkov, usod in strasti, pa četudi lastnih.

Jelka Zupanič

Zanimivo pričevanje ameriškega letalca

Missing in action – Zgubljeni v akciji

To je naslov knjige, ki je v začetku letošnjega leta izšla v Združenih državah Amerike, v zvezni državi Tennessee. Njen avtor je ameriški poslovnež Bill Petty, ki se je šele sedaj, ko se je upokojil, lotil pisanja spominov. Med najbolj dramatičnimi trenutki življenja so po njegovem prav dnevi, ki jih je med vojno preživel pri nas, v Sloveniji. Kot mi je te dni sporočil njen avtor, je za knjigo veliko zanimanja, v njegovem kraju pa je celo uspešnica.

In kaj se je zgodilo tako pretresljivega, da se je ameriški poslovnež odločil, da po 46 letih napiše knjigo?

20. januarja 1945. leta je v goro Krn na Tolminskem treščilo štirimotorno zavezniško letalo B 24. Letalo je bilo pod poveljstvom 15. ameriške zračne sile s sedežem v Južni Italiji. Omenjenega dne je letelo v skupini nekaj sto bombnikov, cilj napada pa so bili nemški vojaški objekti v Linzu v Avstriji. Izmed desetih članov posadke je bil tudi komaj 21-letni narednik – letalski strelec Bill Petty.

Ko so letalci srečno prispeli do cilja in odvrgli bombe, se je letalo ob povratku v oporišče znašlo sredi protiletalskega ognja. Preletelo je Alpe, ko pa je bilo vodenje letala zelo kritično, je glavni pilot Jerry Armstrong preusmeril letalo nazaj proti Vidmu in nato proti Kobaridu, kjer je posadki ukazal, naj odskoči s padali. Letalo se je raztreščilo na pobočju gore Krn, vsem desetim članom posadke pa je uspelo odskočiti. Pilota Armstronga so zajeli Nemci, čeprav so se domačini trudili, da se to ne bi zgodilo,

ostali člani posadke pa so pristali po okoliških hribih, prekritih z visokim snegom, kjer je bilo nekaj partizanskih postojank.

Po prvem šoku so Američani doživeli še drugega, saj so se naenkrat znašli v neznanem okolju, globokem snegu, hudem mrazu in v neprimerni opremljenosti.

Prva dva človeka, ki sta se srečala z Billom Pettyjem, sta bila Bogomil Hvala in Janez Kranjc – oba tolminska partizana. V knjigi je Petty objavil tole njuno pripoved:

»Po štirih dneh naporne hoje po skoraj dva metra visokem snegu sva se vrnila v svojo postojanko. Ta je bila v staji na Svinski planini. Počutila sva se varno, prepričana sva bila, da naju v takem snegu in tako daleč sovražnik ne bo iskal.

Naslednje jutro je bilo lepo, sončno; takšno je lahko samo v zasneženi planini. Zakurila sva in začela pripravljati zajtrk. Tedaj zaslisi brenenje letala; vedela sva, da so to »leteče trdnjave«, ki letijo

bombardirat Hitlerjeve postojanke. Ko se se letala vračala, je najino pozornost pritegnilo letalo, ki je letelo zelo nizko. Letelo je iznad Matajurja proti Krnu; razločno sva opazila, kako se je naslednji trenutek zrušilo na pobočju gore. Opazila sva tudi bele pike. To so bili padalci, ki so odskočili iz letala. Najina

Srečanje po desetletjih na njivi pri Kobaridu: prvi z leve je njegov rešitelj Janez Kranjc z družino, desno pa je zakonski par Geraldine in Bill Petty.

Film na Slovenskem med NOB

Odlomek iz knjige Franceta Brenka *Kratka zgodovina filma na Slovenskem*

V času načrtnega organiziranja kinematografije na Slovenskem je bila v resnici stvar taka, da je bilo do neke mere mogoče organizirano fotografirati, snemati pa sploh ne. Filmsko snemanje se je razvijalo spontano in je bilo v večji meri odvisno od pomanjkanja tehnike. Kot sem že omenil, je snemal Dušan Kveder že leta 1942, Rudi Omota pa leta 1943. Oba filma sta propadla, kot so propadli vsi filmski posnetki drugih jugoslovanskih narodov, npr. 400 m posnetkov, ki jih je hotel prenesti narodni heroj Ivo Lola Ribar v Italijo, da bi jih tam varno razvili. Ob njegovi smrti in Glamočnem polju 27. 9. 1943 so zgoreli tudi posnetki.

V Ljubljani pa so mislili na snemanje, predvsem na snemanje zgodovinskih dogodkov, še drugi ljudje, posebej po kapitulaciji Italije. Kolikor je danes še mogoče rekonstruirati to zanimivo dogajanje, je Jakčeva žena Tatjana prenesla v partizane 16-milimetrsko kamero. Normalno, 35-milimetrsko kamero pa so s precej traku poslali prek gledaliških delavnic (Ivan Jerman, Janko Vertin) na osvobodeno ozemlje do Grosupljega. Kamero je menda dala na voljo Pavla Jesih prek Nine, žene Čora Škodlarja.

Kakorkoli: Normalno kamero so s trakom vred, s »katerim so se v gozdiču pri Soteski igrali otroci«, kot je povedal Čoro Škodlar, zapravili, zahajkali. Zvesto pa se je držal svojega aparata Božidar Jakac, do ozkih kamer pa so po različnih poteh prišli še Miloš Brelih, Čoro Škodlar in Stane Viršek.

Ob kapitulaciji Italije so snemali: **Boj za belogradistično postojanko Turjak, Prvo zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, 9. X. Proces proti narodnim izdajalcem pred izrednim narodnim sodiščem v Kočevju**, v času ofenzive pa: **Izvršilni odbor OF na pohodu.**

Večina teh posnetkov je ohranjenih in

kolikor vemo, so to najstarejši izvirni dokumenti iz jugoslovanskega NOB.

Kljub pomanjkanju tehničnih sredstev so snemali tudi vse leto 1944, in sicer znani in neznani snemalci – propagandisti pod vodstvom propagandnih oddelkov raznih štabov ali po zasebni pobudi. V glavnem so imeli zaplenjene 8-mm kamere. Bolj vneto pa je sledila filmska kamera pomembnim dogodkom zadnjih štirih mesecev pred osvoboditvijo. Božidar Jakac je dobival filmski trak pri zavezniških oficirjih, ki jih je v zahvalo portretiral. Čoro Škodlar je pod pokroviteljstvom svojega – kot pravi – »odločnega« generala Lada Ambrožiča-Novljana prišel na Primorskem do zaplenjenega traku ali pa se je z njim oskrboval iz Trsta, prav tako Stane Viršek. Ti trije in še drugi snemalci so v tem času filmali: **Prenos ranjencev** (več variant), **Sredinja vas, Zavezniška pomoč, Gradnja mostu na Klop, Prihod V. prekomorske brigade v Belo krajino, Manevri prve slovenske artilerijske brigade v Suhi Krajini, Transport vojnega materiala, ranjencev in kulturnikov z zavezniškimi letali, Pohod partizanov na Trst, Sušak in Reko.** Skupno je v tem času nastalo približno 40 »partizanskih prizorov«.

Čudne usode

Vsi tiposnetki so romali po različnih poteh »na varno«, v Beograd. Po osvoboditvi pa živ krst ni vedel, kje so. (Ob tem pisec pod črto objavlja tole informacijo: »Oktober 1945 so imeli direktorji tedanjih filmskih podjetij posvet v Beogradu. Ko so si ogledovali svojo prihodnjo filmsko proizvodno palačo, ki so jo gradili iz napol dograjene kuhinje kraljice Marije zadaj za pošto in pravoslavno cerkvijo, je France Brenk spotoma v kleti, na ilovnatih tleh opazil nekakšne zvitke. Po naključju je pogledal, kaj je in zagledal na njih slovenske napise:

»SNOUB brigada...« Bili so filmski zvitki. Spravil jih je v aktovko in odnesel v Ljubljano, odtod pa v Zlin (Gotwaldovo)na Češko, kjer so imeli aparature, s katerimi so posnetke z 8-mm formata lahko presneli na normalni trak. Op. ured).

Ohranilo se je le 1563 metrov dragocenih zgodovinskih dokumentov. Poznamo jih prek filmskih in televizijskih predstav kot partizanski dokumenti, ki jih je zmontiral tudi Jože Gale. S tem pa povest o usodi prvih posnetkov slovenske »osvobodene« kinematografije še ni končana.

Leta 1944 je bilo med vsemi snemanji najbrž najbolj zanimivo naprej pripravljeno filmanje bojev za Črni vrh nad Idrijo 1. septembra. Iz prednjih strelskih jarkov in med jurišem je snemal Čoro Škodlar. Tudi ta film in še kakih deset Čorovih in prav toliko Jakčevih filmov pa se je na čuden način izgubilo. Te filme je namreč prevzel član sovjetske vojaške misije major Ribačenko, da bi jih spravil prek Beograda v Moskvo, kjer naj bi jih presneli na normalni trak in razvili. (Pisec se pri tem zopet zateka k pojasnilu pod črto: »Po zadnjih informacijah so v velikem sovjetskem foto in kino arhivu v Kujbiševu. Naše filmologe v pri-

hodnosti čaka naloga te filme najti. Pa ne samo to, temveč pregledati tudi vojne in policijske arhive v Nemčiji in Italiji, Sovjetski zvezi, Angliji in Ameriki. Po 35 letih so te arhive odprli javnosti. V njih se skriva prav gotovo še mnogo posnetkov z ozemlja Jugoslavije, ki so jih sovražniki snemali za svoje tednike in propagandne filme, pa za svojo informacijo in dokumentacijo.« Op. ur.)

Božidar Jakac je leta 1963 izročil še nekaj svojih dragocenih partizanskih posnetkov ljubljanski televiziji. Večino partizanskega filmskega gradiva, ki se je ohranilo, so uporabili za Povhove, Galetove in Virškove variante Partizanskih dokumentov. Kaže, da je šlo med montažo nekaj posnetkov v nič, kajti utegnili so se zdeti »pretemni«. Posnetkov vojne kinematografije pa ne presojam po njihovi estetski vrednosti, temveč po pristnosti in impresivnosti motiva. Ohranjeni partizanski posnetki so bili tudi gradivo za sodobni dokumentarni film, npr. za Frana Žižka znaki televizijski film Teh naših trideset let (1973) ali Mije Janžeković 16 nadaljevanj o partizanski pesmi in njenih avtorjih z naslovom To je bila pesem svetlega in vročega jutra (1974).

V spomin tovarišu in prijatelju

Bilo je ob koncu poletja leta 1944. Takrat sem bil v vasi Otok ob partizanskem letališču v Beli krajini. Kot ranjenec sem okrevljal in sem čakal zavezniško letalo, ki bi me odpeljalo v Bari.

Usoda je hotela, da je prav takrat prišel mimo France Brenk, ki je organiziral foto-sekcijo pri IOOF. Zapletla sva se v pogovor, v katerem sem zvedel, da po brigadah in terenu išče borce, ki so se v mirnem času ukvarjali s fotografijo.

Še danes imam v spominu njegov vedri optimizem, ko mi je kar naravnost predlagal: »Ostani pri nas, ko se pozdraviš, boš partizanski fotoreporter.«

Res sem se pridružil fotografskim zanesenjakom, ki jih je France zbral iz vse Slovenije, in začel delati. Za to odločitev sem mu še danes hvaležen.

V kratkem času je naša foto sekcija postala središče, iz katerega so šle foto-

grafije o partizanski stvarnosti v svet. Spominjam se, kako sta profesor Franjo Veselko in prof. France Brenk sredi vojne organizirala fotografsko razstavo v hotelu Lakner v Črnomlju. Tudi člani zavezniških misij so dobivali pri nas fotografije, ki so bile že med vojno objavljene v zavezniških glasilih.

Po končani vojni sva se s Francetom zopet srečala, tokrat ob ustanavljanju slovenskega filmskega podjetja. Zopet je bil France ta, ki se je trudil in vztrajal pri oblikovanju slovenske nacionalne kinematografije.

Ob njegovem delu zgodovinarja, publicista in pedagoga bodo drugi pisali. Vsega tega je bilo veliko.

Francetu so se pred nedavnim iztekle ure življenja. Ohranil ga bom v spominu kot vedrega, vedno optimističnega tovariša in prijatelja.

Edi Šelhaus

dodaja:

»Naenkrat zaslišim tam daleč v dolini glas, ki je prihajal do nas – to je bil zvon vaške cerkve, ki je očito vabil k maši. To je morala biti katoliška cerkev. Grlo me je bolelo, sneg je bil globok od 3 do 6 čevljev, lačen in premražen sem bil v okupirani deželi, mislil sem si in prosil Boga, da bi mi pomagal. In uslišal me je.« Te svoje prve vtise, potem pa 72 dni dolgo pot, polno razburljivih dogodkov, opisuje avtor. Knjigo je posvetil svoji soprogi Geraldine, ki je ves čas nje-

govega izginotja in negotovosti verjela in zaupala, da se bo njen Bill vrnil domov. Del posvetila namenja svojim otrokom in vnukom, ki naj iz vsebine te knjige najdejo koristen nauk za življenje.

Tu sta še prispevka ameriškega senatorja Alberta Goreja in pa upokojenega polkovnika ameriških zračnih sil, ki izražata hvaležnost in spoštovanje temu, kar je za Ameriko in boljši jutri prispeval avtor. »To je zgodba, na katero bi bil lahko ponosen vsak Američan«, je napisal polkovnik Bernie Bass.

Pilot Jerry Armstrong je ob obisku v Kobaridu prišel do kosa padala, s katerim se je spustil nad Drežnico pri Kobaridu. Desno je Darko Ohojak, partizan in žagar iz Kobarida, ki je tudi sodeloval pri reševanju Američanov.

CARTHAGE COURIER JANUARY 31, 1991 — 5

Missing in action—recommended reading

Sergeant Bill Petty's story is one that a fictional writer might spend months and even years developing.

But the storyline—because the author has lived each word and due to its profound impact on his life—is one that was obviously vividly recalled by the author, even though some 45 years have passed since the events took place.

In laymen terms, Petty manages to convey his thoughts about his adventure which translates into a remarkable story of survival.

Petty is successful in relating to readers just how much perseverance it took for himself and comrades to survive the ordeal.

In doing so, he captures the readers attention, arousing a curiosity as to what each page, chapter and conclusion will be.

The reader virtually walks along with Petty through the frozen Alps and can feel the painful steps.

Besides a source of entertainment, because it is non-fictional material, the book is a vital part of

Smith County history and the whole spectrum of World War II.

Missing In Action should be placed on coffee tables around Smith County along with the recently published *Al Gore Jr./Born to Lead* by Nashville author Hank Hillin.

But more important, the book should be recognized by teachers and the Smith County school system as an educational tool.

The simplistic description of a complex tale can easily be under-

stood by students.

The book is also written in "G" fashion which should not evoke any type of controversy.

Students will be able to relate to and perhaps be more interested in a locally penned work which could give them important insight to World War II.

Missing In Action could be reading material for extra grade points or required reading for any local history class and is recommended to be used in this fashion.

To je izrezek iz ameriškega časopisa Carthage Courier z dne 31. 1. 1991. Kritiki pohvalno ocenjuje Billovo knjigo in jo priporoča v branje še posebej študentom oziroma mladini.

V svoji zahvali se avtor spominja in zahvaljuje predvsem obema omenjenima partizanoma, omenja še partizana Darka Ohojaka, prav tako iz Kobarida, ki je pomagal pri reševanju članov posadke Baumgartnerja in Trebusaka.

S hvaležnostjo se tudi spominja dobre Amalijske Faletič iz Livških Raven, ki je Billa in njegova tovariša skrivala več dni pred Nemci in skrbela zanje kot za lastne otroke.

Nato opisuje svoje prvo srečanje z dobrotnico Amalijsko, najprej leta 1969, ko je bil z večjo skupino turistov v Evropi. Takrat sta s soprogo Geraldine v Benetkah za nekaj ur šla po svoje in s takšnim iz Benetk iskala sled prav do Kobarida. Ko je končno našel 88-letno gostoljubno dobro ženo Amalijsko, se je zavedal, da je veliko tvegala, ko jih je obvarovala pred Nemci. Lahko bi jo za- ubili, če bi odkrili arivališče...

»Gledala me je, dolgo in v tišini, potem pa sva se objela, tam zadaj pa je bil še vedno hlevček in v njem živina, kjer sem med vojno našel zavetje pred Nemci.« piše Bill.

Ko se je Bill drugič vrnil na Tolminsko, bilo je leta 1976, si je vzel več časa. Z njim je bil takrat tudi pilot Armstrong, oba s soprogo. Na tem srečanju sem bil tudi jaz, potrudil sem se, da sem našel čim več udeležencev teh daljnjih dogodkov.

Tolminsko je bilo tedaj ravno po hudem potresu. Ustavili smo se sredi Kobarida, ki je bil eno samo gradbišče. Na trgu pred Gregorčičevim spomenikom se je zbralo veliko ljudi, med njimi mnogi, ki so pomagali Američancem med vojno. Ljudje so prinesli razne dele razbitin letala, pa tudi padala.

Američana sta najprej z daljnogledom ogledovala okoliške planine, da bi ugotovila smer, kjer se je zrušilo letalo. Povzpeli smo se v bli-

žino kraja dogodka, pilot je ugotovil, kje je v snegu zakopal padalo in pištolo. Potem ko je nepremično ogledoval okolico, kjer se je dogajala njegova drama, se je njegova soproga sklonila in nabrala šopek modrih zvočnic, ki jih je bilo to polno. Domačini, ki so obkrožali srečen zakonski par, niso hoteli motiti njegove podoživljanja.

Nato smo se napotili k hiši, kjer so Armstrongu domačini nudili prvo zavetje; tokrat komaj 16-letna Cvetka je, ko so Nemci ujeli pilota, jokala je in jih prosila, naj ga pustijo pri življenju. Po nekaj desetletjih sta si ponovno stala nasproti, on in Cvetka z Družino.

Bill je s soprogo nestržno čakal, da bi se srečal s svojimi rešitelji – Bogumilom Hvalom in Jankom Kranjcem. Prvega smo obiskali na domu v Tolminu, slednjega pa na njivi, v vasi Svino pri Kobaridu. Srečanje obojih je bilo nepozabno.

Billa pa je vleklo še v gorško vasico Livške Ravne, tam naj bi obiskal dobrotnico Amalijsko. Žal je prišel dve leti prepozno. Amalijske je počivala na bližnjem pokopališču. Bill se ji je oddolžil s šopkom cvetja.

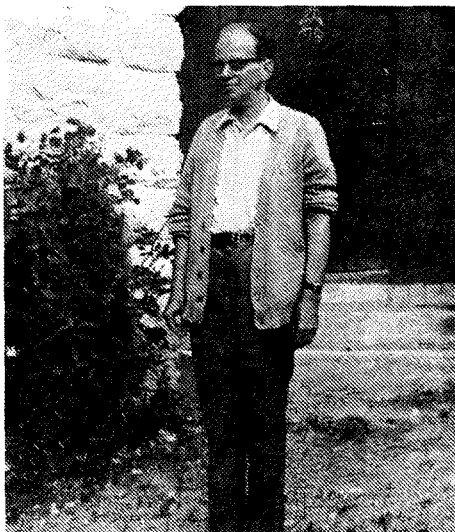
Od dogodkov, ki jih Bill opisuje, je minilo 46 let. Omeniti je potrebno, da je samo na ozemlju, ki so ga nadzorovali slovenski partizani, bilo rešenih prek 300 ameriških letalcev, ki so se srečno vrnila na svoje domove. Še vedno prihajajo k nam na obisk z otroki, vnuki, pravnuki, prijatelji, da bi si ogledali kraje, srečali z ljudmi, ki so jim pomagali. Obdržati želijo dragocene vezi, stekane v najtežjih trenutkih za njih in za nas.

Rešeni letalci pa menda pripravljajo še dve knjigi, ki se nanašata na podobne dogodke, kot jih opisuje Bill v svoji knjigi.

Besedilo in posnetki: Edi Šelhaus

France Brenk je rad zahajal v planine: leta 1976 proti Vršču in 1971 v Bohinju.

1563 metrov ohranjenih posnetkov NOB ter omenjeni trije protikomunistični filmi podjetja Emona so tako edini pristni vir iz naše NOB. Hkrati pomenijo, čeprav se tega tedaj nismo povsem zavedali, začetek načrtne, kontinuirane filmske proizvodnje na Slovenskem. Njeni »botri« pa so jih že okoli leta 1940 začrtali prvi veliki cilji: film o Samorastnikih.

Do tega cilja pa je bila pot dolga še 18 let; potrebna so bila izredna organizacijska in ustvarjalna prizadevanja.

Ljubljana pozdravlja osvoboditelje

Prizore iz osvobojenih Beograda, Splita, Zagreba, Ljubljane in Trsta so že legalno snemali. Med operaterji, ki so snemali film, ki nosi nalov uvodnika v Jutru 9. maja 1945, Ljubljana pozdravlja osvoboditelje, so bili tudi snemalci s Sremske fronte: Mihajlo Ivanjnikov, Stevo Mišković in Slovenca Anton Smeh (1898–1959) in Dimitrij Macarol, ki sta nato ostala v Ljubljani in v prvem obdobju pomagala novi slovenski filmski proizvodnji.

Snemanje Ljubljana pozdravlja osvoboditelje, ali bolje, filmanje pglavitnih prizorov tega filma, je organiziral Milan Kham, se popravi podjetje Emona. Med doslej znanimi snemalci so snemali tudi Rudi Omota,

Janko Balantič in dr. Mario Foerster. Svojo Ljubljano, ki pozdravlja osvoboditelje, pa sta snemala še Metod Badjura in tudi avtor nekaj filmov o osvoboditvi Trsta in manifestacij v mestu, Stane Viršek.

Prvi filmski oglas po osvoboditvi je izšel v slovenskem poročevalcu 16. maja: Objave. Predvajanje filmskih tehnikov. Oddelek pri propagandni komisiji IOOF (prvi naslov podjetja!) prireja v kinu Matica in Slogi predstave filmskih tehnikov vsak dan ob pol 10., 11., pol 14., 15., pol 17. in 18. uri. Prodaja vstopnic od osme ure dalje. Vstopnina 5 lir.

18. maja sledi dodatek: Zaradi podaljšanja policijske ure so predstave v Matici in Slogi od danes dalje ob 9.30, 11.15, 16.30, 18. in 19.30.

30. maja se je podjetje že imenovalo »Državno filmsko podjetje, podružnica za Slovenijo«. Po 3. juliju, ko je izšla uredba o ustanovitvi Filmskega podjetja DFJ, ki jo je podpisal predsednik ministrskega sveta in minister za narodno obrambo maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, smo postali direkcija za Slovenijo.

To podrobnost omenjam, ker se je z njo začel dolgotrajen in oster boj za narodne proizvodnje jugoslovanskih narodov in zoper eno samo proizvodno podjetje v Beogradu, skratka zoper centralizacijo filmske kulture. Nismo hoteli biti »podružnica«.

Hkrati, pravzaprav pa že 11. maja, ko je bilo ustanovljeno prvo slovensko filmsko podjetje po vojni, pa se je začel tudi boj zoper podržavljanje kinematografov. Torej boj za gnotne in duhovne osnove kinematografije na Slovenskem. V glavnem je bil dobojevan s podržavljanjem vseh filmskih podjetij na podlagi tedanjih zakonskih določb – leta 1946 na ozemlju Slovenije, v Jugoslaviji pa nekaj kasneje.

Nova kinogledališča in nov filmski program

Zasegli pa so tudi filme, ki so jih kinematografi predvajali še v začetku maja. Pregledovalo se jih je in »nefašistične« med njimi vključevalo v sporede 157 kinematografov, ki so bili v glavnem v Trstu, na ozemlju nekdanje Dravske banovine pa jih je od 64 ostalo za silo uporabnih samo 42... Do konca leta 1945 je uspelo na ozemlju Slovenije, s cono B in A, odpreti 157 kinogledališč, ki so prikazovala skupaj 87 raznih filmov.

V navdušenih osvobodilnih razmerah pa smo težko čakali na svoj prvi, izvirni slovenski film. Gradivo za Ljubljana pozdravlja osvoboditelje so zaupali v montažo edinemu slovenskemu izoliranemu filmskemu delavcu dr. Mariu Foersterju. Natančen, kot je bil, pa je z delom zavračeval. In nestrpni so predstavili kot svoja filma tudi predvojna: Emonino O, Vrba in Badjurov Triglav pozimi.

Prvi resnično naš film v začetku obdobja »osvobodjene« kinematografije pa je bil Maščujmo in kaznjmo. Bil je to »montažni film«, ki sta ga Dušan Povh in France Štiglic sestavila iz posnetkov Metoda Badjura, Dimitrija Macarola in Edija Šelhausa ter drugih dokumentarnih posnetkov, torej iz posnetkov vseh treh protikomunističnih filmov Emone. Film prikazuje zločine generala Rupnika in izdajo škofa Rožmana.

V tem času je bil dopisnik Jugoslovanskih filmskih novosti v Trstu najbolj spreten in pogumen jugoslovanski snemalec Edi Šelhaus. Nešteto krat zaprt in pretepen je bil tako priljubljen pri Tržčanah, da so ga ščitili na vsakem koraku. Ko je bil nekoč v stiski pred MP (angloameriška vojaška policija), je kameron s posnetim gradivom vrgel v množico; naslednjega dne zjutraj so mu jo prinesli na dom.

Slika filmskega življenja med NOB bi bila nepopolna, če ne bi poudarili tudi prvih dosežkov na področju reproduktivne kinematografije. Leta 1944 smo ustanovili prvi osvobodjeni kinematograf v Črnomlju. To je bila dvorana v nekdanjem Sokolskem domu, v kateri so bila tudi vsa večja politična zborovanja in predstave SNG.

To in naslednje leto so pripeljala zavezniška letala poleg tehnikov in kratkih dokumentarnih filmov tudi igrane filme. Angleži so odvrgli s padali »Napad na Brandenburg«, Američani »Straže na Renu« z Bette Davis v glavni vlogi. Sovjeti pa poleg Slovincem že znanega »Cir-kusa« Grigorija Aleksandrova fantastični dolgometražni dokumentarni film o dogodku, ki je pretresel svet, Bitka za Stalingrad in pa, kot pravi Georges Sadoul, »najboljši sovjetski igrani film iz obdobja vojne kinematografije« Marka Donskoja Mavrico.

Filme je domala noč in dan predvajal operater Urban Horvat. V kinu so se pogosto ustavljale brigade na pohodu in med dvema spopadoma gledale filme, ki so jih utrjevali in navduševali za boj...

Anekdoti omenjam, da bi današnji bralci vsaj do neke mere dojemali naše tedanje romantično partizansko navdušenje in naš trubarjanski zanos: ustvariti Slovincem film.

V tem letu 1946 nastanega na slovenskem še dva filma: Vojni zločinci bodo kaznovani, agitka Franceta Štiglica in Ivana Marinčka, ki jo poudarjajo neizbežni posnetki iz protikomunističnih filmov Emone in ki prikazuje sodni proces zoper Rupnika, Hacina in Rainerja, ter slovita Mladina gradi, film o mladinskih delovnih akcijah na slovenskem, ki jo je s posnetki Francija Cerarja, Metoda Badjura, Ivana Marinčka in Antona Smeha sestavil scenarist in režiser France Štiglic. Za film, v katerem nastopi prvič kot skladatelj glasbe Bojan Adamič, je dobil režiser nagrado v Benetkah.

26. avgusta 1946 pa doživi svojo premiero Ljubljana pozdravlja osvoboditelje.

Film so projicirali tudi zvečer na platno, ki je viselo na Filharmoniji na Kongresnem trgu. (konec)

Letošnji zlatoporočenec večkrat ušel smrti

V usodnem letu 1941 je 8. januarja stopil pred matičarja v Murski Soboti 24-letni Koloman Cigüt iz Borejca pri M. Soboti, ki je tedaj sklenil zakonsko zvezo z 19-letno Irmo Flisar iz Rankovca pri M. Soboti. Tedanje srečanje sta zakonca Cigüt pred matičarjem po petdesetih letih ponovila 12. januarja letos v M. Soboti, ko ju je za zlatoporočenca razglasil predsednik Skupščine občine Murska Sobota, Andrej Gerenčer. Pred tem pa je obudil spomin na njuni 50 prehojenih let:

»Poznanstvo Irme in Kolomana sega v leto 1939, ko sta se поблиže spoznala v okviru delovanja v Društvu kmečkih fantov in deklet. Koloman je bil član upravnega odbora Kluba prekmurskih akademikov ter soorganizator in idejni vodja DKFD, ki je v letih

pred 2. svetovno vojno v Prekmurju bilo zelo aktivno. In prav politično delo ju je združilo, svojo ljubezen pa sta »kronala« s poroko. Koloman je bil kmečki sin in pri Flisarjevih je dobil tudi pogoje za študij, še posebej pa sta ga pri tem spodbujala ženina starša.

Ker se je približevala vojna vihra, niso držali križem rok prekmurski rodoljubi: Štefan Kovač, Štefan Cvetko, Miško Kranjec, Koloman Cigüt in mnogi drugi. Začeli so se upirati madžarskim okupatorjem. Jesen 1941 je prinesla veliko zla revolucionarnemu gibanju v Prekmurju. Aretirani so bili pomembnejši revolucionarji, med njimi Koloman Cigüt, Štefan Kovač pa je bil ustreljen v zasedi (po vojni razglašen za narodnega heroja!). Na procesu proti

prekmurskim revolucionarjem so Madžari obsodili na smrt z obešenjem Evgena Kardeša, Štefana Cveka in Kolomana Cigüta. Obesili so le prve dva, čeprav je okupator na dvorišču soboškega gradu postavil troje vislic, kajti za Kolomana Cigüta je prišla pomilostitev v zadnjem trenutku in to zaradi nosečnosti mlade žene. Kazen je bila zanj spremenjena v do smrtne ječe.

Začelo se je trpljenje po zaporih v Budimpešti, kjer pa je spoznal mnoge revolucionarje: Madžare, Ruse, Čeha in Jugoslovane. V začetku leta so zapornike premestili kot delovno četo na rusko fronto, pred odhodom v daljno deželo pa je oče Koloman prvič videl svojo hčer Nado, ko ga je obiskala žena v budimpeštanskih zaporih. Ko se je za-

čela bitka za Stalingrad, je bil Koloman v delovni četi in po umiku madžarskih vojakov s fronte je pobegnil na sovjetsko stran. Pozneje se je vključil v brigado jugoslovanskih partizanov, kjer je po sreči preživel. Mnogo tovarišev je namreč zaradi tifusa za vedno ostalo v SZ. Po osvoboditvi Beograda se je vrnil v domovino, imel je srečo, da ni sodeloval v delegaciji (kot poznavalec več svetovnih jezikov je bil določen za prevajalca), ki se je šla pogovarjat z Nemci o predaji. Vso delegacijo so namreč Nemci postrelili. V rodno Prekmurje se je Koloman Cigüt vrnil 21. maja 1945.

Irma Cigüt pa je ves čas vojne aktivno sodelovala z aktivisti NOB, skrbela za pomoč zapornikom v Čakovcu ter za težko bolno ženo Naceta Kranjca – Pajlina (pesnika, brata Miška Kranjca).

Splet okoliščin je po 2. svetovni vojni hotel, da se je družina Cigüt zaradi službenih potreb selila v Maribor, Ljubljano, leta 1951 v Lendavo (zaposlitev Kolomana pri Nafti) ter leta 1958 v Zagreb (zaposlitev Kolomana pri Nafta-plin Zagreb). Leta 1981 se je Koloman Cigüt upokojil.

V zakonu se je Irmi in Kolomanu Cigüt leta 1947 rodil še sin Boris in danes ju radi obiskujejo že tudi vnuki.

Veseli smo, da sta po petdesetih letih spet prišla v Sobotu potrditi ljubezen in skupno življenje. Zadovoljni smo, da se rada vračata v Prekmurje in da jima ta pokrajina še vedno toliko pomeni.

Besedilo in posnetek: Filip Matko

Sedemdeset težkih let

Štefan Pirc iz Podgorice pri Pečah izhaja iz kmečke družine, pri hiši se je reklo pri »Luzb«, od desetih otrok živita le dva. Med okupacijo so bili vsi vključeni v narodnoosvobodilno gibanje. Trije bratje so bili v partizanih v Zasavskem bataljonu, pozneje v odredu. Oče in en brat ter sestra so bili v izganstvu – taborišču, domačijo pa so okupatorji izropali.

Naš sedemdesetletnik Štefan je osnovno šolo končal v Pečah. Izučil se je za čevljarja, pri mojstru Omahnu na Hribu pri Lukovici. Tod ga je doletela okupacija. Vključil se je v OF, bil je aktivist NOV. Nosil je hrano in bil obveščevalec, podpiral je partizane tudi z obutvijo. Izdan je bil že 15. oktobra 1942 leta, gestapo ga je aretirал in najprej zaprl v bunkerju na policijski postaji v Moravčah (današnjem župnišču). Neusmiljeno so ga mučili, že naslednji dan pa so ga odpeljali v kamniški zapor. Od tu so ga premestili še v sodnijski zapor in nadaljevali z zasliševanji. Ker ni ničesar izdal, so ga pretepali do nezvesti. Obsojen je bil na smrt, njegov rešitelj pa je bil Janez Josepini, ki je živel pred vojno v vasi Podgorica. Bil je njegov sošolec, v službi pa je bil pri gestapu v Kamniku. Le-ta je posredoval, da so Štefanu spremenili sodbo.

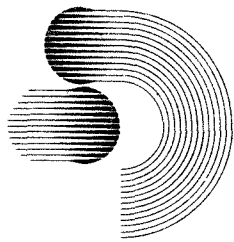
Januarja 1943. leta je bil odpeljan v taborišče na Bavarsko, odkoder se je vrnil bolan.

Po osvoboditvi se je vključil v takratni krajevni ljudski odbor, je bil njegov član. Ko se je doma malo opomogel od prestopnega trpljenja, je bil poslovodja krajevnih delavnic. Ustanovil je krajevno čevljarjo, gostilno in trgovino. Bil je upravnik vseh podjetij v Pečah.

V letu 1949 se je poročil in se nato v letu 1950 preselil v Dob pri Domžalah. Tu bi vodil večje podjetje, a so ga zaradi zahrbtni bolezni po enem letu morali invalidsko upokojiti. Sedaj je član društva upokojencev Moravče.

Dve hčerki ima, Boženo in Mirico, obe šolani. Ponosen je na svoje štiri vnuke, posebej na gimnazijca Darka in osnovnošolko in dobro risarko Irenco. In kadar mu je dolgčas, si zapoje, med domačini pa je priljubljen.

Jože Novak

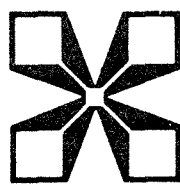

ČGP DELO
— Tiskarna

Titova 35, 61000 Ljubljana
poštni predal 29
telefon: (061) 315-366; teleks: 31291 yu dt lj; telefaks (061) 321-879

Podjetje
za proizvodnjo armatur
in drugih kovinskih
izdelkov p.o.

POLIX
ŽIRI

Jezerska ulica 7, 64226 Žiri
telefon, h.c.: 064/691-318, 691-305
komerciala: 064/691-306
telefaks: 064/691-322
žiro račun pri SDK Škofja Loka:
51510-601-15484

Borec po novem?

Nekaj več kot tisoč naročnikov je prejel letošnjo revijo Borec (št. 1, 2, 3 v enem snopiču, 230 strani) v novi preobleki in spremenjeni vsebinski zasnovi. Za opremo so uredniki izbrali »Variacijo na temo XIV. 1983« iz opusa Jožeta Ciuhe. Gotovo so presodili, da bo ta podoba odsevala nekaj tiste oznanjene, a še ne povsem razvidne drugačnosti, ki jo nameravajo vnašati v revijo glede na njen dosednji značaj. Na isto težnjo opozarja tudi »Apokrifni zapis o varuhih tradicije« izpod peresa pesnika Danela Zajca, umeščen na notranjo stran platnic. Bralcem ne bo preostalo drugega, kakor pač posvojiti tak vnani izraz, ki za zdaj – glede na sicer res zaznavne, vendar neostre tematske, vsebinske, oblikovne spremembe v reviji – učinkuje nekoliko disharmonično.

Prve tri številke revije namreč prinašajo spomine na vojne in partizanske čase, zgodovinarske traktate, tožbe o davnih travmah in krivicah, zapise o slovenskih manjšinah v Avstriji in Italiji, polemike, kritike ..., torej vse tisto, kar je polnilo strani te revije desetletja nazaj in kar seveda bralci upravičeno pričakujejo. Če tematika ostaja enaka, pa je čutiti spremembe v obliki: beseda je večinoma bolj sproščena, svobodnejša, oddaljuječa se od nekdanjih kalupov. Celotno pri tako renomiranih piscih, kakor je denimo dr. Dušan Biber, (ki mu pač nikoli ni bilo mogoče očitati kake avtocenzurne »previdnosti«), je moč zaznati, da postajajo še udarnejši in zanimivejši. Potrdilo za to mnenje nudi Bibrovo delo »Zavezniške in sovjetske misije ter obveščevalne službe v NOB«. Reči velja: tako naj se piše zgodovina, če hočemo, da jo bo kdo bral! Prava vrednost tega Bibrova dela bo tembolj očitna, če bomo pozorno prebrali tudi avtorjev uvod.

Sveže, čeprav v bistvu skladno s standardi, ki jih je Borec že vseskozi gojil, (s tem, da je zadnja leta skušal pospešeno slediti demokratičnim spremembam v naši družbi), učinkujejo v obravnavani trojni številki tudi spominski razdelki. Nekakšno novost, predvsem zaradi izbora avtorja, predstavlja objava spominov oziroma dnevniških zapisov pokojnega italijanskega kurata Pietra Brignolija. To objavo je zgodovinar Jože Dežman pospremil z besedami: »Borec je bil revija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil. Eno od orodij za uveljavljanje revolucionarnega novoreka o zgodovini. To poslanstvo je revija že prežive-la (...) Zato tokratno objavo razumem kot najprijaznejši pozdrav spremenjeni vsebinski zasnovi revije, ki tudi v naslovu z zaobseganjem antropologije napoveduje nadaljevanje svojega že začtega obrata k človeku.«

Marsikoga, ki je v to revijo kdajkoli pisal, bo takšno posvetilo prizadelo.

Vsekakor ni nobene škode, če za spremembo enkrat tudi v Borcu preberemo, kako so bile videti tragedije, ki so jih nedolžni ljudje v Ljubljanski pokrajini doživljali zaradi okrutnosti italijanskih okupatorjev, z vidika enega

izmed članov zavojevalskega stroja. (Kajti, četudi je bil Brignoli človekoljuben in bogoljuben mož, okupator je vendarle bil!). Prav milo je slišati čez pol stoletja, da se je vsaj temu in onemu pripadniku tiste soldateske oglašal glas vesti, pa da je potočil kakšno solzo za talci in drugimi žrtvami, ki jih je ugonabljal njegova lastna morilska družina. Toda z navdušenjem nad takimi samotnimi solzami, (še posebno, če jih prepoznamo iz branja Brignolija kot dokaj plehke), ne gre pretiravati do te mere, da jih razglamo za »najprijaznejši pozdrav ... obratu k človeku«. Torej zdaj šele, z Brignolijem, Dežmanom in kdove še katerimi »antropologi«, bo revija Borec končno postala nekoliko človeška (kakor da bi bila dosednjih 42 let kinološka ali kaj)? S tem, da včerajšnji reviji kot »razvijalki revolucionarnih izročil« (zdajšnja modna psovka!) nekdo implicitno odreka vsak humanizem, češ da naj bi šele zdaj doživljala svoj »obrat k človeku«, so prav drastično razvrednotena prizadevanja pre mnogih piscev spominov, novinarjev, urednikov ..., navsezadnje pa sta postavljena pod vprašaj tudi zavest in okus generacij bralcev. Saj revija ni nekaj, kar obstaja samo po sebi, temveč jo delajo ljudje. Ali je mogoče verjeti, da so bili doslej sodelujoči bodisi samo amoralni režimovci ali pa topoumni neosvesčenci, zares sama »orožja za uveljavljanje revolucionarnega novoreka o zgodovini«?

Verjeti kaže, da se je avtorju uvodnika »Ecce homo« v sklepnem odstavku takisto zapisalo zgolj po nerodnosti, nemara v naglici. Ali pa – kdo vé? Morda smo tako priča začetku reafirmacije klerikalnega »novoreka zgodovine« na Slovenskem.

Naposled: težko je razločljivo, kaj so uredniki hoteli doseči z definicijo, da je Borec zdaj »revija za antropologijo, zgodovino in literaturo«. Ker menda niso imeli v mislih človek-slovja kot ožje biološke panoge (to bi bil že prav absurden vsebinski preskok, ki bi ga javnost težko pogoltnila), so si privoščili zgolj očitno pleonazem, saj se v širše pojmovano antropologijo samodejno vključujeta tudi zgodovina in literatura. No, najbrž za vzorec, kaj si pod obljubljenno antropologijo predstavljajo, so v tem snopcu priobčili izredno učeno besedilo dr. Braca Rotarja »Vrtni antropologije«, za prihodnje številke pa že napovedali tekst dr. Božidarja Jezernika »Vloga antropologije pri produkciji primitivov«. Ker približno poznamo socialni sestav Borčevih naročnikov, si drznemo izraziti dvom o tem, ali bo vsaj 5 odstotkov teh bralcev prebralo in tudi razumelo takšne elaborate, ki sodijo v strokovne znanstvene časopise.

Proklamirani »obrat k človeku« utegne biti torej dokaj čudaške vrste. Če človek ne bo razumel sporočil, ki so mu menda namenjena, govorijo pa nasilno mimo njega, bo takšni antropologiji prav kmalu odklenalo.

Zvone Kržišnik

Hitler med nami

Nekoč – kar davno je že tega – je po Ljubljani krožila bridka šala: Hitler gleda iz nebes na Zemljo in zadovoljno pravi: »No, navsezadnje sem vendarle dosegel, kar sem se namenil: moji Nemci se sončijo na jadranski obali, Jugoslovani pa garajo v Nemčiji.« Te šale Marinko Nikolić v svojem monokabaretu **Hitler med nami** (videli in slišali smo ga v okrogli Štihovi dvorani Cankarjevega doma 19. marca zvečer) ni ponovil; njegov tekst sploh ni obsegal šal, temveč udarne aforizme, kratke izreke z ostrim želom, kot jih je iz bogastva te – naš vsakdan spremljajoče – produkcije izbral Esad Hečimović.

Pikali so kot jež na vse strani: svoj del je dobila naša nekdanja oblast – tovariši, ki niso uresničili svojega sna, pač pa svoja pričakovanja – revolucija – ki so jo porodili mladi, pokopali pa stari – današnje »srbobransko« vodstvo z dobrodošli mi in nedobrodošli mitin-gi in krčevitim iskanjem bavbavov med »bratskimi«

narodni, pa tudi koketiranje s severnimi sosedi, s katerimi imamo nekajstoletne izkušnje in katerih varuštvo se našim prednikom nekako ni zdelo tako mikavno, kot se očitno zdi nekaterim zdajšnjim slovenskim veljakom. Skratka: kar zadeva besedilo, smo bili vse pre-prek ošvrkani in kar nekajkrat smo se prepoznavajo-če, pa tudi v zadregi, zasmejali. Še večkrat bi se, ko ne bi bile nekatere – bržčas duhovite – besedne igre zapravljenе za tiste, ki ne obvladamo ravno v potankosti Zeničanovega jezika.

K dobremu kabaretu sodita muzika in dober izvajalec. Glasba – priredil jo je Emil Jekaunc – je Hitlerjev nastop podprla z nostalgичnim obujanjem starih »hitov« od **Bei mir bist du schön** do **J'attendrai** in, kajpada, z nemško himno, ki pa je nepričakovano prešla v poskočno srbsko kolo! Kar zadeva izvajalca, pa je drobni in gibki Nikolić s hitlerjevskimi brki in frizuro, odet v orjaško rdečo zastavo s kljukastim križem, iz-

pod katere so se prikazovale spogledljive bele hlače in črne svilene nogavice, spominjal bolj na Chaplinovega Velikega diktatorja kot na okornega zgodovinskega Adolfa. S tem je zadel pravi ton za kabarejsko karikaturu zločinskega zapeljivca. Hitlerjev nastop je bil sprenevedast ples poklicne slačipunce moškega spola; svoje jedke izreke je šepetal med zgovornimi gibi (koreografirala je Gordana Magaš) in na koncu uprizoril tudi pravi pravcati strip-tease, da je stal Hitler pred nami razgaljen in hkrati – grozljivo! – razgaljena v fašizem vodeča pot, ki so jo aforizmi nakazovali.

S to sklepno prisposodo je Marinko Nikolić zaokrožil urico malce privoščljive zabave (gledalec se je počutil boljšega od na pranger postavljenih grešnikov) v uzaveščajoč trenutek resnice. Njegov monokabaret ni pretresljivo vrhunski, je pa dobra zamisel, realizirana ob pravem času.

Rapa Šuklje

»Brez besed nas ni!«

Osrednji dogodek Kulturnih dnevorov koroških Slovencev v Ljubljani, ki so se iztekli pred dobrimi štirinajstimi dnevi, je bil seveda zaključni koncert, vsebinsko najbolj raziskujoča pa je bila okrogla miza o slovenski literaturi na avstrijskem Koroškem. Njen vsebinski motto bi lahko strnili z mislijo, da naroda brez besede (jezika) enostavno ni. Beseda je prepomembna za narodovo bit, kultura nasploh je prepomembna pri preobražanju naroda v nacijo, narajene skupnosti v civilno družbo, da bi lahko ob njeni usodi ostali neprizadeti.

Tudi tokrat se je izkazalo, kot že večkrat doslej, da pomeni govoriti o slovenski besedi na avstrijskem Koroškem ali kjerkoli v zamejstvu in eksodusu, o besedi, ki jo najpristneje pooseblja literatura, govoriti o izjemnih,

specifičnih pogojih njene-ga sprotnega porajanja in artikuliranja. Znotraj tega občnega specifikuma pa gre prav na avstrijskem Koroškem še za dodatno posebnost. Prav onstran Karavank je slovenski jezik doživljal toliko zanikovan (in jih v dobršni meri še vedno), da je povsem razumljivo velikokrat ponavljano mnenje, da se ti pritiski zelo poznajo tudi na koroški literaturi. Leta je preprosto nekaj posebnega. Po eni plati je integralni del vseslovenske književnosti, kot zgolj literatura ene slovenskih regij, po drugi plati pa vnaša v to vseslovensko književnost nek poseben ton čustvenega izražanja, ki je lasten edinole romantični koroški duši. To je tista romantična in še vedno narodnoobrambna drža, ki je mi, živeči v matični domovini, ne poznamo več in smo je komaj

kdaj sposobni (morda se poraja prav zdaj, v teh prelomnih časih).

Znotraj tega curriculum-a pa delujejo ustanove, ki so pravzaprav »nosilke« slovenske opismenjenosti na Koroškem. To sta reviji Celovski zvon in Mladje, to so vse tri slovenske založbe v Celovcu in je, nikakor ne nazadnje, Zvezna gimnazija za Slovence, skupaj z zasebno slovensko osnovno šolo v Celovcu. Eno največjih nevarnosti slovenski besedi na avstrijskem Koroškem je že videti na obzorju – usihanje znanja slovenskega knjižnega jezika med mladimi ljudmi. Ne le šola, vsakodnevno komuniciranje v domačem okolju in tesno prijateljevanje s slovensko knjigo lahko vzpostavita novo, obetavnejše ravnotežje, so menili udeleženci okrogle mize.

Mitja Košir

Razstava v Maribor

O skavtih, gozdovnikih in tabornikih

V mariborskem Muzeju narodne osvoboditve sta zgodovinarja Mira Grašič in Marjan Matjašič pripravila razstavo o nekdanjih skavtih, gozdovnikih in sodobnih tabornikih (odprta bo do 20. junija), hkrati pa je izšel na to temo tudi poseben katalog.

Skavtstvo in gozdovništvo sta se porodila v mestnih okoljih večjih slovenskih mest nekoliko kasneje kot podobne organizacije v svetu. Tako so bili slovenski skavti ustanovljeni leta 1922 in jih je bilo v tej organizaciji včlanjenih ob koncu leta 1940 že 1.380. Vzrokov za ustanovitev te organizacije je bilo več: pobuda pa je zagotovo imela najprej v mislih zdrav duhovni in telesni razvoj mestne mladine. Delček vzrokov pa je koreninil tudi v še ne pozabljenih grozotah prve svetovne vojne in takratnih slabih življenjskih razmerah, ko je bilo treba mladini ponuditi kaj spodbudnega.

Druga, podobna organizacija, ki je kot svoj ideal razglasila boljši in bolj urejen svet, so bili skavti. Poleg praktičnih znanj in veščin preživljanja življenja v naravi so poudarjali graditev človeških moralnih vrednot in domoljublja. K skavtom so se včlanjevali otroci med sedmim in dvanajstim letom, ne glede na stan in statusni izvor, na kar so še posebej pazili.

Gozdovniška organizacija je nastala leta 1925. Skozi vrste te organizacije pa je tja do začetka druge svetovne vojne šlo med 1200 in 2000 mladih. Gozdovniki so se bolj usmerjali k spoznavanju rastlinskih in živalskih vrst, se ukvarjali z jamarstvom, zvezdoslovjem, meteorologijo in še s čim. Taborni ogenj pa je bil središče dogajanja. Nekateri so jim očitili indijanski romantizem, vendar brez argumentov, saj je bil navsezadnje njihov smoter učenje iz narave.

Tako skavti kot gozdovniki so bili prepoznavni po posebnih uniformiranih krogih.

Zgodovina ve povedati, da je bila večina skavtov in gozdovnikov vključenih v NOB, kjer so svoje vedenje iz narave tudi s pridom uporabljali.

Zveza tabornikov je v tej vrsti najmlajša, ustanovljena je bila leta 1951 in je prevzela večino programskih zasnov nekdanjih skavtov in gozdovnikov, poleg teh pa so jim bili za vzor tudi partizanski borci. Tudi za današnjega tabornika naj bi veljalo, da mora biti dober človek, dober delavec (učenec), ki je pripravljen ne-

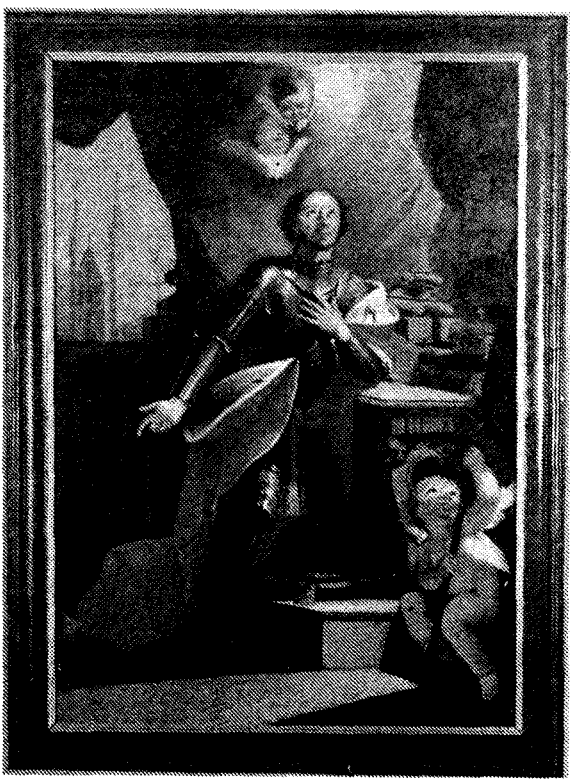
sebično in hitro pomagati, če je treba. Od začetnih 783 članov je članstvo do danes naraslo na 30.000 tabornikov.

Razstava govori tudi o tem, da se je slovensko skavtstvo in taborništvo razvilo tudi v povojnih begunskih taboriščih, medtem ko je bila lani ustanovljena Zveza slovenskih katoliških skavtov in skavtinj.

Vse te organizacije so bile v svoji zgodovini ves čas izvenstrankarske in tako je še danes. **Drago Miklavc**

V Narodni galeriji spet dogodek

Baročni slikar Anton Cebej

Slovenska baročna slikarska bera ni prav bogata. Sloni predvsem na štirih velikih mojstrih: Fotunatu Bergantu, Francu Jelovšku, Antonu Cebeju in (sicer po rodu Loreinčanu) Valentinu Metzingerju. Narodna galerija pa se je tokrat potrudila, in zbrala domala vse, kar je bilo mogoče najti izpod čopiča **Antona Cebeja (1722–1774)**, ki je bil po rodu Primorec iz Ajdovščine in se je učil slikarstva pri znanih Benečanih. Kakor večina baročnega oljnega in freskantskega slikarstva pri nas, je tudi Cebejevo vezano na cerkveno delo in verske teme.

Značilno zanj je, da v svojih poznih letih že nakazuje znamenja ohlajanja do dotedanjega veselja nad baročnim pretiravanjem. Med baročnimi slikarji našega likovnega kroga ga je še najbolj zaposloval problem svetlobe pri kompoziciji slike.

B. Ž. J.

Pridružujejo se protestu

Skupnost borcev Cankarjeve brigade se pridružuje protestu odbora ZZB NOV Ribnica proti odločitvi Skupščine občine Ribnica, da se sedanji občinski praznik 26. marec (boj v Jelenovem žlebu leta 1943) ukine.

Bitka v Jelenovem žlebu 26. 3. 1943 predstavlja zaključno fazo partizanske protiofenzive, ki je trajala štiri mesece. V njej je skupina slovenskih partizanskih brigad uspešno izvedla vrsto akcij kot odgovor na veliko italijansko ofenzivo v drugem polletju 1942.

Z uspešnimi bojnimi akcijami so brigade zadale sovražniku velike izgube, potokle so fašistične in belogardistične enote v nekaterih postojankah in bojiščih, iztrgale iz rok sovražnika pobudo in ponovno osvobodile velik del ljubljanske pokrajine. S tem so povrnila in utrdile zaupanje prebivalstva v končni izhod narodnoosvobodilne vojne. Obenem so se brigade bolj oborožile, s prilivom novih borcev pa so močno razvile svojo udarno moč in bojno sposobnost.

V bitki v Jelenovem žlebu so slovenski partizani izbojevali največjo zmago nad italijanskimi okupatorskimi enotami.

S tem stavkom smo hoteli udeleženci bitke v Jelenovem žlebu

odgovoriti, zakaj menimo, da je nujno, da ostane praznik občine Ribnice še naprej na ta dan. Zmaga nad bataljonom divizije Macerata, ki je bila izbojevana na dan 26. marca 1943 v Jelenovem žlebu na Travnji gori nad Ribnico, zasluži, da jo praznujejo Ribničani vsako leto. Na podlagi nanovejših, nekaj let trajajočih raziskav italijanskih in naših virov se je ugotovilo, da je bila bitka v Jelenovem žlebu dejansko največja zmaga slovenskih partizanov nad italijansko okupatorsko vojsko v Sloveniji.

Le v nekaj več kot v dveurnem boju so partizani Cankarjeve brigade (brez delov njenega 3. bataljona) in okrepljenega 2. bataljona Gubčeve brigade povsem porazili, za tiste čase izredno močno oborožen bataljon italijanske divizije Macerata.

Bitka v Jelenovem žlebu je bila klasičen primer čiste narodnoosvobodilne bitke. V njej ni bilo nikakršnih enot ali posameznikov iz vrst izdajalskih vaških straž in enot MVAC oziroma bele garde.

V Jelenovem žlebu so se na življenje in smrt spopadli le partizani na eni in italijanski vojaki na drugi strani. Veliko zmago so proti bolj oboroženim, bolj spo-

čitim in nahranjenim sovražnikom izbojevali po neprestanih desetdnevni bojih utrjeni partizani, ki so bili po vrhu vsega še neprespani in tudi lačni ter slabo oblečeni in obuti, pa tudi slabo založeni s strelivom. Partizanski borci so se v tej bitki izkazali s številnimi primeri junaštva, tovarištva in požrtvovalnosti.

Prav to je tudi danes tisto, kar sovražniki narodnoosvobodilnega boja in Osvobodilne fronte, sovražniki partizanov in vsega, kar diši po boju z okupatorjem in njegovimi domačimi pomagači, hočejo zmanjšati. Gre jim za to, da bi izničili pomen bitke v Jelenovem žlebu. Pri tem se polotijo vseh mogočih laži in se, kakor jim pade na misel, sprenevedajo, sam da bi tako slovenskim ljudem prikazali, kako vsega tega, kar je povezano z bitko v Jelenovem žlebu, sploh ni bilo ali skoraj ni bilo. Vse te njihove nakane pa jim ne bodo uspeli. Še več, dokazali bomo, da je bil pomen bitke v Jelenovem žlebu še večji, kot pa je bilo doslej znano.

Boj v Jelenovem žlebu je postal v zgodovini naše narodnoosvobodilne vojne legendaren. Jelenov žleb je primer uspešnega izkoriščanja položajev napadanja in pravičnega vodenja pogumnih

in odločnih enot v dobro izbranem manevru. Jelenov žleb je bil dolgo zgled vsem slovenskim partizanom in je kot znamenit boj uvrščen v vojaško in narodovo zgodovino.

Jelenov žleb, boji pri Ribnici in druge akcije v partizanski protiofenzivi (november 1942 – marec 1943) predstavljajo velik prispevek v boju za svobodo slovenskega človeka, za razvoj slovenske vojske, graditev državnosti in suverenosti Slovenije in prispevek k skupnem boju zavezniških sil protihitlerjevske koalicije.

Prepričani smo, da bodo občani Ribnice tudi zaradi tega kot svoj občinski praznik še naprej praznovali 26. marec, v spomin na veliko partizansko zmago pred 48 leti, saj bi vsaka občina, ki spoštuje zgodovino narodnoosvobodilnega boja, s ponosom morala praznovati tak dan in je ne bi mogli pri tem omajati nobeni strankarski interesi.

Borci Cankarjeve brigade smo prepričani, da mora vsakemu domoljubnemu delegatu Skupščine občine Ribnica pomeniti dan največje zmage slovenskih partizanov nad italijanskimi okupatorji precej več od dneva, ko je avstrijski cesar podpisal dovoljenje, da Ribničani lahko prodajajo suho robo po Avstriji.

Predsedstvo skupnosti borcev V. SNOUB Ivan Cankar

Protestu proti spremembi občinskega praznika v Ribnici so se pridružili tudi ribniški borci, živeči v Ljubljani. Kar 58 jih je podpisalo protest, v katerem med drugim poudarjajo, da so z veliko zgroženostjo in ogorčenjem slišali novico, da se ribniška občina odreka občinskemu prazniku v spomin na veliko zmago naših brigad nad italijansko okupatorsko vojsko v Jelenovem žlebu 26. marca 1943. Vedno smo bili ponosni na to zmago in zato ne moremo razumeti sklepa občinske skupščine, da bo odslej praznovala občinski praznik septembra, ko je pred 500 leti patent avstrijskega cesarja dovolil Ribničanom zaradi revščine krošnjariji po vsem avstrijskem cesarstvu.

Nihče ne more zanikati dejstva, da je bila Ribniška dolina in širša okolica med vojno 1941-1945 v večini na strani OF in NOB. Za svobodo je v teh letih žrtvovala veliko število padlih borcev in drugih žrtev fašističnega nasilja. Njihova imena so vklesana na spomeniku v grajskem parku, ki smo ga borci z lastnim denarjem postavili iz spoštovanja do njihovih žrtev. V imenu teh padlih tovarišev in vseh žrtev ter v našem imenu najodločneje protestiramo proti tako očitnemu revanšističnemu dejanju in sramotnemu podvigu, ki si ga je dovolila SO Ribnica. Očitno je, da gre za ideologijo, ki hoče izničiti naš narodnoosvobodilni boj in povrniti zapravljeni ugled nekdanjim sodelavcem okupatorja.

Vse doslej smo in bomo tudi v prihodnje ponosni na naš delež v NOB, ki smo mu posvetili vse naše takrat mlade sile, na delež Ribniške doline v NOB in na eno najslavnejših zmag naše partizanske vojske v Jelenovem žlebu. Zato ogorčeno protestiramo proti tej, za Ribniško dolino in vso občino, sramotni in nerazumljivi odločitvi občinske skupščine, da izniči vsebino dosedanjega občinskega praznika, ki smo ga s ponosom praznovali vsa minula leta, skupaj z borci v boju udeleženi brigad in občani obč. Ribnica.

»Z vso moralno pravico zahtevamo, da občinski praznik 26. marca ostane tudi v prihodnje.«

Ne na račun Briško-beneškega odreda

Povsem po naključju mi je prišlo v roke ljubljansko Delo z datumom 27. 10. 1990. Prebral sem pisanje, iz katerega lahko razumem, da se ulica Briško-beneškega odreda v Ljubljani preimenuje po Ivanu Trinku, ki je narodni pesnik in buditelj beneških Slovencev.

Ivan Trinko je bil buditelj beneških Slovencev in zato tudi buditelj tistih Slovencev, ki so bili pred sto leti še zaspani, ne glede na to, kje so živeli.

Ponosni smo na našega pesnika, Ivana Trinka. V Vidmu, kjer se je bil uveljavil kot kulturna osebnost, kjer ga niso marali, zato ker je bil zaveden beneški Slovenec, so že pred leti poimenovali ulico po njegovem imenu. Zdaj

smo srečni, veseli in zadovoljni, da bo tudi glavno mesto naše matične domovine, naša Ljubljana, imela svojo ulico po imenu Ivana Trinka. On, naš pesnik in buditelj, ni maral časti. Zahteval je samo pravice za svoj narod in zato je bil zaničevan. Tudi danes, ko se hoče poimenovati v glavnem mestu Slovenije ulico po njegovem slavnem imenu, bi se on, skromen, kot je bil, vprašal: »Čemu?«

Čemu, se vprašam tudi jaz.

Ivan Trinko, naš pesnik in buditelj Slovencev, zasluži svojo ulico v Ljubljani. Toda ne na škodo in odpravo ulice Briško-beneškega odreda, ki naj bi jo njegovo ime zamenjalo! To ni mogoče. Naš Ivan Trinko je pod-

piral puobe, puobe Briško-beneškega odreda, je podpiral naš narodnoosvobodilni boj, ki je prinesel slovenski preporod v našo Benečijo.

Sem soustanovitelj društva Ivan Trinko, njegov dolgoletni tajnik, nato predsednik. Veselim se poimenovanja ulice po našem pesniku v Ljubljani, vendar ne bi rad, da bi šlo na škodo ulice beneško-slovenskih borcev za svobodo. Prepričan sem, da bodo mestne oblasti v Ljubljani našle ustrezno rešitev, tako da bo ostala ulica Briško-beneškega odreda in da bo tudi naš pesnik v glavnem mestu Slovenije primerno obeležen.

Prisrčen slovenski pozdrav!
Izidor Predan-Dorič

Proti preimenovanju ulic

Krajevna organizacija ZZB NOV Moše Pijade v Mariboru je imela letno konferenco že konec februarja. Številni udeleženci so se na njej temeljito pogovorili o svojem delu, pa tudi o aktualni problematiki našega političnega in gospodarskega življenja. Ob tem so se spraševali, zakaj ob tako pomembnem jubileju, kot je 50. obletnica začetka vstaje naših narodov in ustanovitve OF slovenskega naroda, ostanki preteklih, mračnih in poraženih sil ter njihovi privrženci in dediči ne poznajo ali nočejo poznati in priznati zgodovinske resnice o NOB. Ta resnica je bila obogatena z mnogimi plemenitimi in humanimi dejanji, v boju, ki je vseboval neprecenljive in izjemne vojaške, politične, narodne, socialne, kulturne in druge človeške vrednote, v slavnem boju partizanov in vseh sodelavcev narodnoosvobodilnega boja, ki so z velikimi žrtvami prispevali svojo k zmagi nad fašizmom in k osvoboditvi domovine ter edini preprečili Hitlerjev in Musolinijev načrt o popolnem genocidu Slovencev. Ta boj so priznali in ga cenili protifašisti vsega sveta in ga še sedaj cenijo, zato je še toliko manj razumljiv odnos nekaterih Slovencev do njega.

NOB je po uveljavitvi zgodovinskih sklepov kočevskega zbornega ustanovil neizpodbitne nove temelje slovenski suverenosti in državnosti, o katerima so sanjali in za se njo borili Slovenci že davno pred drugo svetovno vojno in ki ju pospešeno razvijamo še danes z našo odločitvijo na nedavnem plebiscitu.

Prepričani so, da je več kot nevzdržna in iz trte izvita trditev nekaterih oblastnikov in medijev, da je bila v Sloveniji državljanska vojna. Zgodovinski viri ter poznavalci tedanjih razmer in borci NOB tako trditev odločno zavirajo.

Zdaj pa hočejo nekateri z lažmi in napihnjenimi frazami o državljanski vojni nacifašistične sorce izenačiti z borci, ki so osvobodili domovino. Doseči želijo rehabilitacijo belogardizma, domobranstva, črnorokcev ter s tem tudi rehabilitacijo narodne izdaje.

Odločno pa so zavrnili tudi poskuse, da bi borčevski organizaciji pripisali odgovornost za nekatera povelja dogajanja. Razen redkih posameznikov borci v te procese nismo bili vključeni in za njih tudi nismo vedeli.

Borci se tudi nismo strinjali s predlogom za spremembo imen ulic, trgovin in šol v Mariboru. Ta zahteva spominja na najbolj

grenke in temne čase iz leta 1941, ko je dal Hitler izbrisati slovenska imena z ulic in trgov našega mesta.

Zahtevali so še, naj bo v uvodnem delu nove slovenske ustave opredeljen NOB slovenskega naroda kot izjemem zgodovinski dogodek, da se na slovenski zastavi ohrani peterokraka rdeča zvezda, ki je simbol miru, svobode in zmage nad fašizmom, v skrajnem primeru pa se naj upošteva vsaj simbol Triglava z morjem. Ohraniti je treba tudi vse dosedanje ustavne določbe o socialnem in zdravstvenem varstvu udeležencev NOB, VVI, CIV in borcev za severno mejo.

Na koncu so se sporazumeli, da se bodo zavzemali za demokratično reševanje nakopičenih problemov, za krepitev varnosti v domovini in svetu, za ohranjanje miru in za boljše življenje vseh ljudi ter za varstvo vojnih spomenikov in grobišč.

Alojz Kravanja

Proti ukinitvi bolnišnice

Na letni konferenci Mestne organizacije Zveze borcev NOV Brežice 16. marca letos so razpravljali o delu po zadnji konferenci in o novih nalogah, ki jih čakajo do naslednje konference.

Spregovorili so tudi o predlogih za ukinitve bolnišnice v Brežicah. Borci so obojsko takšno pobudo, ker bi z njo le okrnili pravice zavarovancev. Brežiška bolnišnica obstoja že 120 let. V tem času so se menjale države in vlade, nihče pa še ni

predlagal njene ukinitve. Celjska in novomeška bolnišnica sta za nujne medicinske primere preveč oddaljeni. Borci bi to še najprej občutili. Zato so sklenili, naj občinska skupščina o tem predlogu razpravlja že na prvi seji.

Nazadnje so še sklenili, da se bodo v letošnjem jubilejnem letu udeležili vseh srečanj in proslav ob 50-letnici ustanovitve OF, vstaje slovenskega naroda in izgnancev in občini, območju in republik.

Martin Krošelj

Zakaj preimenovati šolo?

Govoricam najprej nisem dal veliko pomena. Ko pa sem 18. marca tega leta slišal (škoda, da le na koncu) radijskega poročevalca na Radiu Gorica, da obstaja pobuda ali celo zahteva in predlog za preimenovanja Osnovne šole IX. korpusa Nova Gorica in da borci protestirajo, se protestu vsekakor pridružujem, še posebej zato, ker me na sedanje ime šole veže več stvari.

V dobi, ko je šola dobila ime po IX. korpusu, sem predsedoval OO ZZB NOV Nova Gorica in kot tak bil zadolžen, da ob razglasitvi imena spregovorim kolektivno, učencem, borcem in drugim gostom; slovesnost je bila 17. decembra 1982. leta. Pogledal sem v ta govor in ugotovil, da sem po običajnem uvodnem pozdravu rekel naslednje: »Na podlagi sklepa SO Nova Gorica z dne 2. decembra t. l. (1982) ter poprejšnjih predlogov in soglasij krajevnih skupnosti mesta N. G. (tedaj 8 KS) in občine ter na podlagi sklepov kolektiva in Sve-tle šole se ob omenjenega dne (2. 12. 1982) ta vzgojna ustanova imenuje po IX. korpusu NOVJ«. Sledila sta ploskanje in prisega o varovanju in ohranitvi tega imena. To tako natančno opisujem zaradi tega, da predlagatelje

spremembe spomnim, da si morajo pridobiti pristanek vseh tistih organov, ki so o sedanjem imenu soglašali in odločali!

Vprašati pa je treba tudi delavce in občane, ki so dajali samoprprispevek za izgradnjo te šole, kar na vstopu v šolo lepo piše. Spomnil bi še, da je treba v pravni državi treba imeti vse »papirje« v redu, tako za gradnjo kot za rušenje česa.

V nadaljevanju svojega govora sem si sposodil besede, ki jih je ob proslavi 40. obletnice IX. korpusa, v sklopu katere je sodilo tudi poimenovanje šole, napisal naš primorski rojak, pesnik Ciril Zlobec. »Korpus! Tuj, hladen vojaški izraz. IX. korpus – zbor slovenske IX. korpus, udarna pest naših šibkih rok, toda močna partizanska enota, ki so jo v veliki večini sestavljale borke in borci Primorske. Korpus – branitelj in osvoboditelj Primorske.«

Da pobudnikom in tistim, ki bodo morebiti odločali o spremembi imena, še boljše pojasnim, kaj počnejo, naj navedem še nekaj pomembnih nalog, ki jih je IX. korpus imel:

- da izniči Raphalske diktate, torej, da se to ozemlje priključi Sloveniji;
- delovati na narodnostno mešanem ozemlju Slovenije in

Italije (v svojih vrstah je imel borce obeh narodnosti);

- biti globoko uklinjen v dve močni fašistični državi Italijo in Nemčijo ter se iz tega ozemlja ni smel umakniti;

- vzdržati pritiske več sovražnih armad, ki so se umikale med zavezniški od zahoda na to ozemlje in druge, ki so v obratni smeri bežale pred IV. jugoslovansko armado, kar je bilo posebej težko osvoboditi Slovensko Primorje s Trstom in Gorico, kar je s pomočjo IV. jugoslovanske armade tudi uspešno opravil.

Koga in zakaj ga moti, da šola nosi ime po osvoboditeljski partizanski enoti? Koga je sram, da poučuje oz. da se njegovi otroci vzgajajo v tej šoli?

Znanje in moči bi kazalo porabiti za izboljšanje učnih in drugih pogojev v izobraževanju nasploh, naslov šole pustite pri miru, saj je ta pravi, naš.

Z odstranitvijo slik nekaterih borcev korpusa, ki so bile razobešene v predverju šole, niste imeli težav. Kako pa bo z morebitnim ruvanjem temeljito zasidranih kovinskih črk?

Pričakovati je, da se bodo taki protesti še pojavljali tudi iz vrst poveljujočih te enote.

Jože Pahor-Sever
Nova Gorica

Bili so pravočasno opozorjeni

Zgodovinski dokazi so neizpodbitni. Čeprav se slovenski domobranci zdaj izgovarjajo, da so bili ves čas s srcem na strani zaveznikov, pa le-ti o tem niso bili nikoli prepričani, temveč so jih imeli za navadne izdajalce. To dokazujejo tudi letaki, ki so jih zavezniška letala trosila nad Slovenijo. Vsako pojasnilo bi bilo odveč, dovolj je samo prebrati letak.

SLOVENSKI DOMOBRANCI!

Vaši izdajalski voditelji, z Rupnikom vred, bodo pred sodiščem sojeni na življenje in smrt! Ali pamnite: oni Vas gonijo v Vaš lastni pogin, ko Vas zapeljujejo v klanje Vaših nedolžnih bratov.

Ko so se sestali v Teheranu Roosevelt, Churchill in Stalin, so zapечатili usodo vsakega vojnega zločinca v Jugoslaviji z besedami:

“Vsi, ki so odgovorni, ali so se prostovoljno udeležili, nasilstev, umorov in pobojev, bodo prignani nazaj na kraj storjenih zločinov, da bodo sojeni od prostih vlad, ki bodo tam postavljene. Za vsako deželo bodo tam sestavljeni imeniki z vsemi podrobnostmi.

Varujejo naj se oni, ki si do zdaj še niso omadeževali svojih rok z nedolžno krvjo, da se ne pridružijo vrsti krivih, ker trdno je zagotovljeno, da jih bodo tri zavezniške sile preganjale do zadnjega kota na zemlji in jih izročile njihovim tožnikom, da zadoste pravici”.

To je poročstvo treh velikih zaveznic Jugoslavije: Velike Britanije, Rusije in Amerike.

16. spominski pohod na Porezen

Dobro obiskan vrh Porezna

Dobra organizacija Planinskega društva Cerkno ob sodelovanju odborov skupnosti borcev Srečka Kosovela, inženirskega bataljona 31. divizije, gorenjskega vojnega področja, lovcev ter gorskih reševalcev in nenazadnje okoli 3000 planincev in drugih ljubiteljev gora iz vse Slovenije, zamejstva, pa iz Zagreba in Sarajeva, so značilnosti 16. spominskega pohoda na 1632 metrov visok Porezen.

Kljub izredno slabemu vremenu se je že v soboto, 23. marca na Porezen povzpelo okoli 600 najbolj zagrizenih hribolazcev, in čeprav je bil dom Andreja Žvana-Borisa uradno zaprt za obiskovalce, nihče ni ostal brez toplih napitkov in strehe nad glavo. Večina obiskovalcev pa je združila obisk Porezna s planiško prireditvijo, zato je bila nedelja, 24. marca, na dan uradnega pohoda, v znamenju prihodov in odhodov skupin. Čeprav se niso dalj časa zadrževale na Poreznu, so našli oz. vpisali 3000 obiskovalcev, med njimi pa kar 300 prvopristopnikov.

Tako kot marsikatera planinska društva se je tudi PD Cerkno soočilo s finančnimi težavami, zlasti ob izvedbi spominskih pohodov. Čeprav jim še izdatno pomaga Eta, so stroški, ki ob tem nastajajo, preveliki. Zato so poiskali dodatni vir sredstev tako, da vsak, ki prejme izkaznico, zaslužen značko in plaketo, prispeva borih 10 dinarjev. Za posameznika to ni nikakršen izdelek, planinskemu društvu pa gotovo ni v pomoč. Nad takšnim načinom se je nekaj pohodnikov (k sreči trije ali štirje) zmrdovalo. Vendar naj ob tem zapišemo, da za to niso kriva planinska društva, pač pa nova davčna politika, zlasti pa načrtovalci novega Zakona o društvih.

Ob koncu zapišemo še to, da je bila na vrhu Porezna pri spomeniku žalna slovesnost s polaganjem venca v spomin na boj, preboj in žrtve na Poreznu in v vaseh pod njim v zadnji veliki nemški ofenzivi leta 1945. Kot po navadi so so se spominskega pohoda udeležili tudi kadeti IC RSNZ iz Tacna pri Ljubljani, ki so z izstrelitvijo častne salve prispevali kanček k skupni slovesnosti na vrhu Porezna ob letošnjem 16. spominskem pohodu.

Besedilo in posnetek: Jože Čurin

Partizanske smučine – Cerkno '45

Po dveh suhih zimah je prizadevnim organizatorjem letos vendar uspelo ponovno organizirati Partizanske smučine v Cerknem. Kljub težavam je prireditelj lepo uspela. Mnogi premočeni in premraženi borci so na tovariškem srečanju v hotelu Cerkno kmalu pozabili na težave. Srečanje s soborci in prijatelji, srečelov in kulturni program učencev glasbene šole iz Cerkna in Idrije so mnoge spravili v dobro voljo. Po pozdravnem nagovoru predsednika SO Idrije, predstavnika SZS in RO ZZB NOV so navdušeni pozdravili smučarje veterane, ki so tekmovali že na tekmah 20. in 21. januarja 1945 v Cerknem in seveda vse letošnje tekmovalce. Ko so se razhajali, so običajnemu pozdravu dodali: Drugo leto se zopet srečamo! Upam, da res!

Rezultati:

V veleslalomu so nastopile tri borke in se uvrstile takole:

Ivanka Kokalj iz Tržiča (51,96), Angelca Šmit iz Radovljice (55,19), Marta Kravcar iz Tržiča (1:12,67).

Med borci v kategoriji A so bili najboljši:

Janko Šekli z Jesenic (42,10), Ivan King iz Tržiča (42,56), Franc Primožič iz Tržiča (43,14), Peter Podgoršek iz Nove Gorice (43,62) in Miloš Jocić iz Kranja (45,56). Tekmovalo je 15 borcev.

Med borci v kategoriji B pa so bili najboljši:

Mirko Bajželj iz Kranja (45,07), Zvone Hribar z Jesenic (45,45), Franc Šmit iz Radovljice (46,26), Franc Grm, prav tako iz Radovljice (46,40), Rado Jakin iz Ljubljane (46,69) in Janko Štefe iz Tržiča (46,80). Tekmovalo je 31 tekmovalcev.

V teku sta med borkami nastopili dve tekmovalki, zmagala je Cilka Ribnikar iz Tržiča (7,07) pred Zoro Koničev, prav tako iz Tržiča (11,17).

V kategoriji A je bilo med borci 6 tekmovalcev. Jože Žvan iz Radovljice (4,43) je bil prvi, sledili pa so mu Milan Pivk, prav tako iz Radovljice (4,54), Ivan Jošt iz Kranja (4,55), Ivan Cerkovnik iz Radovljice (5,34), Anton Medveš iz Tolmina (5,39) in Aleksander Uzar iz Tržiča (5,52).

V kategoriji B je tekmovalo 12 borcev. Zmagal je Anton Jeram iz Idrije (5,59), za njim pa so se uvrstili Janko Pristavec iz Radovljice (6,08), Franc Medja iz Ljubljane (6,29), Stanko Vrhunc iz Radovljice (6,31), Srečo Mesarič iz Kranja (6,53) in Rudi Šolar iz Radovljice (7,12).

Med občinskimi organizacijami je zmagala ekipa Radovljice z 219 točkami pred ekipama iz Tržiča z 203 točke in Kranja s 122 točkami.

Marija Zajc

Po Sardiniji in Korziki

Grobovi so v glavnem zapuščeni

Domicilni odbor skupnosti političnih pregnancev na Sardiniji (sedež odbora je v Postojni, na Trgu padlih borcev 5) je s pomočjo Turistične agencije INTERTOUR iz Sežane organiziral 5-dnevni izlet na Sardinijo in Korziko (od 13. do 17. marca 1991). Obisk so povezali s 50-letnico ustanovitve Osvobodilne fronte in začetka oborožene uporabe slovenskega naroda proti okupatorju. Na Sardinijo in Korziko je z dvema avtobusoma Slavnik iz Kopra odpotovalo 110 udeležencev.

Najprej so si na Sardiniji ogledali kraje, v katerih so bili naši ljudje med drugo svetovno vojno (na Sardiniji je bilo 13000 primorskih Slovencev, dalmatinskih in istrskih Hrvatov v italijanski vojski, predvsem pa v posebnih kazenskih enotah, 2000 jugoslovanskih vojni ujetnikov in skupina 200 jetnikov, ki so bili zaprti na otočku Asinara – doma iz Slovenije in Črne gore).

Podobno kot na Sardiniji so si tudi na Korziki ogledali kraje, kjer so v letih 1944–1945 bili naši fantje in možje uvrščeni v »slovenske čete« 7. ameriške armade (skupaj 6000 fantov in mož).

Hoteli so si predvsem ogledati, kaj je s štirinajstimi grobovi v Ajacciu in 26 grobi v Bastii, v katerih so pokopani posmrtni ostanki padlih in umrlih sorojakov.

Na starem pokopališču v mestu Ajaccio je bilo leta 1944–1945 pokopanih vsega skupaj 14 vojakov. Njihove grobove smo zaman iskali na omenjenem pokopališču, saj so tamkajšnje oblasti (po vojni) nedaleč uredile novo pokopališče; tam je urejen tudi oddelk vojaškega pokopališča, na katerem so tudi grobovi naših fantov (izmed njih ima 9 kamnite spomenike, tj. kamnite križe z napisi v slovenskem jeziku).

O premestitvi (prekopu) omenjenih grobov iz starega na novo pokopališče v Ajaccio naša država ni bila obveščena, oziroma njen konzulat v Lyonu (prej Marseillu). Udeleženci obiska so na grobove položili vence RO ZZB NOV Slovenije, Konzulata SFRJ iz Lyona in svojece, ki so bili med izletniki.

Na pokopališču v Bastii so pripravili manjšo komemorativno slovesnost, na kateri so govorili Alojz Stegu, predsednik Domicilnega odbora političnih pregnancev, Mišo Stupar, konzul SFRJ v Lyonu in Albert Klun, sekretar Osrednjega odbora preko-

morecev – borcev NOVJ. Tudi na tem pokopališču so položili vence RO ZZB NOV Slovenije in svojecev.

Grobovi naših fantov in mož na tem pokopališču so zapuščeni in brez oskrbnika. Sporazum med zastopniki »slovenskih čet« (ki ga je podpisal dr. Ivo Ambrožič, takratni oficir za zvezo med ameriškim poveljstvom in poveljstvi »slovenskih čet«) in upravnikom pokopališča v Bastii Josephom Volpajolo, je bil namreč podpisan 3. maja 1945 z veljavnostjo dveh let. Podoben sporazum so podpisali tudi v Ajacciu (dne 1. januarja 1945, tj. pred selitvijo enot v Francijo), prav tako z veljavnostjo dveh let. Pozneje ju niso obnovili.

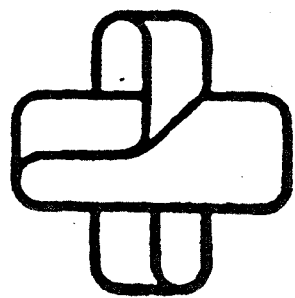
Vprašanje ureditve navedenih grobov jugoslovanskih borcev na Korziki (Primorci, Dalmatincev in Istranov) je bilo večkrat zaman postavljeno zveznemu komiteju za vprašanje borcev in vojaških invalidov. Predlagano je bilo, da vzdrževanje navedenih grobišč uvrstijo v program zveznega komiteja oziroma zvezne države, ki sta po naši pozitivni zakonodaji zadolžena za vzdrževanje in skrb za naše grobove v tujini. Šele leta 1989 je prispel odgovor iz Beograda, v katerem obljublja, da bodo vprašanje grobov in spomenikov Slovencev in Hrvatov na Korziki obravnavali v okviru jugoslovansko-francoskih bilateralnih sporazumov o vzdrževanju grobov francoskih v Jugoslaviji in jugoslovanskih v Franciji in da je realizacija le-tega predvidena v letu 1990.

V pogovoru med izletniki je bilo dogovorjeno, da se bodo zavzeli za zbiranje prostovoljnih prispevkov in obnovitev grobov. Od države pa bodo še naprej zahtevali, da se na primeren način uredijo vprašanja naših grobov na Korziki, oziroma, da skrb za njih prevzame naša država (podobno, kot je urejeno vzdrževanje in skrb za grobnice in spomenike v Barletti, Gonarsu, Sansepolcru, Rimu, Gorici itd.).

Turistična agencija Intertour iz Sežane bo v letošnji jeseni ponovila izlet na Sardinijo in Korziko, saj se je za tokratni izlet prijavilo več ljudi, kot so jih lahko sprejeli. Prav tako predvidevajo, da bodo prihodnjo spomlad organizirali poseben izlet v Bastio in od tam v južno Francijo ter obisk grobov naših vojakov, ki so pokopani na ameriškem pokopališču Draguignan (med Toulonom in Nico).

Albert Klun

Tovarna sanitetnega materiala p.o.

TOSAMA

61230 Domžale p.p. 128 – Vir,
Šaranovičeva 35
telefon n.c. 721 511, 723 262,
prod. odd. 721404
telegram: »Tosama«
telex: 39-804 YU Tosama
telefax: 714660

SOB

SPLOŠNA OBRT BEŽIGRAD
LJUBLJANA, SAMOVA 12 a

stavbno ključavničarstvo ★ montaža centralne kurjave ★ vodovodna inštalacija ★ montaža zunanjih cevovodov ★ montaža oken in vrat ★ polaganje podov ★ slikanje, pleskanje in polaganje tapet ★ šivanje zaves ★ montaža zaves in karnis ★ tapeciranje

Sejem Alpe-Jadran na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču

Med nedosegljivim in rahlimi premiki k boljšemu

Letošnji sejem Alpe-Jadran, oziroma kar Alpe-Adria (v nadaljevanju AA), je bil svojevrstno ogledalo našega gospodarskega kobačanja v »vmesnem času«, na poti v tržno gospodarstvo in svetla obzorja. Radovedni gledalec se je že na samem začetku zaletel v razstavljene jadrnice in gliserje – velikane znanih svetovnih firm. Tako je lahko s precejšnjo mero ironije takoj zavzdihnil: »Oh, ta svoboda gibanja...« – kajti tako so dali organizatorji naslov prvemu delu letošnjega sejma AA. Treba je priznati, da so se z zbranimi razstavljalci kar držali tega vodila, le da vas zavoljo poznavanja vaših plitvih že-

nudbi: poleg že znanih, solidnih (in tudi zasoljenih) zdraviliških ponudnikov letos na AA izraziteje kot prejšnja leta vabijo **Ptujske in Moravske toplice; Belokranjci vabijo** na enodnevne in večdnevne simpatične izlete v Belo krajino (med domače zidanice, na Kolpo in še kam); **Združena turistična agencija Vas** ponuja celovito **ponudbo slovenskih turističnih kmetij**, od Koroške do Podravja in Primorske, pri čemer so k vsem kategorijam ponujenih sob in storitev navedene cene, v markah sicer, a tako, da si že zdaj lahko vsaj približno izračunate, ali si takšne počitnice lahko privoščite.

čakati takorekoč od zadnjega, (5 dni pred odhodom na morje), ne da bi natančno vedeli, v katerem hotelu

Za tiste, ki so še vedno v gibanju in športno navdahnjeni, nudijo številni proizvajalci (tudi slovenski), turistične kanuje (Novoles, npr.) in prijazne lesene vrtno hišice, ki lahko služijo za vikend, če niste pretirano zahtevni (pri gornjegrajski Smreki stanejo le 45.000 din).

Če ste bili vse življenje prikrajšani za razna »nora«

Vrtna hišica kot iz pravljice – in niti ne tako draga.

boste. Agencija zagotavlja v vsakem primeru določeno kakovost storitev in če niste pretirano izbirčni, boste imeli koristi tako vi kot tudi hotelirji. Oni si bodo namreč s ponudbo »stand by« popolnjevati nepredvideno sproščene zmogljivosti,

početja, lahko s pomočjo veslaškega kluba Val še vse nadoknadite. Zagnanci tega kluba namreč ponujajo nadvse zanimive začetniške tečaje za rečno vožnjo s kajaki, hkrati ponujajo tudi nadvse zanimive izlete (po zelo konkurenčnih cenah)

Čeravno ima fenomen Kramberger najmanj dva do tri različne vidike, je nekaj nesporno res: iz tega človeka vejata tako neizmerna delovna energija in neusahljiva reka domislic in novih prijemov, da dobesedno dviguje pozitivno energijsko valovanje in ga prenaša na svoje sogovornike, ne glede na to, ali so le-ti njegovi goreči privrženci ali pa le sumničavi pasanti, ki radi z njim pokramljajo le iz radovednosti.

Na Gospodarskem razstavišču se je spet pojavil v svoji standardni odevi, s črnim klobukom in zajetno zbirko lastne produkcije knjig. Prodaja knjige, za petdeset din ti »podari« obesek s svojo podobo in novoletnim voščilom in doda, da gre ta denar naravnost za nekega bolnega otroka. Hkrati sporoča mimoidočim, da se bo na naslednjih volitvah spet pojavil kot kandidat, da ga jezenski atentat nanj ni prestrašil in da v vseh pogledih deluje naprej, čeravno se v zadnjem času ni kdovekaj pojavljal v javnosti.

Zabavno je opazovati, kako pozdravlja razne znane direktorje, ki hodijo mimo in se sem ter tja »zmoti« pri tituliranju s »tovariš« ali »gospod«. Med poplavo njegovih besed, ki so morda prvi hip slišati zmedene in vsevprek nametane, se vzpostavlja zanimivo komentiranje sedanjih političnih razmer. Skratka, obeta nam, da bomo o njem kmalu spet slišali kaj več.

medtem ko boste vi prihranili del denarja za počitnice.

Za tiste, ki pridno hranijo vsak dinar za malo daljša potovanja, naj povemo, da sovjetski Inštitut letos ponuja zanimiva potovanja po srednji Aziji in Sibiriji ter po Ukrajini in Moldaviji. Za enodnevne izletne ideje pa so prijazno poskrbeli sosednji Korošci, ki vabijo na obisk koroških gradov (z ličnimi zemljevidi in kratkimi zgodovinskimi orisi in prospektih) ali na potep med znamenitostmi starega Celovca.

Kakor že lani, se tudi letos prav prijazno predstavlja grosupeljska občina, katere biser je seveda **stiški samostan**. Slednji pa poleg ogleda arhitekturnih znamenitosti ponuja tudi povsem »zemeljske« dobrine svojih izdelkov – od sirov, salam, pa do vina.

na Češko in Slovaško, v Pariz, na Dunaj in v Bratislavo ter še kam (delujejo na Leninovem trgu 3 v Ljubljani). Za svobodo gibanja duha se predstavlja nekaj založb, izmed katerih naj tokrat omenimo Mohorjevo založbo iz Celovca in Založništvo slovenske knjige. Prvi nudijo kar nekaj novih naslovov – med njimi knjigo Janeza Rotarja »Môra in bolečina slovenskega naroda« in Franceta Pibernika »Temni zaliv Franceta Balantiča«. Na polici smo zasledili tudi pripoved duhovnika Valentina Stücklerja »Duhovnik med okupacijo in revolucijo« (spomine nemškega duhovnika, ki so ga med okupacijo službeno prestavili v Mežiško dolino, kjer je bil v oporo zatiranim Slovencem, po vojni pa so ga oblasti kot Nemca zaprle).

Založništvo slovenske knjige z vsemi reklamnimi

Zdravnik svetuje

Arterioskleroza možganov

Nedoločene, nenadne slabosti, vrtoglavice in nezvesti, okvare vida, sluha in celo delno ohromelost lahko nastopijo sicer zaradi različnih vzrokov, vendar je najpogostejši vzrok poapnenje možganskih žil. Treba je namreč vedeti, da vsi naštetih pojavi ne nastajajo naravnost zavoljo okvar na možganih, ampak vsaj v 90 odstotkih zaradi poapnenja vratnih žil. Te žile dovajajo kri v možgane naravnost iz srca. Utrip teh žil poznamo vsi, saj postaja vse bolj razširjeno merilno mesto za štetje srčnih utripov.

Marsikdo se še iz otroštva spominja učinka stiskanja teh žil, ko smo »se šli poklicat smrt«. Z rahlim stiskom teh žil na obeh straneh smo za kratek čas prekinili dotok krvi v možgane in povzročili izgubo zavesti.

Obseg zoženosti poapnene žile pa je vselej v sorazmerju z okvaro, ki se pojavi. Tudi mesto okvare je zelo pomembno. Zmanjšan pretok krvi skozi vratne žile povzroča lahko glavobole in mravljinčavost, ki se lahko stopnjuje celo do popolne ohromelosti telesa na eni strani. Starejša generacija pa zlasti pozna pojav šumenja v ušesu, kar je še posebno nadležno, če se pojavlja ponoči, med spanjem. Oslabitev delovanja katerega izmed delov možganov povzroča najrazličnejše težave. Nekatere so kratkotrajne, druge pa že kar stalne, nekatere rahle in druge tako močne, da povzročajo že oslabelost mišic na eni strani telesa ali kar ohromelost.

Arteriosklerotični bolnik v manjši meri zaznava zmanjšano čustvenost in čutnost. In prav to upadanje čutljivosti je pogosto skrito, saj se kaže kot zmanjšano zanimanje za novosti (na primer za modo, za drugi spol, za novosti tehničnih in drugih znanstvenih dosežkov...). Niso redki primeri, ko že modrikast ali pa kar črn prst na nogi bolniku ne povzroča niti večjih skrbi niti večjih bolečin.

K težavam, ki smo jih že našli, sodijo tudi večje ali manjše težave pri govoru – zatikanje pri izgovarjanju besed in motnje vida. Znana je bežna slepota, ki se kaže v obliki pojave temnih peg, kot iskenje pred očmi ali kot preletavanje mušic v vidnem polju.

Vrtoglavost in negotovost, zlasti če se pojavita ob hitrih spremembah telesnega položaja, nista le znak možganske arterioskleroze; resneje postane šele, če ob tem zaznamo tudi spremenjeno delovanje srca. Navsezadnje tudi šumi v ušesih niso nujno znamenja skleroze ožilja.

Včasih gre tudi pri težavah z vidom le za potrebo po novih očalih. Vendar ne pozabimo, da je ravno očesno dno tisto mesto na človekovem telesu, ki ob pregledu kaže spremembe na ožilju v takšnih podrobnostih kot nikjer drugje, na nobenem drugem organu.

dr. Danijel Brezic

prijemi opozarja na izid nove velike ilustrirane knjige o zgodovini cerkve, z naslovom »2000 let krščanstva«, ki da je najboljše knjiga pri nas doslej.

Znanje za razvoj

Ker je svoboda gibanja nepreklicno povezana tudi z blaginjo, ni naključje, da se je na sejmskih informativnih štandih pojavil tudi **Center za usposabljanje vodilnih delavcev na Brdu pri Kranju**, ki gospodarstveni-

kom in sploh vsem zainteresiranim **ponuja programe izobraževanja za preoblikovanje strateških konceptov in procesov pri poslovanju podjetij**. S tem, kar se je zdelo zapisovalcu na prvem delu sejma AA najbolj konkretna in spodbudna ponudba za boljšo prihodnost, naj tudi končamo tale spretnost. O nekaterih zanimivih podrobnostih in novostih, ki smo jih še zasledili, pa več prihodnjic. **B. Ž. J.**

Drobne zanimivosti – konjički

Vzreja polarnih in srebrnih lisic

Veterinar Ivan Gams je že pred leti začel razmišljati o vzreji polarnih in srebrnih lisic. Pred tremi leti pa je to željo na Legnu, pri Slovenj Gradcu, na gozdni jasi, tudi uresničil. Uredil in pripravil je kletke, v katere je naselil polarne in srebrne lisice. Do nedavnega je imel v njih po 29 polarnih in 26 srebrnih lisic, vendar jih je v mesecu januarju, ko imajo lisice najboljše krzno, okoli 25 odr.

»Kot veterinar, ki opravljam svoj poklic med živalmi, sem dolgo razmišljal, s čim bi se v prostem času ukvarjal. Čeprav je prostega časa zelo malo, sem se odločil za vzrejo teh lisic. Najprej sem mislil, da je to delo lahko, pa sem se presneto zmotil. Vendar sem vztrajal in dokončno odločil. Ko je bil iz Madžarske v Slovenijo organiziran odkup polarnih in srebrnih lisic, sem jih tudi sam kupil. Začel sem pariti in zdaj so tu vidni že prvi uspehi dela. Moram povedati, da sem v vzrejo teh lisic vložil veliko denarja in še ne vem, kdaj se mi bo povrnil. Pri sami vzreji mi veliko pomaga tudi družina, kajti sam vsega dela ne bi zmogetl.«

Adolf Ankon

Prodajalna samostana v Stični

pov in upokojenskih stisk ne bomo preveč dražili z mondeno opremo za jadrce, tenisače, avtomobiliste in druge podobne luksuzne dobrine. Med številno ponudbo vsega, kar sovpada v naslov »Svoboda gibanja«, pa smo vendarle iz-

Novost in, vsaj zdi se tako, dobra »pogrnjavščina« so **obmorski počitniški aranžmaji** na puljskem območju, za katerega Emona-Globtour skupaj z Arena turistom nudi tako imenovane počitnice »stand by«. To pomeni, da lahko pride-

Pogled na Nemčičev prelaz v Karpatih iz sovjetskega prospekta, ki vabi v Ukrajino in Moldavijo

brskali tudi to in ono, kar je za povprečno revnega Slovence še vedno (ali vse bolj) zanimivo.

Začnimo pri turistični po-

te do 7 oziroma 10-dnevnih penzionov v turističnih naseljih okoli Pulja in Medulina za izdatno nižjo ceno od običajne, če ste pripravljeni

TERME ČATEŽ, BREŽICE

Jožef Čermelj

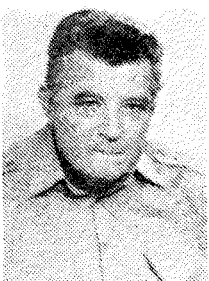
Zadnje dni decembra lani smo se v Vrtovinu na Vipavskem poslovali od borca NOV Jožefa Čermelja, rojenega leta 1909. Zgodaj je okusil tegebe in krivice, zato je leta 1933 vstopil v ilegalne vrste proti fašizmu. Med NOB je bil v brigadi Srečka Kosoveca, nato v brigadi Ivana Gradnika in dvakrat odlikovan.

Marija Kodrič

Na kamniških Žalah smo se januarja poslovali od Marije Kodrič, rojene Dernač 1914. leta. Bila je aktivistka od leta 1942 do konca vojne. Za medvojno delo je bila odlikovana z redom zaslug za narod III. stopnje.

Justin Verdel

Vsem koroškim partizanom sporočamo, da je umrl Justin Verdel, Hočderlapov oče iz Koprivne pri Črni. Rojen je bil leta 1900. Že leta 1942 je navezal stik s prvimi borci, ki so se pogosto sestajali pri njem, kasneje pa tudi bataljoni in pokretna bolnica. K zadnjemu počitku smo ga pospremili z vsemi častmi na domačem pokopališču pri Jakobu v Koprivni.

Štefan Virag-Javor

Na koprskem pokopališču smo se poslovali od Štefana Viraga. Rojen je bil leta 1928 v Bratoncih pri Murski Soboti. V NOB se je vključil pred 1. 9. 1942 in bil borec 4. brigade VDV, koroški borec in rezervni kapetan. Za delo med NOV in po njej je prejel več odlikovanj.

Maks Pulk

V začetku januarja je umrl dolgoletni član krajevne skupnosti Zgornji Duplek Maks Pulk. Od njega smo se poslovali na dobavskem pokopališču v Mariboru. Med vojno je bil nekaj časa v vojnem ujetništvu v Franciji, potem pa aktivni član 5. prekomorske brigade.

Božena Nardin

Lansko jesen je umrla Božena Nardin, rojena Kandus, leta 1925, članica ZB NOV Vrtovin. Za NOB je začela aktivno in organizirano delati poleti 1942. leta. marca 1943 pa je bila aretirana in odpeljana v zapore. Po zlomu Italije se je vrnila domov in se vključila v NOB. Po vojni je bila aktivna družbenopolitična delavka. Za svoje delo je bila večkrat odlikovana.

Mirko Zlatnar

V 72. letu starosti je v Lescah umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Mirko Zlatnar.

V OF se je vključil ob njeni ustanovitvi. Delal je v centralni tehniki. Decembra 1942 so ga ujeli Italijani in ga internirali v Gonars.

Po kapitulaciji Italije je vstopil v NOB. Bil je namestnik komisarja Bazoviške brigade, komisar XXX. divizije in šef III. sekcije OZNE IX. korpusa.

Po osvoboditvi je bil med drugim načelnik personalnega oddelka vlade NR Slovenije, član Glavnega odbora SZDL Slovenije, ljudski poslanec in ustanovitelj ter direktor Inex Adria avio-prometa Slovenije.

Evgen Thaler

Januarja smo se na Blejski Dobravi na Jesenicah poslovali od borca, starega komaj dvainšestdeset let Evgena Thalerja-Crnege. Sledil je bratu in sestram, ki so sodelovali z NOB že od leta 1941. Tudi Evgen je sodeloval v raznih akcijah, zato se je moral večkrat umakniti k bratu na Mežakljo. Sovražnik ga je imel na sumu, zato se je moral umakniti k drugi sestri v Zagorje, čez nekaj časa pa je odšel v partizane; najprej v Levstikovovo, nato v Gubčevco brigado, kjer je bil do konca vojne. Po demobilizaciji se je vrnil na Jesenice in se zaposlil v železnici. Imel je čin kapetana.

Viktor Šober

Viktor je bil rojen leta 1909 v Pristavi, kjer je tudi živel. Po prihodu okupatorja je začel delati za OF. Leta 1941 je bil povezan s partizani in jim nudil pomoč. Jeseni 1944 je vstopil v Koroški odred in bil v II. bataljonu. Bil je ujet in zaprt v Begunjah. Od njega smo se poslovali februarja v Križah.

Avgust Molan

Rodil se je leta 1924 v Dednji vasi pri Pišecah. Vojna vihra ga je zatekla doma. Leta 1942 je bil na organiziranem sestanku, kjer so se pogovarjali o odporu proti okupatorju in o bunkerju, kjer bi shranjevali material. Nato so ga Nemci nasilno mobilizirali in odpeljali na zahodno fronto. Leta 1944 se je predal zaveznikom in vstopil v 1. prekomorsko brigado. Prejel je več vojaških in civilnih odlikovanj. Od njega smo se poslovali v Pišecah.

Jože Martinuč

Po hudi bolezni je decembra lani umrl Jože Martinuč, rojen leta 1922 v Renčah pri Novi Gorici, stanujočega v Celju. Bil je borec od aprila 1943. Gregorčičeve brigade, nato VOS-a v Idriji v IV. brigadi IV. divizije KNOJ-a in v 1. brigadi 2. divizije KNOJ-a, kjer je bil komandir oddelka. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod III. stopnje.

Franc Večko

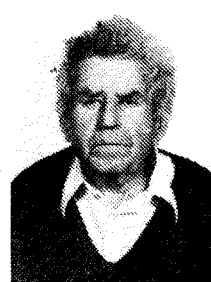
Decembra lani smo se v Prevaljah poslovali od koroškega borca Franca Večka, rojenega leta 1922 na Brdinjah pri Kotljah. Aktivni borec je postal leta 1943 in bil v raznih koroških enotah. Nazadnje je bil vodnik zaščitne čete obveščevalcev 4. operativne cone. Za pogumno bojevanje je bil trikrat odlikovan.

Maks Popič

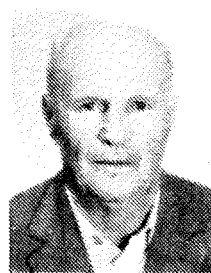
Na pokopališču Barbara nad Prevaljami smo se lani poslovali od Maksa Popiča, rojenega leta 1927. Z NOB se je povezal leta 1943, avgusta 1944 se je aktivno vključil v NOV in bil v 2. koroškem bataljonu pomočnik mitraljezca, včasih pa tudi kurir. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Franc Fajmut

V štinosedemdeset letu je umrl koroški aktivist in borec NOV Franc Fajmut. Rojen je bil v partizanski Topli na kmetiji Fajmutovih. Delal je pri rudniku Mežica vse do leta 1944, ko je odšel v partizane. Z NOB je začel sodelovati kot aktivist leta 1943. V Prvem koroškem bataljonu je bil kurir bataljona do konca vojne. Za delo med NOB je prejel več odlikovanj, po vojni pa bronasto značko OF. Pokopan je v Črni na Koroškem.

Jožef Čermelj

Lanskega avgusta je umrl Jožef Čermelj, član ZB Vrtovin. Rodil se je leta 1906 v številni družini. Med obema vojnima je ilegalno deloval proti fašističnemu režimu na Primorskem. V njegovi hiši so se zbirali organizatorji OF, v začetku leta 1942 je začel aktivno in organizirano delati za NOB. Marca 1943 je bil aretiran in odpeljan v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in vstopil v NOV, kjer je bil do konca vojne. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Jože Pavlin

Lani oktobra je v Komendi umrl Jože Pavlin, upokojeni gozdar, nekdanji borec XIII. brigade Mirka Bračiča in udeleženec bojev za Trst. Jože Pavlin, ki je služboval v mnogih krajih Slovenije, je bil zaradi svoje dobrodošne narave povsod priljubljen, v Podčetrtku, kjer je bil tudi upokojen, pa so mu zaupali vodstvo borbene organizacije. Znan je bil predvsem po svoji neomajni pravičnosti in pripravljenosti pomagati slehernemu v stiski. Da so Obsojci in Kozjanci pokojnika cenili, so dokazali tudi na njegovem pogrebu, ki so se ga udeležili v precejšnjem številu. Jože Pavlin je bil tudi med sodelavci priljubljen, kot osebnost in strokovnjak, saj je naravnost oboževal gozdove z večno željo, že od mladosti, skozi katero se je kot delavski sin brez očeta s težavo prebijal, da bi jih kar najbolj ohranili za namcem.

Ante Jukić-Mato

V Zagrebu je februarja umrl prvoborec, nosilec partizanske spomenice 1941, pripadnik VOS-a in nazadnje načelnik štaba 3. brigade VDV, polkovnik JLA v pokoju Ante Jukić-Mato.

Rojen je bil v Splitu leta 1919 in ko mu je bilo 14 let, je prišel v Ljubljano in se izučil za trgovca. Tu se je vključil v napredno gibanje. Postal je aktiven in dober sportnik. Starojugoslovansko vojsko je služil v celjskem polku, kjer ga je zatekla okupacija. Že je bil zajet in uspešno mu je pobeigniti in se vrnil v Ljubljano, kjer se je maja 1941 vključil v ilegalni boj. Poleti je odšel med gorenjske partizane in decembra je bil poslan nazaj v Ljubljano z nalogo, da se vključi v VOS. Marca 1942 je moral ponovno zapustiti Ljubljano, kajti grozila mu je nevarnost. Vključil se je v Polhograjski bataljon, pa v 1. in 2. grupo odredov, s katerimi je prehodil Dolomite, Gorenjsko, Dolenjsko, Belo krajino in Notranjsko. Maja 1943 je bil v sestavi zaščitnih enot pri GŠ Slovenije, predvsem v Kočevskem Rogu in Poljanski dolini.

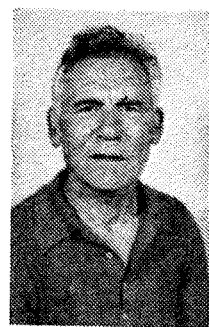
Po kapitulaciji Italije je bil postavljen za komandirja letече VOS patrle pri GŠS, ki je delovala na območju Dolenjskih Toplic, Poljanske doline in Žužemberka. Imel je izredne sposobnosti organiziranja, zato so ga poslali na višji oficirski tečaj pri GŠS. Kasneje je opravil še tečaj za oficirja VDV in bil postavljen za komandanta 3. bataljona 1. brigade VDV. Leta 1944 je bil imenovan za načelnika štaba 1. brigade VDV Štajerske, v kateri je ostal do jeseni 1945. Nato je ostal v aktivni vojaški službi in se upokojil kot polkovnik JLA.

Matija Lupša

Na šmarnem pokopališču pri Litiji smo se januarja poslovali od Matije Lupše-Naceta, rojenega leta 1928. Med okupacijo leta 1941 je bil doma v vasi Debeče, od koder je bil izgnan na Koroško. Od tu je pobeignil domov in bil ponovno aretiran in odpeljan v taborišče za mladoletnike na Dunaj. Tudi od tu je pobeignil in se vključil v Kamniško-zasavski odred, nato je bil premeščen v 3. brigado VDV in odlikovan z medaljo za hrabrost.

Antonija Bizjak

V prvih februarjskih dneh smo se v Mariboru poslovali od Antonije Bizjak, rojene leta 1896 v Ajdovščini. Tudi Bizjakova družina je bila med tistimi, ki je zaradi nevdržnih razmer pripotovala na Štajersko. Leta 1941 je bila vsa družina izseljena v Slavonsko Požego.

Ante Borovina

Na postojnskem pokopališču smo se januarja poslovali od soborca, prijatelja in znanca Antea Borovina. Rojen je bil leta 1922 na Korčuli. Še ne 19 let star, pa se je vključil v aktivistično delo. Leta 1941 je odšel v partizane, najprej v 3. dalmatinsko brigado, od leta 1943 je bil vključen v 1. proletarsko, v kateri je dočakal konec vojne. Sodeloval je v bojih na Sutjesci, kjer je bil ranjen. Svojo bojno pot je zaključil v Sloveniji kot komandir čete s činom kapetana 1. razreda. Do upokojitve je bil starešina JLA v postojnskem garnizonu. Vrsto let je bil predavatelj predvojaške vzgoje. Za svojo aktivnost je prejel šest vojaških odlikovanj.

Jožefa Brenc

Jožefa Brenc je bila žena rudarja in aktivista ter povojnega družbenopolitičnega delavca. Skupaj z možem je zgodaj začela sodelovati z OF. Bila je mati padlega sina v NOV. Po vojni je delala pri AFŽ na Senovem. Pokopana je na brestanskem pokopališču.

V letu 1990 so umrli člani ZZB NOV:

Iz Mozirja sporočajo:

Alojz Jelšnik, Lenart, Gornji grad. Vida Mrgele, Gornji grad. Karel Rifel, Gornji grad. Anton Krivec, Lenart, Gornji grad. Franc Juvan, Ljubno ob Savinji. Ivan Lomšek, Ljubno ob Savinji. Franc Sedmak, Ljubno, Boštjan Plešnik, Savinja. Ljubno ob Savinji. Jože Sušnik, Savina. Ljubno ob Savinji. Maks Slatinšek, Radmirje. Ljubno ob Savinji. Franc Govek, Okonina. Ljubno ob Savinji. Ivan Trbovšek, Okonina. Ljubno ob Savinji. Bernard Molčnik, Podveža. Luče, Franc Strmčnik, Krnica. Luče. Cilka Robnik, Krnica. Luče. Ana Podbrežnik, Raduha. Luče. Janez Pahovnik, Raduha. Luče. Jože Dešman, Konjski vrh. Luče. Alojz Podrižnik, Lepa njiva, Mozirje. Slavko Zbil, Ljubija, Mozirje. Ernest Ermenc, Mozirje. Viktor Lukše, Mozirje. Matija Dobrovc, Nazarje. Marija Verko, Zavodice, Nazarje. Franc Korkovnik, Čreta, Nazarje. Marija Podbrežnik, Šmklavž, Gornji grad. Franciška Rihter, Tirosek, Gornji grad. Matija Suhovršnik, Dol, Gornji grad. Matevž Tratnik, Tirosek, Gornji grad. Rudolf Venek, Rečica ob Savinji. Ivan Venek, Dol Suha, Rečica ob Savinji. Ivan Klasnič, Rečica ob Savinji. Viktor Topovšek, Rečica ob Savinji. Marija Germelj, Solčava. Albin Prodnik, Robanov kot, Solčava. Matevž Štifter, Podolševa, Solčava.

Iz Celja sporočajo:

Marija Kopričanec, rojena leta 1903 v Dobrni, vdova po padlem možu. Franciška Guzelj, rojena leta 1905 v Šoštanju; partizanstvo je začela v kočevskih gozdovih in delala v organizaciji AFŽ. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod II. stopnje. Ana Vučer, rojena leta 1907 v Trstu; med vojno je bila izgnana na Grubišno polje. Lazo Kolundžija, rojen leta 1922 v vasi Zagrovič, občina Knin. Med NOB je aktivno deloval in bil v Kosmajskem odredu. Nato je služboval v enotah JLA. Bil je večkrat odlikovan.

Albert Uršič, rojen leta 1900 v Orehovju pri Gorici. Z NOG je organizirano sodeloval od leta 1943, nato je vstopil v partizane. Bil je član OF in odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Valter Krušič, rojen leta 1914 v Celju. Bil je fotograf. Od junija 1941 pa do maja 1942 je bil v izgnanstvu, nato pa je aktivno sodeloval v NOV.

Ivan Čerč-Joco, rojen leta 1903 v Oplotnici. Član OF je postal leta 1943, z NOB pa je sodeloval od junija 1943. Imel je čin zastavnika. Zaprt je bil v Mariboru in Celovcu.

Stojan Sekulič, rojen leta 1926 v Banatskem Miloševu. V NOB je bil od oktobra 1944 v 16. vojvodinski brigadi. Imel je čin zastavnika in bil dvakrat odlikovan.

Josip Bukovac, rojen leta 1922 v Lipniku. V NOB je bil od septembra 1943 do konca vojne. Imel je čin majorja in bil dvakrat odlikovan.

Ivan Kržišnik, rojen leta 1929. Vojno je preživel v izgnanstvu v Sremu.

Iz Zatoľmina pri Tolminu sporočajo:

Ivan Bajt, rojen leta 1909 v Zatoľmini. Za NOB je začel sodelovati konec leta 1942, za kar je bil odlikovan.

Franc Perdih, rojen leta 1910 v Zatoľmini. Z NOB je sodeloval od konca leta 1942, bil interniran v Cairo Montenotte in v Mauthausen. Za delo med NOB je bil odlikovan.

Iz Litije sporočajo:

Emil Bajde, rojen leta 1932, Jakob Planinšek, rojen leta 1928, Anton Pavliha, rojen leta 1903, Blagoje Vuković, rojen leta 1927, Marija Buhmajster, rojena leta 1920, Franc Mali, rojen leta 1927, Alojz Sušteršič, rojen leta 1908, Slavko Kerč, rojen leta 1924, Jože Horjak, rojen leta 1921, Anton Šega, rojen leta 1928, Ana Fertič, rojena leta 1921, Janez Pavliha, rojen leta 1922.

Iz Duplice pri Kamniku sporočajo:

Franciška Mravljje, rojena Štrajher leta 1921. Bila je aktivistka v Tuhijski dolini.

Franc Traven, rojen leta 1910. V NOV je stopil leta 1944 in bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

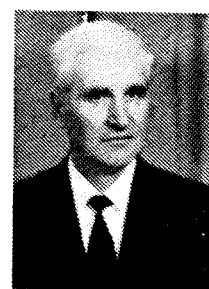
Iz Jurkloštra sporočajo:

Alojz Brilej, upokojeni gozdar, star 76 let. Od leta 1943 je bil aktivist kozjanskega območja in odlikovan z medaljo za narod.

Jakob Vodeb, star 77 let, borec Kozjanskega odreda in odlikovan z medaljo za hrabrost.

Karl Zalokar, star 70 let, borec Kozjanskega odreda in odlikovan z medaljo za hrabrost.

Julka Leskošek, stara 86 let, aktivistka OF in članica odbora za oskrbo partizanske bolnice na Volušu.

Zahvala

Ob izgubi dragega moža Adolfa Kiklja se iskreno zahvaljujem sorodnikom, sosedom in znancom za podarjeno cvetje, izrečeno sožalje in spremstvo na njegovi zadnji poti. Zaljučoča žena Anica Kikelj, Stržišče 33, Grahovo ob Bači.

Dolenjski borci proti temu, da razni zakoni preHITEVAJO ustavno razpravo

Zgodovinska usodnost nove enotnosti

V občini Novo mesto je v vrstah ZZB NOV 1969 članov, izmed katerih jih ima 756 priznana dvojno štetje pred 9. 9. 1943. V zadnjem letu je umrlo 76 članov ZB. Celoletna dejavnost krajevnih združenj ZB je znova potrdila, da kljub visoki starosti večina članov živi in čuti s svojo organizacijo, ki se prizadeva za razumevanje med različno mislečimi ljudmi. O tem in o izpolnjenem letnem delovnem načrtu je tekla beseda 22. marca na volilni skupščini.

Poročilo o enoletnem delu je z dopolnilno uvodno besedo podal predsednik Ivan Somrak. Opazno sodelovanje borčevske organizacije novomeške občine pri delu republiškega odbora je poudaril Bogdan Osolnik ter dodal, da prav ta ZB spada med najaktivnejše v Sloveniji. To potrjujejo tudi njene dobre priprave na počastitev 50-letnice ustanovitve OF, ki bo v celoti zaznamovala, kaj je pomenilo leto 1941 za Slovenijo. Tudi danes gre za zmago vseh sil za enotno in svobodno Slovenijo. Če kje,

potem se je prav na Dolenjskem pokazalo, kako je ljudstvo ne glede na različne prejšnje politične usmeritve množično šlo v OF. Zavedalo se je, kako usodna je bila zanj in za našo prihodnost nova zgodovinska enotnost.

Kot predsednik odbora aktivistov nekdanjega novomeškega okrožja je B. Osolnik borce seznanil tudi z namenom skupnega srečanja vseh borcev in aktivistov OF 17. maja v Novem mestu: bilo naj bi pomembna manifestacija vseh, ki so to bili in ki danes o tem dobro mislijo.

V razpravi je predstavnik izvršnega sveta občinske skupščine po pozdravu med drugim dejal, da občina v veliki meri upošteva finančne potrebe organizacije, kar so potrdili tudi člani ZB. Ko so govorili o perečih vprašanjih, so člani krajevnih združenj pohvalili enotno, prizadevno in odgovorno delo predsedstva ZB v občini, bili pa so tudi kritični do mnogih pojavov v družbi, ki postaja »država revnih in novih bogatašev«. Od nove oblasti smo si pre-

cej obetali, saj je DEMOS pred volitvami obljubljal več, kot zdaj daje. V vseh krajevnih združenjih člani obsojajo sramotne poskuse enačenja podanikov okupatorske vojske z resničnimi borci za narodovo svobodo. Vedno znova slišimo od njih: narod, ki ne spoštuje svoje preteklosti, tudi nima prihodnosti!

Sedanji poskusi narodne sprave rojevajo nova sovražstva med ljudmi, so opozorili delegati. K temu prispeva tudi dejstvo, da nova oblast z raznimi zakoni preHITEVA ustavno razpravo. Marsikaj ni v skladu z 18 predlogi, ki so jih borci novomeške občine dali na osnutek slovenske ustave.

Odnos do zakonitosti je marsikdaj ničen, brezpravje pa ne tako poredkoma povzroča vlada sama. Kljub neznanju in slabemu delu ni odstopil še noben slovenski minister. Tako se večja razkorak med programom nove demokracije in stvarnostjo, pri čemer pa smo tudi sami premalo kritični.

Na skupščini so ocenili tudi odprta vprašanja glede varnosti socialno-ekonomskega položaja nekdanjih borcev in upokojencev, ki se poslabšujejo. Sprejeli so statut ZZB NOV občine in za novega predsednika organizacije izvolili Ludvika Goloba, nova podpredsednika pa sta Tone Pir in Boris Gabrič. **Tone Gošnik**

Spregovorili o aktualni temi

Člani krajevnih organizacij ZB NOV Radovljica so kljub visoki strukturi še vedno dokaj dejavni v svoji organizaciji, pa tudi v raznih društvih in organizacijah, predvsem v društvu upokojencev, pri lovcih, ribičih, filatelstih.

Na svoji redni letni skupščini so nedavno razpravljali o spominskih slavnostih, pohodih in tovariških srečanjih, pa tudi o socialnih in zdravstvenih vprašanjih članov, saj mnogi prejemajo minimalne priznavačnine. Zadovoljni pa so z dejavnostjo borčevskega dispanzerja, ki ga prizadevno vodi dr. Marjana Grmova.

Posebno živahna razprava se je razvnela zlasti o stališčih republiškega, medobčinskega in občinskega odbora ZB NOV v zvezi z osnutkom nove slovenske ustave in o odnosih posameznih strank do NOB, njenih izročil ter poskusov enačenja belogardistično domobranske izdaje s parti-zanskim osvobodilnim bojem.

Udeleženci skupščine so enoglasno sklenili predlagati matični KO ZB v Kranju, da izključi iz svojih vrst Staneta Klepa, saj si le-ta brez pooblastil prilašča pravico predstavljati borce. Obsodili so tudi rovarjenje novinarja, sicer že znanega belogardističnega propagandista Iva Zajdelo in izdajanje njegovega časopisa. Kljub menda demokratični opredelitvi povsem pozablja drugo plat »resnice«, ki priča o znanih in manj znanih zločinih belih in domobranskih vojščakov ter njihovih likvidatorjev Črne roke.

V izjavi pa so v celoti podprli stališča RO ZB NOV Slovenije glede pripomb in dopolnil k osnutku ustave RS, pa tudi glede dogovarjanja z vsemi v parlamentu zastopanimi strankami. **jr**

Slovesnost na Oklem

Eno izmed spominskih slovesnosti in srečanj borcev po naši Sloveniji je bilo tudi srečanje na Oklem. Občinski odbor ZZB NOV občine Domžale in Krajevna organizacija ZZB NOV Ihan sta ga februarja organizirala ob spomeniku dvaindesetih partizanov Kamniško-zasavskega obreda in okrožnega komiteja KPS Kamnik, ki so na tem kraju padli 24. 2. 1944 zaradi izdajstva.

Slovesnosti se je udeležilo nad 250 udeležencev, med njimi so bili mladi, predstavniki družbenopolitičnega življenja občine in krajevnih skupnosti ter dvajset praporščakov borčevskih organizacij. Sklenili so, da se bodo tudi vnaprej udeleževali takih prireditvev.

Jože Novak

Drugačen kolesarski maraton

V Mariboru se je sestal organizacijski odbor prireditve »Mesec kolesarjev – junij 91« pri občinskem odboru ZZB NOV Maribor. Razpravljali so o organiziranju letošnjih kolesarskih prireditev. Razprava je pokazala, da bodo tudi letos obdržali tradicionalno prireditev – kolesarski maraton okoli Pohorja, vendar ne več na dan 4. julija – dan borca, temveč bodo celotno prireditev raztegnili na ves mesec junij. Posameznim udeležencem bodo prepustili, na kateri dan se bodo podali na pot. Vse kolesarske aktivnosti bodo letos organizirali v spomin na padli Pohorski bataljon v času od 1. do 30. junija.

Kolesarji bodo vozili 150 kilometrov dolgo progo (Maribor, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Mislinja, Slovenj Gradec, Dravograd, Radlje ob Dravi in Ruše ali obratno). Za gorske kolesarje bodo pripravili prireditev Čez drn in strn po Pohorju, ko bodo kolesarji obiskali gorske postojanke Ruška koča, Glažuta, Osankarica, Trije kralji, Rogla, Klopni vrh, Ribniška koča in Kope. Potrebni bodo trije obvezni žigi ene izmed treh postojank.

Na BMX stadionu ob Kardeljevi cesti pri osnovni šoli Veljka Vlahovića bodo 30. junija organizirali tekmovanja v petnajstih kategorijah za tekmovalce, stare od 6 do 18 let. Vsak udeleženec ene teh prireditev bo prejel medaljo z napisom »Mesec kolesarjev – junij 91« v kraju, kjer je kupil kontrolni karton. **M. K.**

Spominsko srečanje

Mala vasica Kozjane v sru Brkinov in njeni krajanji so bili gostitelji borcev Južnoprimorskega okrožja ter aktivistov iz teh krajev. V Kozjanah je bila v organizaciji občinskega odbora ZZB NOV Sežana ter domicilnega odbora Brkinske čete in Istrskega odreda spominska slovesnost, s katero so se spomnili sedmih padlih borcev Brkinske čete, ki so v boju za svobodo 13. marca 1943 izgubili svoja življenja. V imenu organizatorjev je borce in goste pozdravil borec Brkinske čete Alojz Masle, slovesni govornik pa je bil borec Istrskega odreda Stane Homan.

Besedilo in posnetek: P. Nikolič

Obvestili

Občinski odbor ZZB Nova Gorica bo v soboto, 27. aprila 1991 organiziral prevoz na ljudsko zborovanje ob 50-letnici ustanovitve OF slovenskega naroda. Avtobusi bodo odpeljali v Ljubljano ob 8. uri izpred sedeža OO ZZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 2. Organizirali bodo udeležbo na slovesni akademiji istega dne ob 18. uri v Cankarjevem domu.

Informacije in rezervacije po telefonu 21-049 oziroma na sedežu OO ZZB NOV Nova Gorica, kjer lahko dobite tudi priponke, ki bodo natisnjene v počastitev obletnice.

Osrednji odbor prekomorcev-borcev NOVJ, domicilni dobori prekomorskih brigad in drugih primorskih enot NOVJ vabijo vse nekdanje borce, da se 27. aprila 1991 ob 11. uri udeležijo osrednje proslave v počastitev 50. obletnice ustanovitve OF in začetka oboroženega upora proti okupatorju.

Prijetno srečanje

Društvo invalidov Postojna je imelo sredi marca svojo redno letno skupščino. Predsednik društva Julijan Uhelj je v svojem poročilu podal pregled opravljenega dela v preteklem obdobju in poudaril, da pri reševanju problematike invalidov društvo namenja posebno pozornost socialno-zdravstveni problematiki svojih članov, predvsem s pomočjo Socialno-zdravstvene komisije.

Člani obiskujejo bolne in nepokretne invalide skozi vse leto, pa tudi ob življenjskih jubilejih in za novo leto, komisija pa podeljuje v težjih primerih tudi enkratne finančne podpore, skrbi za letovanja in jih deloma sofinancira. Pri tem je velikega pomena delo poverjenikov na terenu, ki so najbolj seznanjeni s problemi invalidov v svojem okolju in ki samostojno ter skupaj z Društvom pomagajo reševati težje primere. Ponekod na terenu je že zaslediti razne oblike sosed-ske pomoči, kar je hvale-

vredno in spodbudno.

Društvo invalidov je lani organiziralo več zanimivih izletov z avtobusom doma in v tujino, ki so bili zelo dobro obiskani. Med invalidi so zelo priljubljena razna srečanja invalidov, posebej pa skrbijo za rekreacijo in šport. Priljubljeno je balinanje; imajo tudi pokrito balinišče, društvo pa organizira razna tekmovanja.

Letno skupščino Društva invalidov Postojna so pozdravili številni gostje, predvsem predsedniki društev invalidov sosednjih občin. Predsednik Občinskega ZZB Postojna Milan Zakrajšek je pohvalil veliko aktivnost društva, poleg tega pa opomnil na skupne probleme, ki jih imajo invalidi, borci in upokojenci, ki bi jih lahko s skupnimi močmi uspešneje reševali. Prejšnji odbor so razrešili in izvolili novega.

Na začetku in zaključku je udeležence skupščine z veselimi pesmimi pozdravil Moški pevski zbor DU Postojna. **Viktor Jenček**

Naročilo priponk, video kaset in plakatov

Pripravljalni odbor za proslavo 50. obletnice vdora tujih sil v našo deželo in ustanovitve OF nujno potrebuje naročila občinskih odborov za priponko, kasete in plakate. Del plakatov za osrednjo prireditev v Ljubljani bo tako prirejen, da bi ga mogle (z dotiskom ali s pripisom potrebnih podatkov), uporabiti tudi občinske in krajevnih organizacij ZB za svoje proslave in prireditve ob 27. aprilu.

Cene:

- priponka 10,00 dinarjev
- plakat 15,00 dinarjev
- videokaseta 500,00 dinarjev

Naročila za priponke, plakate in video kasete sporočite čimprej na Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11.

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780

Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Ziva Drole**, **Bojana Zokali-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Miranda Pleničar** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: **Ela Ulrih-Atena**

Žiro račun: 50100-678-45473 RO ZZB NOV Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.